

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ในครั้งนี้ ผู้ประเมินได้ศึกษาองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เอกสารเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. เอกสารเกี่ยวกับโครงการและการประเมินโครงการ
5. เอกสารเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
6. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลตลอดจน อนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษามาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น และหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษายังให้ยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยต้องส่งเสริมผู้เรียนให้มีพัฒนาการตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือ เรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมถึงการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ให้คำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาโดยให้รู้จัก คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ให้กับนักเรียน อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนทุกฝ่าย และองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมมือพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ โดยเฉพาะมาตรา 24 ได้บัญญัติว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะกระบวนการจัดการการเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียน อาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563 : 1 - 2)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 จึงนับได้ว่าเป็นรากฐานในการพัฒนา การศึกษายุคใหม่ของประเทศ ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข ผู้พิการจึงมีสิทธิรับบริการทางการศึกษาตามสิทธิของคนพิการ สำหรับคนพิการที่ระบุไว้ในกฎหมาย ได้แก่ 1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา 2) เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น 3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐาน และประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล 4) การจัดทำ แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการ และต้องมีการ ปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง และ 5) การจัดทำแผนการสอน เฉพาะบุคคล

1.2 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา, 2551 : เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก หน้า 1 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ว่า “คนพิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการ ปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือ เข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความ บกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรค ในด้านต่าง ๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา ที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไป มีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด

“ผู้ดูแลคนพิการ” หมายความว่า บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุตร สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่นใดที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ

“แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล” หมายความว่า แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการ การศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล

“เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” หมายความว่า เครื่องมือ อุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ซอฟต์แวร์ หรือบริการที่ใช้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ หรือที่มีการดัดแปลงหรือปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการ จำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล เพื่อเพิ่ม รักษาคงไว้ หรือพัฒนาความสามารถและศักยภาพ ที่จะเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การสื่อสาร รวมถึงกิจกรรมอื่นใดในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตอิสระ

“ครูการศึกษาพิเศษ” หมายความว่า ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาพิเศษที่ปฏิบัติหน้าที่ใน สถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“การเรียนร่วม” หมายความว่า การจัดให้คนพิการได้เข้าศึกษาในระบบการศึกษาทั่วไป ทุกระดับและหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการจัดการศึกษา ให้สามารถรองรับการเรียนการสอน สำหรับคนทุกกลุ่มรวมทั้งคนพิการ

“สถานศึกษาเฉพาะความพิการ” หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนที่ จัด การศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ ทั้งในลักษณะอยู่ประจำไปกลับ และรับบริการที่บ้าน

หมวด 1 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษา ดังนี้ (1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (2) เลือกบริการ ทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น (3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกัน คุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล มาตรา 6 ให้ครูการศึกษา พิเศษในทุกสังกัด มีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด และมาตรา 8 ให้สถานศึกษา ในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง สถานศึกษาในทุกสังกัดและศูนย์การเรียน เฉพาะความพิการ อาจจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยในรูปแบบ ที่หลากหลายทั้งการเรียนร่วม การจัดการศึกษาเฉพาะความพิการ รวมถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตอิสระ การพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น การฝึกอาชีพ หรือการ บริการอื่นใด ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจน บริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่คนพิการ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัด มีหน้าที่รับคนพิการ เข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ กำหนด สถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามกฎหมาย ให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการและประสาน

ความร่วมมือ จากชุมชนหรือนักวิชาชีพ เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาทุกระดับ หรือบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 130 ตอนที่ 42 หน้า 1 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2556)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 จึงมุ่งเน้นให้คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา นอกจากนี้ ก็มีสิทธิที่จะเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความต้องการจำเป็นพิเศษของ บุคคลนั้น อีกทั้งยังมีสิทธิได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของ คนพิการแต่ละประเภทและบุคคลด้วย

1.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31 มาตรา 34 มาตรา 35 มาตรา 36 มาตรา 39 มาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา (2546 : 2, 13, 17, 24)

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

“เด็กพิการ” หมายความว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สมอ่งสติปัญญาหรือจิตใจ ไม่ว่าความบกพร่องนั้นจะมีมาแต่กำเนิดหรือเกิดขึ้นภายหลัง

“นักเรียน” หมายความว่า เด็กซึ่งกำลังรับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ทั้งประเภท สามัญศึกษาและอาชีวศึกษาหรือเทียบเท่าอยู่ในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน

หมวด 2 การปฏิบัติต่อเด็ก มาตรา 22 การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็กหรือไม่ ให้พิจารณาตามแนวทางที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด 3 การสงเคราะห์เด็ก มาตรา 32 เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ได้แก่ (1) เด็กเร่ร่อนหรือเด็กกำพร้า (2) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง (3) เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใด ๆ เช่น ถูกจำคุก กักขัง พิกัด ทูพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นผู้เยาว์ หย่า ถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท (4) เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล

- (5) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ถูกทารุณกรรม หรือตกอยู่ในภาวะอื่นใด อันอาจเป็นเหตุให้เด็กมีความประพฤติเสื่อมเสียในทางศีลธรรม อันดีหรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ (6) เด็กพิการ (7) เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก (8) เด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด 7 การส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา มาตรา 63 โรงเรียน และสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบงานและกิจกรรมในการแนะแนวให้คำปรึกษาและฝึกอบรมแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสมความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยแก่นักเรียนและนักศึกษา ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 จึงเป็นพระราชบัญญัติที่มีเป้าหมายสำคัญในการดูแลช่วยเหลือเด็กและผู้ปกครอง ให้อยู่ในสภาพที่ดีมีมาตรฐานการดำเนินชีวิต ได้รับการพัฒนาและดูแลตามวัย โดยที่เด็กทุกคนต้องได้รับการประกันว่าจะได้รับการดูแลให้มีความปลอดภัย ได้รับการคุ้มครองจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและไม่ประสบปัญหาในด้าน ดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติในหมวด 2 การปฏิบัติต่อเด็ก มาตรา 22 การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การกระทำใด เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็กหรือไม่ ให้พิจารณา ตามแนวทางที่กำหนดในกฎกระทรวงนั่นเอง

1.4 พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า “พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559” ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 30 ก เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2559 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของประเทศ มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและ เศรษฐกิจในภาพรวม และปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของประเทศ มีความซับซ้อนและไม่อาจแก้ไขได้ ด้วยอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ดังนั้น สมควรสร้างกลไกในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการดำเนินการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงาน ของเอกชนและประชาสังคม เพื่อบูรณาการให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็น รูปธรรม มีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติหมวด 1 การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น มาตรา 6 ให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ดังต่อไปนี้ (1) จัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้ เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนหรือนักศึกษา (2) จัดหาและพัฒนาผู้สอนให้สามารถสอนเพศวิถีศึกษา และให้คำปรึกษาในเรื่องการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่นักเรียนหรือนักศึกษา (3) จัดให้มีระบบการดูแล ช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียน หรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์ให้ได้รับการศึกษา ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม

และต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้มีระบบการส่งต่อให้ได้รับบริการอนามัย การเจริญพันธุ์และการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเหมาะสม การกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาแต่ละประเภท ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น เป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นกับวัยรุ่นไทยซึ่งส่งผลกระทบต่อครอบครัว สังคมและประเทศชาติในอนาคต โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน นักเรียนหรือนักศึกษาที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน จึงมีความจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือ ดูแล ช่วยเหลือและคุ้มครองเยาวชน วัยรุ่น นักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์ให้ได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบทั้งในและนอกสถานศึกษาต่อไป

1.5 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนพิเศษ 80 ง หน้า 45 เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2552 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ การจัดการศึกษาสำหรับคณพิการ พ.ศ. 2551 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงออกประกาศกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2552 : 45 - 47)

ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552”

ข้อ 2 ประเภทของคณพิการ มีดังต่อไปนี้

- (1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น
- (2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- (3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- (4) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ
- (5) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
- (6) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
- (7) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์
- (8) บุคคลออทิสติก
- (9) บุคคลพิการซ้อน

ข้อ 3 การพิจารณาบุคคลที่มีความบกพร่องเพื่อจัดประเภทของคณพิการ ให้มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1.1) คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมาก จนต้องใช้มือสัมผัสและเสียง หากตรวจวัดความชัดของสายตาค้างดีเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

(1.2) คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดของสายตาค้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70)

(2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(2.1) คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป

(2.2) คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล ลงมาถึง 26 เดซิเบล

(3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้านทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

(4) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(4.1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะ ไม่สมบูรณ์หรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติ มีอุปสรรคในการเคลื่อนไหว ความบกพร่องดังกล่าวอาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อและกระดูก การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

(4.2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่ บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือมีโรคประจำตัวซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

(5) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

(6) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือบุคคลที่มีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจหรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

(7) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ ได้แก่ บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์หรือความคิด เช่น โรควิตกกังวล โรควิตกกังวล โรควิตกกังวล โรควิตกกังวล เป็นต้น

(8) บุคคลออทิสติก ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีข้อจำกัดด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความผิดปกตินั้นค้นพบได้ก่อนอายุ 30 เดือน

(9) บุคคลพิการซ้อน ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน

ดังนั้น จากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 จึงสามารถสรุปได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความพิการประเภทต่าง ๆ โดยจำแนกออกเป็น 9 ประเภท เพื่อให้ผู้พิการได้รับความช่วยเหลือหรือสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาตามศักยภาพ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขต่อไป

ทั้งนี้ จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก วัยรุ่น เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ที่เป็นปัญหาสำคัญทั้งในด้านการปกป้องคุ้มครอง การช่วยเหลือผู้ที่มีความพิการ ความบกพร่องด้านต่าง ๆ ล้วนมีความจำเป็นที่จะนำไปสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนที่ทุก ๆ ฝ่าย จะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการด้วยความรับผิดชอบ สร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

2. นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563 : 1 - 3) ได้สรุปว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบ การศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 28/2559 เรื่องให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามนัยข้อ 3 กำหนดว่า “ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี ให้มีมาตรฐานและคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และตามหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 บัญญัติว่า “ให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดการผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว”

อนึ่ง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2560 - 2580) ประกาศ ณ วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ในการพัฒนาประเทศ ดังนี้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศตามวิสัยทัศน์ไว้ 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง 2. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่ง “คนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มั่นยั้งยืน อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ ภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนา สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) ที่ได้กำหนดทิศทางของแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในระยะ 5 ปี ด้านการศึกษาไว้ ดังนี้ 1) ให้มีการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียม และทั่วถึง 2) การพัฒนาศักยภาพคนในทุกช่วงวัยให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ และ 3) การพัฒนาผลิตภาพแรงงาน เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในการพัฒนากำลังคนและแรงงาน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษาโดยยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs, 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) เช่น คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของคณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563 : 22 – 23) ได้กำหนดนโยบายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 โดยยึดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 และมุ่งสู่ Thailand 4.0 โดยมีนโยบาย ดังนี้ นโยบายที่ 1 ด้านการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์และของชาติ นโยบายที่ 2 ด้านการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นโยบายที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ นโยบายที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา นโยบายที่ 5 ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และนโยบายที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา

สำหรับนโยบายที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นนโยบายการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน และการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เน้นการสร้างโอกาสให้เด็กวัยเรียนและผู้เรียนทุกคน เข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเสมอกัน ไม่ว่าจะเรียนจะยาก ดี มี จน จะอยู่ในพื้นที่ใดของประเทศ อยู่ในชุมชนเมือง พื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร หรือกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศ โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

(Global Goals for Sustainable Development) สร้างกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในทุกระดับตั้งแต่ระดับองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และส่วนกลาง สร้างมาตรฐานสถานศึกษาตามบริบทของพื้นที่ จัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อสนับสนุนให้ได้กวดเรียนทุกคนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอย่างเพียงพอและเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง โดยคำนึงถึงความจำเป็น ตามสภาพพื้นที่ภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจ และที่ตั้งของสถานศึกษา จัดหาทุนการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและงบลงทุนให้สถานศึกษาตามความจำเป็น ตลอดจนนำเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมถึงพัฒนาระบบการติดตาม สนับสนุนและประเมินผลเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของประชาชน โดยกำหนดไว้ในกลยุทธ์ที่ 4 สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ตัวชี้วัดที่ 7 สถานศึกษามีระบบการดูแลช่วยเหลือ และคุ้มครองนักเรียนและการแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ ให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ โดยกำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ พิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสม ทันการณ์ และได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุขและปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานและกำหนดจุดเน้นการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติปี พ.ศ. 2562 – 2564 “เป็นปีแห่งการรู้จัก รัก เข้าใจ ห่วงใย ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหา ความสำคัญของเด็ก เยาวชนในวัยเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงได้กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 นโยบายและจุดเน้นของโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โทรศัพท์ 075-302198 โทรสาร 075- 302196 email : nakhonpanya@hotmail.com website: <http://www.geocities.ws/nakhonsipunya> เดิมคือ โรงเรียนศึกษาพิเศษนครศรีธรรมราช ประกาศจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ. ศ. 2538 สังกัดกองการศึกษาพิเศษ(เดิม)กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ที่เลขที่ 147 หมู่ที่ 8 ตำบลหนองหงส์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ประมาณ 25 ไร่ 7 ศอก ติดกับโรงเรียนโสศศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทิศใต้ติดกับโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 จังหวัดนครศรีธรรมราช ทางด้านหน้าโรงเรียนติดถนนสายทุ่งสง-นาบอน โรงเรียนศึกษาพิเศษนครศรีธรรมราช (เดิม) ได้เปิดรับนักเรียน ปีการศึกษา 2539 เป็นปีการศึกษาแรก โดยรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง กระบี่ สุราษฎร์ธานี และจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ โดยรับทั้งนักเรียนประจำและไป-กลับ ในปีการศึกษาแรก โรงเรียนได้รับความอนุเคราะห์จาก โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ใช้หอนอน 1 หลัง เป็นสำนักงานชั่วคราวใช้เป็นห้องเรียน และเป็นหอพักของนักเรียนชาย และยังได้รับความอนุเคราะห์จากโรงเรียนโสศศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยให้ใช้เรือพยาบาลเป็นที่พักของนักเรียนหญิง เป้าหมายในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระต่อครอบครัวมากเกินไป อีกทั้งเพื่อให้นักเรียนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถประกอบอาชีพได้ตามความเหมาะสม ปัจจุบันปีการศึกษา 2563 โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับผู้พิการทางด้านสติปัญญา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนทั้งประเภทพักนอนประจำ และเดินทางไปกลับ ปีการศึกษา 2563 มีนักเรียนทั้งหมด 369 คน มีผู้บริหาร จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 3 คน ข้าราชการครูจำนวน 47 คน พนักงานราชการ จำนวน 31 คน ลูกจ้างประจำ จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ธุรการ จำนวน 1 คน และลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 43 คน กำหนดนโยบายและจุดเน้นของโรงเรียนเกี่ยวกับระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้ (รายงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนนครศรีธรรมราช-ปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2563 : 1 – 13)

1.วิสัยทัศน์

“ภายในปี พุทธศักราช 2564 โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

2. พันธกิจ

1. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ มีทักษะพื้นฐานด้านอาชีพ และมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
2. เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. จัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ สื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย ตามหลักธรรมาภิบาล

3. การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนกำหนดประเด็นการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้
ประเด็นที่ 1 การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดไว้ ดังนี้

การจัดการศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนโดยมุ่งหวังว่านักเรียนจะได้เติบโตอย่างมีคุณภาพรอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความสามารถด้านคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นสุข โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งนอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกัน และการช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่ทั้งทางบวก และทางลบ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ทั่วโลกกำลังเผชิญกับสถานการณ์ จากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ถือเป็นภัยที่มีความร้ายแรงต่อมนุษยชาติ ดังนั้น เพื่อให้นักเรียนพัฒนาตนเองให้เป็นไปตามความมุ่งหวังจะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ โรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยไม่มีการทิ้งใครไว้เบื้องหลัง โรงเรียนจึงดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1.1 ด้านนโยบายการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความปลอดภัยในโรงเรียน

โรงเรียนจัดประชุม ปรึกษา เพื่อกำหนดทิศทางวางแผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง หรือเมื่อมีเหตุการณ์เร่งด่วน จัดทำโครงสร้างการบริหารงาน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในแผนปฏิบัติการโรงเรียน การแต่งตั้งคณะครู และผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงบริบทของนักเรียน และโรงเรียนเป็นสำคัญตามปรัชญาของโรงเรียน คือ “พัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ สู้สังคมอย่างมีคุณค่า” ซึ่งมีความ

สอดคล้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และบริบทของสถานศึกษา การส่งเสริมและเน้นทักษะอาชีพ ทักษะการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ (Independent Living)

1.2 ด้านข้อมูลสารสนเทศระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียน

โรงเรียนดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนเฉพาะความพิการ สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และมีการดำเนินนโยบายที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียนตามบริบทและศักยภาพของโรงเรียนและชุมชน การออกแบบการเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยละเอียด ทั้งประวัติและข้อมูลที่สำคัญโดยเก็บในรูปแบบ Google Sheet

1.3 ด้านข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนดำเนินการจัดการข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นปัจจุบันอย่างเป็นระบบ และพร้อมในการใช้งาน โดยการคัดกรองนักเรียนผ่านระบบ Google sheet การออกเยี่ยมบ้านเป็นประจำ แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความยากลำบากในการออกเยี่ยมบ้าน จึงต้องพัฒนาระบบการป้กหมุดบ้านนักเรียนโดยใช้พิกัดทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ได้ทราบสภาพเป็นอยู่ของนักเรียน และสะดวกต่อการเยี่ยมบ้านในครั้งต่อไป ผู้ใช้งานจะต้องใส่รหัสผ่านเพื่อให้ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนมีความปลอดภัย ดำเนินการสรุปข้อมูล รายงานผลไปสู่ผู้บังคับบัญชา เพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป คณะผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานระบบการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำโครงการ และกิจกรรมที่มีความหลากหลายตรงกับปัญหาและความต้องการของนักเรียน ในกรณีที่นักเรียนเปลี่ยนช่วงชั้นและสถานศึกษา จะมีการส่งต่อข้อมูล เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ความสามารถพิเศษ ปัญหาพฤติกรรม โรคประจำตัว เพื่อให้เกิดการดูแลพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน และมีประสิทธิภาพ

1.4 ด้านข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงเรียน

โรงเรียนดำเนินโครงการอบรมลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยคนพิการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติ แก่ครู บุคลากร และนักเรียน เกี่ยวกับภัยพิบัติประเภทต่าง ๆ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การใช้ถังดับเพลิง การซ้อมอพยพจากหอนอน และอาคารเรียนเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ การแจ้งจุดรวมพล มีการจัดทำสารสนเทศประวัตินักเรียนของแต่ละหอนอน กำหนดจุดวางถังดับเพลิง มีการกำหนดจุดเสี่ยงในบริเวณโรงเรียน อีกทั้งยังมีการติดกล้องวงจรปิด ในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อเตรียมความพร้อม หลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุ และเตรียมรับมือเมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นได้อย่างทัน่วงที

ประเด็นที่ 2 การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพกำหนดไว้ ดังนี้

2.1 วิธีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

โรงเรียนดำเนินการรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคลโดยได้จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) เพื่อรวบรวมข้อมูลของผู้เรียน โดยครูประจำชั้นเป็นผู้รวบรวมข้อมูลตามหัวข้อดังต่อไปนี้ ข้อมูลทางการแพทย์ ข้อมูลด้านการศึกษา ข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็น เป็นต้น ในการแยกประเภทและระดับความพิการของผู้เรียนดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดกรองแยกประเภทความพิการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการประเมินเบื้องต้น เพื่อส่งต่อไปแพทย์เป็นผู้ดำเนินการวินิจฉัย จากนั้นครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาร่วมและผู้ปกครองร่วมกันกรอกข้อมูล องค์กรประกอบที่ 1 การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเฉพาะความพิการ สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบไปด้วย ข้อมูลเบื้องต้น ข้อมูลนักเรียน ข้อมูลครอบครัว ข้อมูลสุขภาพ และข้อมูลอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่กระบวนการคัดกรองนักเรียนต่อไป

2.1.2 การคัดกรองนักเรียน

โรงเรียนดำเนินการคัดกรองนักเรียน โดยใช้องค์ประกอบที่ 2 แบบคัดกรองนักเรียนและแนวทางการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา แบ่งออกเป็น 9 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสามารถพิเศษ ด้านสุขภาพ ด้านสุขภาพจิต และพฤติกรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการคุ้มครองนักเรียน ด้านการใช้สิ่งเสพติด ด้านเพศ และด้านอื่น ๆ ซึ่งจะมีการจัดนักเรียนอยู่ใน 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มปกติ 2) กลุ่มเสี่ยง 3) กลุ่มมีปัญหา สำหรับกลุ่มด้านความสามารถพิเศษ โดยแบ่งเป็น มีปัญหาและไม่มีปัญหา โดยครูประจำชั้น และครูที่ปรึกษาร่วมจะเป็นผู้กรอกข้อมูลดังกล่าว ผ่านทาง Google sheet จากนั้นครูหัวหน้าระดับสายชั้นเป็นคนสรุป เมื่อได้ผลการคัดกรองนักเรียนออกมา โรงเรียนจะให้การส่งเสริม และพัฒนาในกลุ่มปกติ ส่วนนักเรียนที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา จะมีการช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่อไป

2.1.3 การส่งเสริมและพัฒนา

โรงเรียนดำเนินการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง ภายใต้การดูแลของครูทอนอน และครูผู้สอน ทั้งนักเรียนในกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา โดยได้จัดโครงการ และกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนา ดังนี้

- การจัดกิจกรรมโฮมรูม โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมโฮมรูมให้กับนักเรียน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลและประถมศึกษา โดยให้ครูประจำชั้นตรวจสอบความเรียบร้อยของนักเรียนก่อนเริ่ม

กิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การตรวจเล็บ ผมน เครื่องแต่งกาย การดูแลสุขภาพองค์รวมของนักเรียน สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยม ครูประจำชั้นจะมีการดูแลนักเรียนในช่วงทำกิจกรรมหน้าเสาธง

- การจัดประชุมผู้ปกครอง โรงเรียน ดำเนินการจัดประชุมผู้ปกครอง และเครือข่ายผู้ปกครอง ก่อนเปิดเรียนทุกภาคการศึกษา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และผู้ปกครองเป็นการรับรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกัน ร่วมกันสร้างความเข้าใจในการพัฒนานักเรียน และเป็นการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนให้เกิดการดูแลนักเรียนที่ไร้รอยต่อ

- กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนดำเนินงานตามวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมจิตอาสาและบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรม ICT กิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เรียน กิจกรรมทัศนศึกษา ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

- โครงการพิเศษ โรงเรียนจัดกิจกรรมและโครงการพิเศษที่ช่วยในการส่งเสริมความสามารถและศักยภาพในด้านต่าง ๆ คือ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ กิจกรรมศิลปะ โครงการส่งเสริมงานอาชีพเพื่อการมีงานทำ โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และวันสำคัญต่าง ๆ กิจกรรมสรวัดรนักเรียน กิจกรรมที่ช่วยน้องและอื่น ๆ

2.1.4 การป้องกัน และแก้ไขปัญหา (สำหรับกลุ่มเสี่ยง และมีปัญหา)

โรงเรียนดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง และมีปัญหาที่หลากหลาย โดยยึดเอาความต้องการจำเป็นของนักเรียนและปัญหาเป็นหลัก จัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน ดังนี้

- การให้คำปรึกษาเบื้องต้น จัดทำคำสั่งแต่งตั้งครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาร่วมครูประจำห้องนอน ครูเวรประจำวัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงตัวนักเรียนได้อย่างมากที่สุด เนื่องจากนักเรียนเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และออทิสติกบางคน ไม่สามารถที่จะสื่อสารด้วยคำพูดได้ จะสื่อสารโดยการท่าทาง ดังนั้น การเข้าใจในนักเรียนในทุกมิติจึงเป็นเรื่องที่สำคัญโดยเริ่มตั้งแต่เรื่องการเรียน ไปจนถึงความเป็นอยู่บริเวณห้องนอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจ สามารถเข้ามาปรึกษา และสื่อสารกับครูได้อย่างทันท่วงทีเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น

- การจัดกิจกรรมป้องกัน และแก้ไขปัญหา ดำเนินการจัดกิจกรรมการป้องกัน และแก้ปัญหานักเรียน โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมเข้าแถวหน้าเสาธง จะเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างวินัย คุณธรรมและจริยธรรม กิจกรรมการร้องเพลงชาติ กิจกรรมทางศาสนา การไหว้ลักษณะต่าง ๆ กิจกรรมภาษาไทยวันละคำ กิจกรรมนักข่าวน้อย กิจกรรมนั่งสมาธิประกอบเพลงดังดอกไม้บาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสมาธิ เตรียมความพร้อมก่อนการเข้าห้องเรียน โดยในส่วนของกิจกรรมการเข้าแถวหน้าเสาธง

จะมีนักเรียนส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ เนื่องจากมีปัญหาในด้านร่างกาย (กล้ามเนื้ออ่อนแรง กระดูกผิดรูป) และพฤติกรรม (ออทิสติก) การนำไปฝึกเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงทางด้านร่างกายโดยนักกายภาพบำบัด และฝึกการควบคุมตนเองโดยนักกิจกรรมบำบัด ในทุก ๆ เช้า ตั้งแต่ วันจันทร์ ถึงวันศุกร์ นอกจากนั้น กิจกรรมที่ช่วยน้อง กิจกรรมसारวัตร์นักเรียน กิจกรรมพ่อครูแม่ครู กิจกรรมส่งเสริมด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ สำหรับกิจกรรมนอกโรงเรียน กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ จัดกิจกรรมการเยี่ยมบ้านโดยการสำรวจจากนักเรียนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจและด้านการคุ้มครองนักเรียน

2.1.5 การส่งต่อ

โรงเรียนดำเนินการจัดให้มีการส่งต่อทั้งภายใน และภายนอกเพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนา และส่งเสริมศักยภาพให้ได้มากยิ่งขึ้น ดังนี้

- การส่งต่อภายใน โดยครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาร่วม ครูหอนอนจะเป็นผู้ส่งต่อนักเรียนภายในตามสภาพปัญหา และความต้องการของนักเรียน เช่น นักเรียนที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ ครูที่รับผิดชอบจะนำนักเรียนส่งต่องานอนามัย นักเรียนที่มีปัญหาทางด้านร่างกายจะส่งต่อครูกายภาพบำบัดนักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรมจะส่งต่อครูกิจกรรมบำบัดนักเรียนที่มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจจะส่งต่องานแนะแนว เพื่อพิจารณาขอรับทุนในลำดับถัดไป

- การส่งต่อภายนอก ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาเกินความสามารถของโรงเรียน จะทำการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นผู้ส่งต่อ เช่น งานอนามัย งานทะเบียนและวัดผล โดยโรงเรียนจะมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

2.2 การดำเนินการเสริมสร้างทักษะชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

โรงเรียนดำเนินการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีทักษะพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ มีความรู้เกี่ยวกับการทำงานให้สำเร็จ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จัดให้มีการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษา 1 - 6 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1- 3 และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 และฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 การดำเนินงานความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

โรงเรียนดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงเรียน โดยเน้นความปลอดภัยของนักเรียนเป็นหลัก โดยได้แบ่งออกเป็นตามลักษณะงาน ดังนี้

2.3.1 งานอนามัยโรงเรียน มีนักสหวิชาชีพ ประกอบด้วย นักกิจกรรมบำบัด นักกายภาพบำบัด และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อดูแลเรื่องสุขภาพอนามัยของนักเรียน โดยได้ทำงานร่วมกับหัวหน้างานอนามัย จัดทำมาตรการจัดการในเรื่องของการดูแลสุขภาพนักเรียน ดังนี้

- ช่วงก่อนเปิดภาคเรียน กำหนดให้ผู้ปกครองนำนักเรียนไปตรวจสุขภาพประจำปี ให้นำผลมาในวันเปิดภาคเรียน เพื่อที่จะได้ทราบถึงสุขภาพโดยรวมของนักเรียนและเก็บไว้เป็นประวัติข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียน ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อประเมินตรวจสุขภาพภายนอกเบื้องต้นก่อนที่จะนำนักเรียนเข้าสู่หอนอน โดยเฉพาะโรคผิวหนัง โรคติดต่อต่าง ๆ เช่น ไข้หวัด กลาก เกื้อื้อน ถ้าพบว่า นักเรียนมีปัญหา คณะกรรมการจะให้ผู้ปกครองนำไปปรึกษาให้หายก่อน แล้วจึงนำนักเรียนเข้าสู่หอนอนได้ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายไปสู่ผู้อื่น

- ช่วงระหว่างเปิดภาคเรียน ดำเนินการดูแลสุขภาพของนักเรียนโดยรวมในเบื้องต้น ขณะที่นักเรียนอยู่โรงเรียนเมื่อมีอาการเจ็บป่วย มอบหมายให้ผู้ที่รับผิดชอบในเวลานั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นครูหอนอน ครูผู้สอน ครูเวรประจำวัน เป็นผู้นำส่งเจ้าหน้าที่เรือนพยาบาล จากนั้นเจ้าหน้าที่พยาบาลก็จะทำการดูแลเบื้องต้น ถ้าหากอาการเจ็บป่วยมากเกินกว่าที่จะรักษาเบื้องต้นได้ ก็จะนำส่งโรงพยาบาลใกล้เคียงโดยเร็วที่สุด พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ปกครองรับทราบโดยทันที ในกรณีที่นักเรียนเจ็บป่วย นอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาดูแลนักเรียน จนกว่าผู้ปกครองจะสามารถมาดูแลนักเรียนได้

2.3.2 งานหอนอน มีการดำเนินการดังนี้ แต่งตั้งคำสั่งครูหอนอน เพื่อดูแลนักเรียนจำนวนหอนอนละ 2 คน จัดนักเรียนเข้าหอนอนซึ่งจะแยกตามเพศ ในแต่ละหอนอน จะมีการคละนักเรียนที่มีวัยต่างกันอยู่ด้วยกัน เนื่องจากจะเป็นการช่วยกระตุ้นพัฒนาการให้นักเรียนที่ยังทำกิจวัตรประจำวันไม่ได้ จัดพี่เลี้ยงหอนอนละ 1 คน มีหน้าที่ในการดูแลความสะอาดบริเวณหอนอน จัดเตรียมเสื้อผ้าให้แก่นักเรียน เน้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการดำรงชีวิต การรับประทานอาหาร การอาบน้ำ การดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง โดยจะมีครูหอนอน และครูเวรดูแลอย่างใกล้ชิด คอยช่วยเหลือนักเรียนที่ยังทำไม่ได้ สำหรับนักเรียนที่มีโรคประจำตัว และยาประจำตัว ครูหอนอน ดำเนินการบันทึก จัดทำข้อมูลหอนอนของตนเอง จัดยาที่มีฉลากให้เห็นอย่างชัดเจน เพื่อความปลอดภัย และสะดวกในการส่งต่อให้ครูเวรประจำวัน ครูหอนอน และครูเวรประจำวันจะต้องมีการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริเวณหอนอน มีการตรวจนับจำนวนนักเรียนอยู่เสมอ เพื่อป้องกันนักเรียนสูญหาย หรือเกิดอุบัติเหตุ เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่ปกติเกิดขึ้น ให้แจ้งผู้บังคับบัญชาทราบทันที เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว สำหรับช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงเรียนดำเนินการนโยบายตามแนวทางการป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในโรงเรียนและสถานศึกษาของกรมควบคุมโรค โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

- การเตรียมสถานศึกษา ก่อนเปิดภาคเรียน ดำเนินการตรวจสอบ จัดอุปกรณ์ล้างมือ เช่น อ่างล้างมือ สบู่ แอลกอฮอล์เจล บริเวณทางเข้าห้องเรียน ห้องฝ้าย อาคารต่าง ๆ บริเวณหอนอน และอื่น ๆ ให้เพียงพอกับความต้องการจำเป็น กำหนดจุดคัดกรองบริเวณหน้าโรงเรียน โดย

บุคคลทั้งภายนอกและภายใน จะต้องทำการวัดอุณหภูมิ และลงชื่อเข้าโรงเรียนก่อนทุกครั้ง จัดอาคารสถานที่เพื่อเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล (Social Distancing) จัดทำสัญลักษณ์ไว้อย่างชัดเจน เช่น การเข้าแถว การจัดที่นั่งเรียน การจัดที่นั่งรับประทานอาหาร การจัดที่นั่งนอนในหอนอน และอื่น ๆ

- การเฝ้าระวัง และป้องกันโรคเมื่อเปิดการเรียนการสอน ดำเนินการตรวจคัดกรองวัดไข้ให้นักเรียนในทุกวัน เช้า-เย็น โดยครูหอนอน และครูเวรประจำวันในระหว่างวัน ครูผู้สอนจะเป็นผู้กำกับนักเรียนในการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล ในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน จะต้องสวมหน้ากากอนามัย หรือหน้ากากผ้าตลอดเวลาที่เข้ามาภายในบริเวณโรงเรียน มีการล้างมือด้วย แอลกอฮอล์เจล และสบู่ทุกครั้งก่อนขึ้นอาคารเรียน

2.4 การดำเนินการคุ้มครองนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

การดำเนินการคุ้มครองนักเรียนอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ มีการจัดบันทึกรายงานให้ผู้บังคับบัญชารับทราบ ทั้งส่วนของครูหอนอน ครูเวรประจำวัน ครูประจำชั้น ครูผู้สอน ครูเวรยามกลางคืน การนำนักเรียนเดินทางออกนอกบริเวณโรงเรียน จะทำการประกันชีวิต และประกันอุบัติเหตุในการเดินทางทุกครั้ง เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและส่งเสริมความปลอดภัยของโรงเรียน กำหนดไว้ ดังนี้

โรงเรียน ดำเนินการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือขยายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบ่งเป็นด้าน ดังนี้

ด้านทักษะอาชีพ จัดให้มีการทำความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียนโดยการส่งเสริม งานอาชีพของโรงเรียนกับสถานประกอบการในชุมชน การนำนักเรียนไปศึกษาดูงาน

ด้านการกีฬา โรงเรียนเป็นศูนย์บ่มเพาะกีฬาเปตอง จัดกลุ่มเครือข่ายกีฬาเปตอง และได้เชิญชุมชนเข้าร่วมกีฬาเปตองสัมพันธ์ ร่วมมือกับสมาคมกีฬาสเปเชียลโอลิมปิกภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก

ด้านสุขภาพ ดำเนินการสร้างเครือข่ายสุขภาพ ประกอบด้วยสถานีกาชาดสิรินธรที่ 12 และโรงพยาบาลทุ่งสง ดำเนินการตรวจสุขภาพประจำปีผู้เรียน การฉีดวัคซีน การให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพร่างกาย สุขภาพในช่องปาก

ด้านอื่น ๆ ดำเนินการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ การดำเนินงานโครงการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยคนพิการมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยองค์กรการช่วยเหลือเด็กและมูลนิธิเพื่อเด็กพิการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชน และหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น เช่น โครงการรักษ์ทาง รักถิ่น เพื่อสร้างความไว้วางใจจากผู้ปกครองเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงาน ทั้งภายในและภายนอกสังกัด และได้รับความร่วมมือจากชุมชนอย่างยั่งยืน

ประเด็นที่ 4 การส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียน กำหนดไว้ ดังนี้

4.1 การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความตระหนักรู้ มีความรู้ ความเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างความปลอดภัยและการคุ้มครองนักเรียน

4.2 การนิเทศ ติดตาม ส่งเสริม สนับสนุน และให้ขวัญกำลังใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริม และให้ขวัญกำลังใจแก่ครู การให้คำแนะนำเพื่อจะนำไปปรับปรุงการดำเนินงานของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

4.3 การประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนการเสริมสร้างนักเรียนการเสริมสร้างทักษะชีวิต การเสริมสร้างความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียน เพื่อปรับปรุง และพัฒนาอย่างยั่งยืน การปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ดีขึ้น

ประเด็นที่ 5 ความสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความปลอดภัยในโรงเรียน กำหนดไว้ ดังนี้

5.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียนมีผลต่อคุณภาพของนักเรียน

5.2 นักเรียนสามารถดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย

5.3 นักเรียนมีความปลอดภัย ครอบคลุมทุกด้าน

5.4 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า จากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นโยบายสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้นำมากำหนดนโยบายการบริหาร เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2563 ให้มีประสิทธิภาพ ทั้ง 5 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเด็นที่ 2 การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และส่งเสริมความปลอดภัยของโรงเรียน ประเด็นที่ 4 การส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานส่งผลต่อประสิทธิภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียน และประเด็นที่ 5 ความสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความปลอดภัยในโรงเรียน โดยมีความคาดหวังและความสำเร็จตามปรัชญาของโรงเรียน คือ “พัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ สู้สังคมอย่างมีคุณค่า” ต่อไป

3.เอกสารเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 1) ได้สรุปว่า พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 บัญญัติไว้ใน หมวด 1 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียน ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการ การศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 26 ให้สถานศึกษา จัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการ เรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีเป้าหมายในการดูแลช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ให้อยู่ในสภาพที่มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดี ได้รับการดูแลให้มีพัฒนาการตามวัยและเด็กทุกคนต้องมีหลักประกันความปลอดภัย ได้รับความคุ้มครอง จากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและเด็กที่ไม่ประสบปัญหาซึ่งระบุไว้ดังนี้ หมวด 2 มาตรา 22 การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 42 กำหนดให้ ก.ค.ศ. กำหนด มาตรฐานตำแหน่งครูสายงานการสอนการปฏิบัติหน้าที่หลักเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริม การเรียนรู้พัฒนาผู้เรียน ปฏิบัติงานทางวิชาการของสถานศึกษา พัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ โดยกำหนดให้ลักษณะงานเกี่ยวกับการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นภาระงานหนึ่งในมาตรฐาน ตำแหน่งครูพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 การตั้งครรภ์ ในวัยรุ่นของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลครอบครัว ชุมชน สังคมและเศรษฐกิจในภาพรวมปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของประเทศไทยมีความซับซ้อนและไม่อาจแก้ไขได้ ด้วยอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ดังนั้นสมควรสร้างกลไกในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานของรัฐหน่วยงานของเอกชน และประชาสังคม เพื่อบริณาการให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นรูปธรรม มีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับ สถานศึกษาระบุไว้ ดังนี้ มาตรา 6 ให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ดังต่อไปนี้ (1) จัดให้มีการเรียนการสอน เรื่องเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนหรือนักศึกษา

(2) จัดหาและพัฒนาผู้สอนให้ สามารถสอนเพศวิถีศึกษาและให้คำปรึกษาในเรื่องการป้องกัน และแก้ไข ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่นักเรียนหรือนักศึกษา (3) จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครอง นักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์ให้ได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสมและต่อเนื่องรวมทั้งจัดให้มี ระบบการส่งต่อให้ได้รับบริการอนามัยการเจริญพันธุ์และการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเหมาะสมการ กำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาแต่ละประเภทให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

3.2 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 11) ได้สรุปไว้ว่า ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้

กรมสุขภาพจิต (2555 : 131) ได้สรุปว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครู ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครู ที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียนและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมายถึงการส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไข ปัญหาด้วยวิธีการและเครื่องมือ สำหรับครู ที่ปรึกษา ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

จุติกรณ นิสสัย (2558 : 11) ได้กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีองค์ประกอบ มีการประสานงานร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อการดำเนินงานพัฒนาและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน

ปรมาภรณ์ สนธิ (2560 : 18) ได้กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นระบบ แบบแผน มีขั้นตอนในการดำเนินงาน โดยมีครูที่ปรึกษา เป็นบุคคลหลักร่วมกับบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา ในการส่งเสริม ป้องกันและแก้ปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็งและปลอดภัย

สุธิดา พงษ์สวัสดิ์ (2561 : 13) ได้สรุปว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงาน ที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคคลหลักร่วมกับบุคลากรทุกฝ่ายร่วมกันดำเนินการ

อิติโนดดา สิงห์แก้ว (2562 : 18) ได้กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักและมีกระบวนการขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะป้องกัน แก้ไขปัญหา รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สุภัสสร สุริยะ (2562 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแล นักเรียนอย่างมีขั้นตอนที่ชัดเจน สอดคล้องกับการบริหารทั้งระบบของสถานศึกษา โดยอาศัยศักยภาพและความสัมพันธ์ของนักเรียนที่มีต่อครู รวมทั้งการประสานสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการป้องกันแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ดังนั้น จากความหมายที่กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน และเครื่องมือการดำเนินงาน มีมาตรฐานมีหลักฐานการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้ เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยมีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและมีการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การป้องกัน แก้ไข รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตได้ อย่างมีความสุข

3.3 ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 13 - 14) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคม เช่น ติดการพนัน นิยมเสี่ยงโชค การมั่วสุมในหอพัก ไม่ชอบไปโรงเรียน หนีเรียน ทำร้ายรังแกกันเอง หมกมุ่นกับสื่อที่ไม่สร้างสรรค์ นิยมบริโภคอาหารกรุบกรอบ อาหารที่ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ เครียด ซึมเศร้า มองโลกในแง่ร้ายไม่สนใจต่อปัญหาสังคม อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเป็นผลมาจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ดังนี้

1) ปัจจัยเสี่ยงต่อสภาพครอบครัว สภาพครอบครัวเป็นสภาพที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน พฤติกรรมเป็นปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมให้แสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง ปล่อยปละละเลย เรียนรู้การใช้ความรู้แรงจากสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวแตกแยกผู้ปกครองบีบบังคับ กดดันและคาดหวังในตัวเด็กเกินกว่าความเป็นจริง ไม่มีบรรยากาศที่สร้างความรักความอบอุ่น ความสมัครสมานสามัคคี เต็มโต ในท่ามกลางความสับสน ไม่คาดหวัง ขาดการอบรมบ่มนิสัยและไม่มีจุดหมายปลายทางในชีวิต

2) ปัจจัยเสี่ยงจากโรงเรียน โรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของเด็ก เป็นบ่อเกิดของคุณงามความดีโดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความสามารถของเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม แต่โรงเรียนจำนวนไม่น้อยยังขาดความพร้อมที่จะทำให้เด็กและเยาวชน

เป็นคนที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหวังของสังคม จากการติดตามพบว่า โรงเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจังขาดการจัดการที่เหมาะสมต่อการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองและให้การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้อย่างเท่าทันทั่วถึง ถูกต้องและเป็นธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยไม่คำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญ กฎระเบียบมากกว่าชีวิตของนักเรียน พัฒนานักเรียนโดยไม่คำนึงถึงองค์รวม ตลอดจนการจัดการกับปัญหาของนักเรียนโดยขาดการมีส่วนร่วม และยังเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน

3) ปัจจัยเสี่ยงจากชุมชนและสังคม ความล้มเหลวในชีวิตของเด็กและเยาวชน เป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจและต้นทุนทางความรู้สึกรู้สึกของผู้ปกครองอย่างประเมินค่าไม่ได้ สังคมไทยยังละเลยต่อการจัดระเบียบแบบแผนในชุมชน ชุมชนอ่อนแอขาดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในสังคม ต่างคนต่างอยู่ เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ปล่อยให้มีการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กและเยาวชน ยอมรับ การเติบโตและขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ไม่สร้างสรรค์ ละเลยต่อปัญหาของเด็กและเยาวชนไม่ให้ความสำคัญ ต่อทำที่ของเด็กและเยาวชน มองเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาด้วยทัศนคติและท่าทีที่ตอกย้ำ ซ้ำเติม

4) ปัจจัยเสี่ยงจากเพื่อน เพื่อนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อชีวิตเด็กและเยาวชนเป็นธรรมชาติ ที่เด็กและเยาวชนทุกคน ต้องมีแต่เพื่อนก็เป็นดาบสองคมที่อาจทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยก้าวพลาด เช่น เพื่อนที่มีนิสัย เกเร เป็นอันธพาล เสเพล สำมะเลเทเมา การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมโน้มเอียง ไปในทางก้าวร้าวเสี่ยงภัย มั่วสุม เบี่ยงเบน หรือการได้รับแรงบีบคั้น กดดัน ข่มขู่หรือการไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งสภาพการดังกล่าวล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น

5) ปัจจัยเสี่ยงต่อบุคลิกภาพหรือตัวนักเรียน เด็กและเยาวชนแต่ละคนมีภาวะด้าน พัฒนาการแตกต่างกัน มีบุคลิกภาพภายในและภายนอกตามสภาพความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น มีข้อจำกัดเกี่ยวกับพัฒนาการทางสมองและการรับรู้ มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญ ของตนเอง ขาดทักษะในการคิด บกพร่อง ทางการเรียนรู้ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่คนส่วนใหญ่ นับถือ ไม่มีทักษะในการสื่อสาร ปฏิเสธไม่เป็น ควบคุมอารมณ์และความเครียดไม่ได้รวมทั้งการมีปัญหาด้านด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต

จตุติกรณ์ นิสสัย (2558 : 13) ได้สรุปว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญ และความจำเป็น คือ

1. นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านพฤติกรรม
2. ครูใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถ ทางการเรียน ข้อมูลสุขภาพของนักเรียน และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนให้มีคุณภาพ
3. ผู้ปกครองมีการความร่วมมือกับทางโรงเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. ผู้บริหารวางแผนในการจัดกิจกรรม หรือโครงการเพื่อส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ปัญหานักเรียนได้อย่างเหมาะสม

บุปผาชาติ เข็มวิชัย (2558 : 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นงานที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ เพื่อพัฒนานักเรียนในสถานศึกษา โดยครูที่ปรึกษาควรเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือและป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนทุกคนอย่างเป็นระบบ กระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้ นอกจากครูที่ปรึกษา แล้วยังมี คณะบุคคลซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชนและหน่วยงาน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพัฒนาควบคุมและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ ในระเบียบวินัย ให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อดูแลช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาเติม ตามศักยภาพ ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อคุ้มครอง ดูแลรักษา รวมทั้งให้การอบรมศีลธรรม จรรยา มารยาทอันดีแก่นักเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่นักเรียนต่อไป

สุทัศน์ เอี่ยมแสง (2558 : 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนาป้องกันและแก้ปัญหา เพื่อเพิ่มศักยภาพให้นักเรียนเป็นบุคคล ที่มีคุณภาพ ทั้งด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญาและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนสามารถอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข มีวิถีชีวิตที่พอเพียง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ทั้งทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้เด็กและเยาวชนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากอดีต ส่งผลให้เกิด ปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ไม่ใช่หน้าที่ของสถานศึกษาอย่างเดียวแต่ต้องอาศัย ความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สุภัสสร สุริยะ (2562 : 10) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครู ที่ปรึกษา หรือครูประจำชั้นจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและมีข้อมูลที่แท้จริงของนักเรียนทุกด้าน เช่น ด้านการเรียนด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว เป็นต้น โดยข้อมูลดังกล่าวอาจได้มา จากวิธีการและเครื่องมือ ซึ่งได้แก่ ระเบียบสนทนา แบบประเมินพฤติกรรมเด็กการสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้านเด็ก เพื่อที่จะนำข้อมูลของนักเรียนนั้นมาเป็นข้อมูล สำหรับการดูแลช่วยเหลือ

ธิตินัดดา สิงห์แก้ว (2562 : 19 -20) ได้สรุปว่า ความสำคัญและความจำเป็นของระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน มีขอบข่ายโครงสร้างในการดำเนินงาน มีวิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ หลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ เป็นการพัฒนาให้ นักเรียน เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน มีวิถีชีวิตที่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจและมีแนวคิด ไปในทางเดียวกันทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการดำเนินงานตามเหมาะสมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

เพื่อส่งเสริม พัฒนาควบคุม และแก้ไขประพฤตินักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันและเป็นคนดีของสังคม

ดังนั้น จากที่กล่าวมาแล้วจึงสามารถสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน มีขอบข่ายโครงสร้างในการดำเนินงาน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ หลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ เป็นการพัฒนาให้นักเรียน เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนมีวิถีชีวิตที่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจและมีแนวคิดไปในทางเดียวกันทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ในการดำเนินงานตามเหมาะสมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริม พัฒนาควบคุมและแก้ไขความประพฤตินักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันและเป็นคนดีของสังคม

3.4 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 18 - 20) ได้สรุปไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ แต่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากครูและผู้เกี่ยวข้อง มีการทำงานเป็นทีม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและชื่นชมผลงาน เพื่อสร้างสรรค์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นรูปธรรมและจะก่อประโยชน์ต่อนักเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. นักเรียน

- 1.1 ได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง
- 1.2 ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้ และ ความสามารถพิเศษ
- 1.3 ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 1.4 มีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครู และผู้ปกครอง

2. ครู

- 2.1 ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.2 มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน
- 2.3 มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา
- 2.4 มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

3. ผู้บริหารโรงเรียน

- 3.1 รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้

3.2 ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน หลักสูตรและคุณภาพการจัดการศึกษา

3.3 มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเชิงระบบภายใต้การมีส่วนร่วม

4. ผู้ปกครอง ชุมชน

4.1 ตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน

4.2 เข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน

4.3 เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน

4.4 มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง

5. โรงเรียน

5.1 มีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา

5.2 ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนและความร่วมมือจากบุคลากร จากชุมชน และจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง

5.3 มีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

6. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

6.1 พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน

6.2 พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน การนิเทศติดตามผล/ประเมินผล และการวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6.3 มีระบบข้อมูลสารสนเทศ ทั้งข้อมูลระดับบุคคลและระดับโรงเรียน เพื่อใช้พัฒนางานต่อไป

7. ประเทศชาติ

7.1 มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ

7.2 ลดปัญหาที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน และลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานต่าง ๆ

7.3 ประชาชนมีคุณภาพ และเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 13) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อให้โรงเรียนดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ

2. เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจนมีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินได้

กรมสุขภาพจิต (2554 : 132) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ

2. เพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือชุมชนมีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่มีระบบ พร้อมด้วยเอกสารหลักฐานการปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบ หรือรับการประเมินได้

ณัฐรัตน์ รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559 : 37) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการ วิธีการ เครื่องมือที่มีคุณภาพและมาตรฐานสามารถตรวจสอบได้

2. เพื่อให้บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทำงานร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนได้รับการดูแลและพัฒนาเป็นคนที่สมบูรณ์

ปรมาภรณ์ สนิธิ (2560 : 18) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้ามาวางแผนการดำเนินงาน ขั้นตอนอย่างมีระบบ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สุภัทสร สุริยะ (2562 :12) ได้สรุปว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียนทุกคนในสถานศึกษาได้รับการเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษาและป้องกันแก้ไข ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีคุณภาพ จากครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนและสังคม

ดังนั้น จากที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน จึงเป็นการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีบุคลากรทั้งในโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการ วิธีการและเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และสามารถตรวจสอบได้ โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคม อย่างทั่วถึง รวมถึงการส่งเสริม พัฒนา ป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้และ ความสามารถพิเศษ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

3.5 ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555 : 1 - 2) ได้สรุปประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า จะทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้คุณธรรม และจริยธรรม และการดำรงชีพอย่างมีความสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ การพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข ด้วยความร่วมมือของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ชุมชน สังคม และ

ครอบครัวของนักเรียนเอง ด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคน ซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น หลายครอบครัวมีเวลาและใกล้ชิด เพื่อดูแลอบรมสั่งสอนลูกหลานลดน้อยลง นักเรียนเองซึ่งเป็นเยาวชนที่มีประสบการณ์ในชีวิตไม่มากนัก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงทำให้เกิดปัญหากับตนเองและสังคมได้ง่าย ดังนั้นความจำเป็นในการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง การมีระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ชัดเจนจึงเป็นสิ่งสำคัญโดยดำเนินการควบคู่ไปกับระบบการจัดการเรียนการสอน

กรมสุขภาพจิต (2555 : 133) ได้สรุปประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้
4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข
5. นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

บุพผาชาติ เข็มวิชัย (2558 : 12) ได้สรุปไว้ว่า งานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นงานที่มีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งต่อทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะเป็นการส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนซึ่งผลที่เกิดขึ้น จะลงไปสู่ตัวนักเรียนโดยตรง โดยการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน เพราะเป็นงานที่ต้องร่วมมือกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ต้องใช้เทคนิคขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงาน สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ณัฐรัตน์ รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559 : 38) ได้สรุปไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน ขอบข่ายโครงสร้างในการดำเนินงาน วิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ เมื่อดำเนินงานผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะเกิดขึ้นกับหลายฝ่าย และสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีปัจจัยต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จของการดำเนินงาน

ปรมาภรณ์ สนิธิ (2560 : 20) ได้สรุปประโยชน์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่าจะช่วยให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือตรงกับสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์อย่างเหมาะสม โดยการได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ธิตินัดดา สิงห์แก้ว (2562 : 20) ได้สรุปประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน เพราะเป็นงานที่ต้องร่วมมือกันเป็นงานที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อทุก ๆ ฝ่ายตามขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ ที่ถูกต้องเหมาะสม

นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา

ดังนั้น จากประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมาแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่า งานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นงานที่ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน เพราะเป็นงานที่ต้องร่วมมือกัน เป็นงานที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อทุก ๆ ฝ่าย ตามขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ที่ถูกต้องเหมาะสม นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหานักเรียน มีการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างทั่วถึง ครูรับรู้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน โดยนำข้อมูลนั้นมากำหนดเป็นแนวทางเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน ผู้ปกครองและครูมีการร่วมมือกันในการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน ปรีกษาและร่วมกันหาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.6 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บุปผาชาติ เข็มวิชัย (2558 : 13) ได้กล่าวว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงสิ่งใด สิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญงอกงาม มีคุณภาพดีขึ้นกว่าเดิมและเป็นระบบ

ปรมาภรณ์ สนธิ (2560 : 20) ได้กล่าวว่า การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการในการพัฒนานักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยใช้วิธีการหรือแนวทางการพัฒนาตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ จากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ธิตินัดดา สิงห์แก้ว (2562 : 21) ได้กล่าวว่า การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่สมบูรณ์อย่างเป็นระบบ และเมื่อนำคำว่า “พัฒนา” มารวมกับ “ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน” จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยมีการดำเนินงานจากความร่วมมือของบุคคลหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นวิธีการหรือแนวทางการป้องกัน ส่งเสริม แก้ไขและพัฒนาให้นักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการบริหารจัดการและเครื่องมือต่าง ๆ ในการดำเนินการ เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ จากความหมายความสำคัญ ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จึงได้สรุปว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน และเครื่องมือการดำเนินงานมีมาตรฐานมีหลักฐานการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ อย่างเป็นระบบ โดยมีครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีการประสาน

ความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการดำเนินงานตามความเหมาะสม เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมพัฒนา ควบคุมและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย โดยการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามขั้นตอนกระบวนการ ที่ถูกต้องเหมาะสม นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ให้มากที่สุด

3.7 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 20 - 25) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า สถานศึกษาเป็นสถานที่ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ที่จะทำให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและบุคคลอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

3.7.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการและให้ ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ประสบความสำเร็จ จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|---|--|
| 1. บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ | 1.1 กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1.2 สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้องเห็นคุณค่าและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1.3 กำหนดโครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา 1.4 แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานตามความเหมาะสม 1.5 ประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์จำแนกกลุ่มนักเรียน |

ตารางที่ 1 (ต่อ)

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|---|---|
| | 1.6 ส่งเสริมให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้รับความรู้เพิ่มเติม มีทักษะเกี่ยวกับระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง |
| 2. ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับ หน่วยงานและบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่าย ผู้ปกครอง องค์กรต่าง ๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ฯลฯ | 2.1 เชิญร่วมเป็นกรรมการและเครือข่าย ในการช่วยเหลือนักเรียน 2.2 ประชุมปรึกษาหารือและขอความร่วมมือ |
| 3. ดูแลกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน | 3.1 กำหนดปฏิทินการดำเนินงาน 3.2 นิเทศกำกับติดตาม ประเมินผล 3.3 ยกย่องให้รางวัลเผยแพร่ผลงานการ ดำเนินงาน |

3.7.2 ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็น
บุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังตารางที่ 2
ดังนี้

ตารางที่ 2 บทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|--|--|
| 1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล | 1.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เป็นรายบุคคล จัดเตรียมเครื่องมือเก็บข้อมูล นักเรียนรายบุคคล 1.2 หาข้อมูลเพิ่มเติมโดยนำเครื่องมือไปใช้ในการ เก็บข้อมูลและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน 1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ 1.4 วิเคราะห์ข้อมูล |
| 2. คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียน | 2.1 ดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่ กำหนด 2.2 สรุปผลการจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม |
| 3. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนา | 3.1 จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม จัดกิจกรรมโฮมรูม |

ตารางที่ 2 (ต่อ)

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|-------------------------------------|--|
| | 3.2 จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมโดยสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน - ประชุม ผู้ปกครอง - จัดหมายข่าว 3.3 จัดกิจกรรมพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่ม นักเรียน |
| 4. จัดกิจกรรมป้องกันแก้ไข ช่วยเหลือ | 4.1 ให้คำปรึกษา 4.2 ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น 4.3 ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการ ช่วยเหลือแก้ไข |
| 5. ส่งต่อ | ดำเนินการส่งต่อภายในไปยังบุคคลหรือฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง |
| 6. รายงานผล | 6.1 รายงานระหว่างดำเนินการ 6.2 รายงานผลเมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา |

หมายเหตุ การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือทุกขั้นตอน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควร
รายงานผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อการตรวจสอบปรับปรุงพัฒนา

3.7.3 ครูประจำวิชา/ครูทั่วไป มีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนานักเรียนให้บรรลุตาม
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาท
หน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 บทบาทหน้าที่ของครูประจำวิชา/ครูทั่วไป

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|---|--|
| 1. ดูแลนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน | 1. ศึกษา สังเกต ดูแล รวบรวมข้อมูล 2. ประสานงานกับครูประจำชั้น /ครูที่ปรึกษา เพื่อส่งเสริมป้องกันแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน 3. จัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขเพื่อพัฒนา นักเรียน |

หมายเหตุ โรงเรียนใดไม่มีครูประจำวิชา ให้ครูที่ทำหน้าที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาปฏิบัติตาม
บทบาทหน้าที่ครูประจำวิชา

3.7.4 ครูแนะแนว เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการจัดระบบงานแนะแนว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังแสดงตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|--|--|
| 1. สนับสนุนครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน | 1.1 ให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา 1.2 ให้ความมั่นใจกำลังใจกับผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน 1.3 ให้คำปรึกษาครอบคลุมทั้งการเรียน อาชีพ ชีวิตและสังคม ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล 1.4 จัดทำการศึกษากรณี (Case Study) 1.5 เตรียมเครื่องมือสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครอบคลุม ต่อเนื่อง และเป็นปัจจุบัน 1.6 ให้คำปรึกษาในการจัดทำข้อมูลนักเรียน ประกอบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกรณีนักเรียนย้ายที่เรียน |
| 2. จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา | 2.1 จัดกิจกรรมป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน 2.2 ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล |
| 3. จัดกิจกรรมป้องกันแก้ไข ช่วยเหลือ | 3.1 ให้คำปรึกษา 3.2 ให้ความช่วยเหลือ 3.3 ประสานความร่วมมือกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง 3.4 อื่น ๆ |
| 4. ส่งต่อ | 4. ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก |

หมายเหตุ โรงเรียนใดไม่มีครูแนะแนว ให้ครูที่ทำหน้าที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

3.7.5 นักเรียน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งเป็นผู้รับการช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 บทบาทหน้าที่ของนักเรียน

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|---|--|
| มีบทบาทหน้าที่ของนักเรียนและสนับสนุน การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน | <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการนักเรียน 2. ให้ความร่วมมือในการสอดส่องพฤติกรรมของ นักเรียนในสถานศึกษา 3. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 4. สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน 5. เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน 6. ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน |

3.7.6 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงาน ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังแสดงตามตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|--|---|
| ให้การสนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน | <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 2. เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริม พัฒนา แก่ไข่นักเรียน 3. ติดต่อขอความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร ต่าง ๆ ในการส่งเสริม พัฒนาแก้ไข 4. อำนวยความสะดวกในการประสานงาน เมื่อสถานศึกษาต้องการช่วยเหลือ |

3.6.7 ผู้ปกครองและชุมชน เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนในพื้นที่มากที่สุด ที่จะให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนได้อย่างดี ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชมรม/ สมาคมผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน

1) ผู้ปกครองและเครือข่ายผู้ปกครอง เป็นบุคคลและคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังแสดงตามตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|--|---|
| 1. อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว มีความรักความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น | 1. จัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์ให้นักเรียนได้สัมผัสกับตัวอย่างที่ดี 2. สนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและศักยภาพของตนเอง 3. ใช้หลักจิตวิทยาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน |
| 2. สนับสนุนให้ความร่วมมือวางแผนร่วมกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยน ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการส่งเสริม พัฒนาป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน | 1. เข้าร่วมประชุม วางแผนหาแนวทางการดำเนินงาน 2. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน |
| 3. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน | 1. ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน 2. เสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้นักเรียน |

2) ชุมชน เป็นสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็ก บุคคลทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสม จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงาน ดังแสดงตามตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 บทบาทของชุมชน

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|---|--|
| 1. สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน | 1. จัดสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียน 2. ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน |

ตารางที่ 8 (ต่อ)

| บทบาทหน้าที่ | แนวทางดำเนินงาน |
|--------------|--|
| | 3. เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน 4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 5. ให้ข้อมูลข่าวสารพฤติกรรมของนักเรียนกับโรงเรียน 6. เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา |

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เกี่ยวข้องทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา ล้วนมีบทบาทหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทของตนเอง เริ่มจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชาหรือครูทั่วไป ครูแนะแนว นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และเครือข่ายอื่น ๆ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3.8 กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยส่วนใหญ่จะมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของครูที่ปรึกษาและครูแนะแนว โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหารครูที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้ปกครอง ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

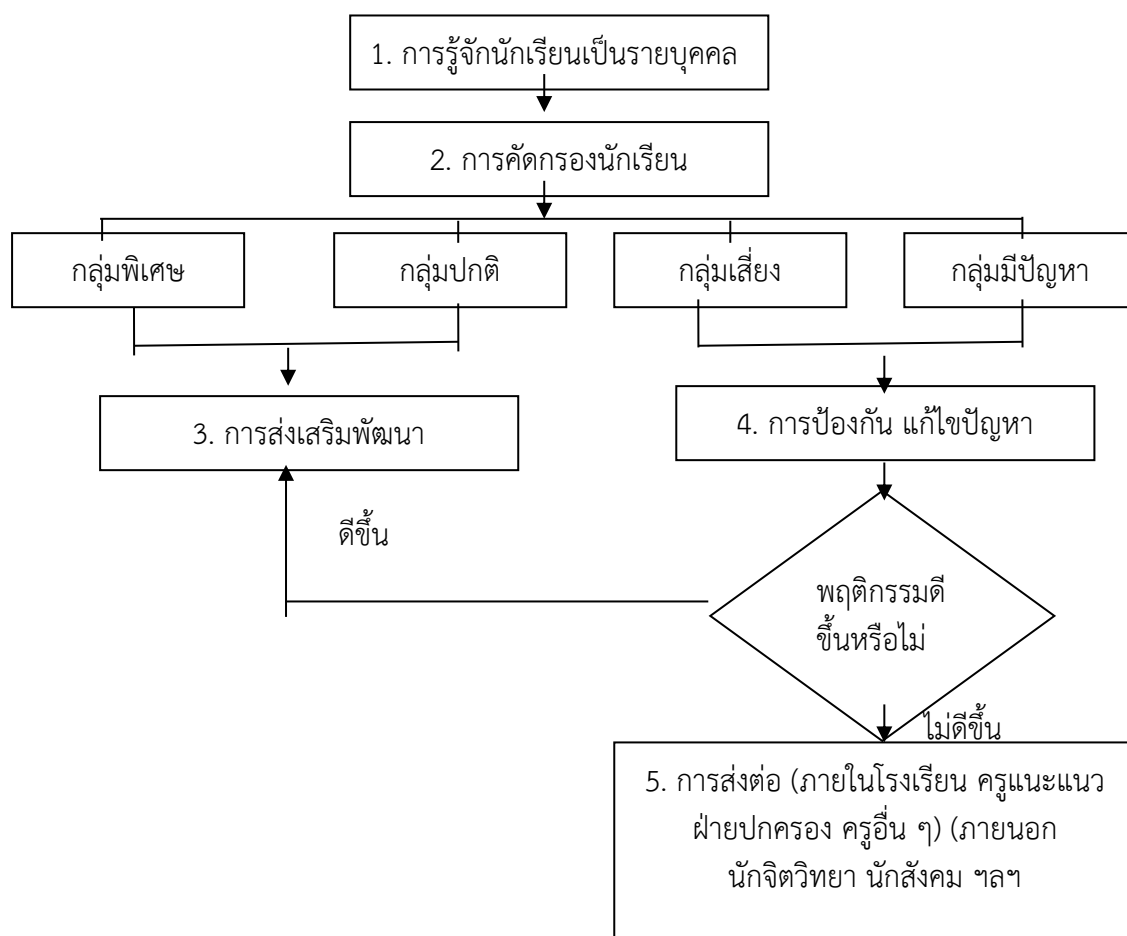
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2555 : 17 - 22) ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน 4) การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และ 5) การส่งต่อนักเรียน

นิษากรณ์ เหล่าเขตกิจ (2560 : 4) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน

อัจฉรา สอนโว (2560 : 7 - 8) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน โดยวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน มีคุณภาพและมีหลักฐานในการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินงานในโรงเรียน

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา และ 5) การส่งต่อ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา มีองค์ประกอบของการดำเนินงานที่มีขั้นตอนชัดเจน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน มีหลักการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรอง 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา 4) ด้านการช่วยเหลือและแก้ไข้ปัญหา และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยมีผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชา ครูแนะแนว ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทุก ๆ ด้าน โดยสามารถแสดงกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา ตามขั้นตอนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังภาพที่ 1 ได้ดังนี้



ภาพที่ 1 กระบวนการและขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 27)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 27) ได้กล่าวถึง การดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้

1. ทิมนำ ได้แก่ คณะผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็น ผู้วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง จัดทำแผนกลยุทธ์ควบคุม กำกับ ติดตามและสนับสนุนเสริมสร้างพลังร่วม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทีมสนับสนุนเป็นทีมหลักในการประสานงานด้านวิชาการและอื่น ๆ ให้เกิดการสร้าง คุณภาพขึ้น ทีมสนับสนุนจะเป็นใครนั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาระบบนั้นว่าจะมีจุดเน้นที่ระบบใด ส่วนทีม ทำเป็นทีมที่รับผิดชอบในการดำเนินการโดยตรงโดยครูที่ปรึกษามีหน้าที่ในการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ

กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา มีองค์ประกอบ ของการดำเนินงานทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีความสำคัญและมีขั้นตอนชัดเจน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มี มาตรฐาน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

กรมสุขภาพจิต (2558 : 7 -10) ได้กล่าวว่า ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนมี พื้นฐาน ของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวก และด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนา การป้องกันแก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกทาง ซึ่งเป็นข้อมูล เชิงประจักษ์ไม่ใช่การใช้ความรู้สึกหรือคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิด ข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด ครูที่ปรึกษาควรเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน อย่างน้อย 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. ด้านความสามารถแยกเป็น 1.1) การเรียน 1.2) ความสามารถอื่น ๆ
2. ด้านสุขภาพแยกเป็น 2.1) ด้านร่างกาย 2.2) ด้านจิตใจ – พฤติกรรม
3. ด้านครอบครัว แยกเป็น 3.1) ด้านเศรษฐกิจ 3.2) ด้านการคุ้มครองนักเรียน
4. ด้านสารเสพติด
5. ด้านความปลอดภัย
6. ด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม

ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องข้องกับการดูแลช่วยเหลือ เช่น ด้านเพศข้อมูลพื้นฐานของ นักเรียน ที่ควรทราบ ดังตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ควรทราบ

| ข้อมูลนักเรียน | รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ |
|---|---|
| 1. ด้านความสามารถ แยกเป็น 1.1 การเรียน | 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา 2. ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน 3. พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ของ นักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน ฯลฯ |
| 1.2 ความสามารถอื่น ๆ | 1. บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 2. ความสามารถพิเศษ 3. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ฯลฯ |
| 2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านร่างกาย | 1. ส่วนสูง น้ำหนัก 2. โรคประจำตัวความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น ฯลฯ |
| 2.2 ด้านจิตใจ - พฤติกรรม | 1. อารมณ์ซึมเศร้า /วิตกกังวล 2. ความประพฤติ 3. พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง / สมาธิสั้น 4. บุคลิกภาพเก็บตัว / ซ้ำอัย ฯลฯ |
| 3. ด้านครอบครัว แยกเป็น 3.1 ด้านเศรษฐกิจ | 1. รายได้ของบิดา มารดา / ผู้ปกครอง 2. อาชีพของผู้ปกครอง 3. ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน ฯลฯ |
| 3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน | 1. จำนวนพี่น้อง / บุคคลในครอบครัว 2. สถานภาพของบิดา มารดา 3. บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน 4. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว 5. ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม 6. ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัวหรือการใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน ฯลฯ |

ตารางที่ 9 (ต่อ)

| ข้อมูลนักเรียน | รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ |
|--------------------|--|
| 4. ด้านสารเสพติด | 1. พฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมในชั้นเรียน การใช้จ่าย |
| 5. ด้านความปลอดภัย | 1. สุขภาพและบุคลิกภาพ 2. สถานภาพครอบครัวและสิ่งแวดล้อม 3. ข้อมูลการเดินทาง 4. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ฯลฯ |

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 17 - 22) ได้นำเสนอถึงการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครู ที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน การแก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง คือ การรู้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองนักเรียนแก้ไขปัญหของนักเรียน มิใช่ความรู้สึกหรือ การคาดเดา ซึ่งจะก่อให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

2. ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้าน ใหญ่ ดังนี้

2.1 ด้านความสามารถ

2.1.1 ด้านการเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละรายวิชาผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษาที่ผ่านมา พฤติกรรมการเรียน

2.2 ด้านสุขภาพ

2.2.1 ด้านร่างกาย ได้แก่ ความปกติความพิการ หรือบกพร่องทางร่างกาย โรค ประจำตัว ส่วนสูง น้ำหนัก เป็นต้น

2.2.2 ด้านจิตใจ - พฤติกรรม ได้แก่ อารมณ์ซึมเศร้า วิตกกังวล ความประพฤติ พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น บุคลิกภาพเก็บตัว ซื่อายเป็นต้น

2.2.3 ด้านครอบครัว 1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในการมาเรียน รายได้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ภาระหนี้สิน อาชีพของผู้ปกครอง 2) ด้านการคุ้มครองนักเรียน ได้แก่ การใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน จำนวนพี่น้อง ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3. วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมหลากหลาย ด้านสุขภาพ ด้านความสามารถ และด้านครอบครัว ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่สำคัญ คือ

3.1 ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษา พิจารณาทำความเข้าใจนักเรียนเบื้องต้น โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล หากข้อมูลไม่เพียงพอ หรือมีข้อสังเกตบางประการก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากเพื่อน ๆ ของนักเรียน หรือครูท่านอื่น เป็นต้น รวมทั้งใช้เครื่องมือแบบทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาดำเนินการได้รูปแบบและรายละเอียดในระเบียบสะสมของโรงเรียนที่อย่างน้อยครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน จึงเป็นความลับ และเก็บไว้อย่างดี มิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ ควรเก็บไว้ที่ครูที่ปรึกษาและมีตู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย ระเบียบสะสมควรเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษาและส่งระเบียบสะสมไปยังครูที่ปรึกษาคณะใหม่ ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาตามดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษาในแต่ละตอน หรือจนจบ 6 ปีการศึกษาก็ได้

3.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียน ด้านพฤติกรรมการปรับตัวที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิต มีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มาก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิตโดยแพทย์หญิงพรพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะที่ได้ทำการวิจัย ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้นโดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในแถบยุโรป เพราะเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) เด็กไทย แบบประเมินเด็กมี 3 ชุด คือ

3.2.1 ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมิน

3.2.2 ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้ประเมิน

3.2.3 ชุดที่เด็กประเมินตนเอง

แบบประเมินทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อ เท่ากัน โรงเรียนอาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความแม่นยำยิ่งขึ้น โดยใช้ระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างกัน จากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

3.3 วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ ในกรณีที่ข้อมูลนักเรียนจากระเบียนสะสม และแบบประเมินพฤติกรรมไม่เพียงพอ หรือกรณีจำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติม ครูที่ปรึกษาก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

จตุภรณ์ นิสสัย (2558 : 26) ได้นำเสนอถึงการดำเนินงานด้านการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล ว่าเป็นการดำเนินงานโดยการใช้ระเบียนสะสมที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถทางการเรียน ข้อมูลสุขภาพของนักเรียน แบบประเมินพฤติกรรมเด็กที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน และการสัมภาษณ์นักเรียนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของนักเรียน

ณัฐรัตน์ รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559 : 53) ได้นำเสนอถึงการดำเนินงานด้านการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล ว่าเป็นวิธีการและเครื่องมือที่จะรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลครูที่ปรึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้วิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว เครื่องมือที่ครูที่ปรึกษาควรนำมาใช้ ได้แก่ ระเบียนสะสม แบบประเมิน พฤติกรรมเด็ก (SDQ) และวิธีการหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลเพิ่มเติม

นิษากรณีย์ เหล่าเขตกิจ (2560 : 14) ได้นำเสนอถึงการดำเนินงานตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ว่าเป็นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถนำข้อมูล มาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักผู้เรียน เป็นรายบุคคล คือ กระบวนการรวบรวมข้อมูลด้านการรู้จักนักเรียน ทั้งด้านบวกและด้านลบที่เป็น ปัจจุบัน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูล และการทดสอบ ซึ่งนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานแตกต่างกัน ทำให้เกิดพฤติกรรมที่หลากหลายรูปแบบต่าง ๆ การ ได้รู้จักข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับนักเรียนในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว ด้านสารเสพติด ด้านความปลอดภัย พฤติกรรมทางเพศ และด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ทำให้สามารถนำไปใช้วางแผน ในการป้องกัน ช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการ คัดกรองนักเรียนมีความสำคัญ และมีขั้นตอนชัดเจน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน เพื่อพัฒนา นักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยมีผู้ที่กล่าวถึงรายละเอียด ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 23 - 24) ได้นำเสนอการดำเนินงาน ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญของการคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เพื่อเป็นการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

1.2 กลุ่มเสียง คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสียงหรือมีปัญหา ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขตามกรณี

1.3 กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหา ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

1.4 กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะแสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกัน ภายใต้อสภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้นจนถึงขั้นสูงสุด

การจัดกลุ่มของนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษา ในการหาวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว โดยเฉพาะการแก้ปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียน เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งครูที่ปรึกษาที่ไม่ได้คัดกรองนักเรียนจะขาดความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาของนักเรียน ส่งผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนเองอยู่ในกลุ่มเสียงหรือมีปัญหา ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มปกติ แม้ว่านักเรียน จะรู้ตัวว่าขณะนี้ตน มีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้ โดยเฉพาะนักเรียน วัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้หรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้น ครูที่ปรึกษา ต้องระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่า ลูกหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มผิดปกติแตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น และเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ

2. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน ให้อยู่ในดุลพินิจของครูที่ปรึกษา โรงเรียนควรมีการจัดการประชุม การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรง หรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใด จึงจัดอยู่ในกลุ่มเสียงหรือมีปัญหา การคัดกรองเป็นกิจกรรมในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาจะต้องทำอย่างรอบคอบ และควรกำหนดช่วงเวลาของข้อมูลการคัดกรอง หากข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ควรทบทวนข้อมูลการคัดกรองใหม่และควรใช้ข้อมูลจากหลายจุด เพื่อความเที่ยงในการคัดกรองนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลพินิจของครูที่ปรึกษา โดยการยึดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย

อัจฉรา สอนโว (2560 : 9) ได้นำเสนอการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียน ไว้ว่า เป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนที่ได้รับข้อมูลจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำมาวิเคราะห์คัดแยกกลุ่มนักเรียนโดยใช้การชี้วัดจากเครื่องมือ คัดกรองนักเรียนของกรมสุขภาพจิตทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านสุขภาพจิตและพฤติกรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการคุ้มครองนักเรียน ด้านสารเสพติดและด้านระเบียบวินัย เพื่อจัดแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มที่มีปัญหา ซึ่งจัดแบ่งโดยไม่ให้นักเรียนรู้ว่าตนเองถูกจัดอยู่ในกลุ่มใด ดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์การคัดกรอง ของกรมสุขภาพจิตอยู่ในเกณฑ์ปกติ

2. นักเรียนกลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์การคัดกรอง ของกรมสุขภาพจิตอยู่ในกลุ่มเสี่ยง

3. นักเรียนกลุ่มที่มีปัญหา หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์การคัดกรองของกรมสุขภาพจิตอยู่ในกลุ่มมีปัญหา

นิชากรณ์ เหล่าเขตกิจ (2560 : 15) ได้เสนอแนวทางการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ไว้ว่า เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา

จันทร์ฉาย ไทยรัตน์ (2561 : 11) ได้เสนอวิธีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนไว้ว่า สถานศึกษาจะต้องมีการประชุมเพื่อกำหนดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียน ใช้วิธีการที่หลากหลายในการคัดกรองนักเรียน ครูสามารถจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยงได้ มีความเข้าใจในการใช้เครื่องมือคัดกรองและสามารถแปลผล ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ และมีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนในการช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง

สุภัทสร สุริยะ (2562 : 22) ได้สรุปวิธีการคัดกรองนักเรียนไว้ว่า เป็นการจัดกลุ่มเพื่อหาวิธีการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยการคัดกรองจะต้องทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลพินิจของครูที่ปรึกษา และยึดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ซึ่งการคัดกรองนักเรียนมีประเด็นในการพิจารณาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัว โดยสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 ประเด็นการพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน

| ข้อมูลนักเรียน | ประเด็นการพิจารณา | แหล่งข้อมูล |
|--|---|---|
| <p>1. ด้านความสามารถ</p> <p>1.1 ด้านการเรียน</p> <p>1.2 ด้านความสามารถอื่น ๆ</p> | <p>1. ผลการเรียนรู้ที่ได้และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน</p> <p>2. เอาใจใส่ความพร้อมในการเรียน</p> <p>3. ความสามารถในการเรียน</p> <p>4. ความสม่ำเสมอในการมา โรงเรียน เวลาที่มาโรงเรียน</p> <p>สม่ำเสมอการเข้าชั้นเรียน</p> <p>1. การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มี</p> <p>2. ความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา</p> <p>3. บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน</p> <p>4. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ</p> | <p>- ระเบียบสะสม</p> <p>- วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกต</p> <p>พฤติกรรมนักเรียน การได้รับข้อมูลจากครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน</p> <p>- แฟ้มสะสมผลงาน</p> <p>พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน</p> |
| <p>2. ด้านสุขภาพ</p> <p>2.1 ด้านร่างกาย</p> <p>2.2 ด้านสุขภาพจิต และพฤติกรรม</p> | <p>1. ความปกติ ความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน เป็นต้น</p> <p>2. โรคประจำตัว</p> <p>3. ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง</p> <p>4. ความสะอาดของร่างกาย</p> <p>1. สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวล หรือซึมเศร้า</p> <p>2. ความประพฤติ</p> | <p>- ระเบียบสะสม</p> <p>- วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกต</p> <p>การสอบถามจากครู พยาบาล จากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง สำหรับนักเรียน ป.1 - ม.3 สอบถามข้อมูลจากเพื่อนหรือจากนักเรียนโดยตรง เป็นต้น</p> |

ตารางที่ 10 (ต่อ)

| ข้อมูลนักเรียน | ประเด็นการพิจารณา | แหล่งข้อมูล |
|-------------------------------------|---|--|
| | 3. พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีผล กระทบต่อการเรียน ความสามารถพิเศษ และการ ปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่ใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม | |
| 3. ด้านครอบครัว 3.1 ด้านเศรษฐกิจ | 1. ผู้หารายได้ให้ครอบครัว 2. ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน 3. ความเพียงพอของรายรับ กับรายจ่าย 4. จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับ และใช้จ่ายในแต่ละวัน | - ระเบียบสะสม - วิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน หรือ จากนักเรียนโดยตรง เป็นต้น |
| 4. ด้านอื่น ๆ เช่น เพศ เป็น ต้น | พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลง จากเดิมซึ่งอาจเป็นไปได้ ขึ้นหรือมีความไม่เหมาะสมที่ ส่งผลกระทบต่อความสามารถ สุขภาพและการดำเนิน ชีวิตประจำวันของนักเรียน | การสังเกตพฤติกรรมของ นักเรียน - การสัมภาษณ์นักเรียน - จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เพื่อนนักเรียน เป็นต้น |

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน คือ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อนำผลการคัดกรองนักเรียนมาจัดเป็นกลุ่ม โดยในการดำเนินการคัดกรองนักเรียน สถานศึกษา มีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรอง เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ช่วยให้ครูที่ปรึกษาทราบพฤติกรรมและแนวโน้มของพฤติกรรมนักเรียนที่รับผิดชอบ ทำให้ครูที่ปรึกษา มีความเข้าใจ สามารถประสานงานกับผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และวางแผนจัดกิจกรรม ส่งเสริมและพัฒนานักเรียนในแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีความสำคัญ และมีขั้นตอนชัดเจน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐานเพื่อพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 28 - 30) ได้นำเสนอการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญของการส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนไม่ว่าจะเป็นนักเรียน กลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาอยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

2. วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้แต่กิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

2.1 การจัดกิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม อาจจัดที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ทำให้มีบรรยากาศเสมือนบ้าน มีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น และป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย แนวดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูม มีดังนี้

2.1.1 กำหนดกิจกรรมโฮมรูม มีการบันทึกในแบบบันทึกการจัดกิจกรรม หรือในแบบฟอร์มการบันทึกที่แยกออกมาต่างหาก ก็ได้มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมและการจัดทำรายงาน โดยยึดความต้องการของนักเรียน สำนวความต้องการของนักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมพิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ให้เป็นเรื่องที่ทันสมัย การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปของบันทึกการจัดกิจกรรม หรืออื่น ๆ

2.1.2 โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม หรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาดำเนินการให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อ และวิธีการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัย โดยยึดหลักความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

2.2 การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ มีความสามารถมากขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

โดยมีแนวการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาในการจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 : 31)

1. กำหนดวัตถุประสงค์การจัดการประชุมแต่ละครั้ง
 2. กำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระหว่างประชุม
 3. จัดเตรียมอุปกรณ์สื่อและเอกสารที่ใช้
 4. จัดเตรียมความพร้อมของสถานที่
 5. สร้างความคุ้นเคยระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครอง และระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง
 6. บอกวัตถุประสงค์ของการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน
 7. พูดยถึงภาพรวมของนักเรียนในด้านดี ความประทับใจทางการเรียน ด้านความประพฤติ ด้านความมีน้ำใจ และด้านอื่น ๆ
 8. ดำเนินกิจกรรมที่โรงเรียนหรือครูที่ปรึกษากำหนด เพื่อส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน
 9. หากผู้ปกครองมีความพร้อมในการนำกิจกรรม ก็ให้ผู้ปกครองเป็นผู้ดำเนินการ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้การประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้
 10. ประเมินผลการจัดกิจกรรม สรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุมการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา กลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง
- จตุภรณ์ นิสสัย (2558 : 32) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมนักเรียนว่า หมายถึง การดำเนินงานจัดกิจกรรมสนับสนุนนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยการจัดกิจกรรมโฮมรูม การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน การจัดกิจกรรมกีฬาและกิจกรรมลูกเสือ และอื่น ๆ

ณัฐดนัย รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559 : 66) ได้อธิบายว่า การดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมนักเรียนได้ ทั้งนักเรียนกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาเป็นการ พัฒนา นักเรียนตามความสามารถ ตามความต้องการและเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณภาพเพิ่มขึ้น แต่ สำหรับนักเรียน กลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหานั้น จำเป็นต้องจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มขึ้น อย่างหลากหลาย ตามลักษณะความจำเป็นหรือปัญหาของนักเรียน ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องมีกิจกรรมที่ ช่วยป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนกลุ่มนี้ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ สามารถใช้ชีวิต ร่วมกับสังคมในปัจจุบันได้ โดยกิจกรรมหลัก ๆ ในการส่งเสริมนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรม การ ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

อัจฉรา สอนโว (2560 : 10) ได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียนไว้ว่า เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนที่อยู่ในความดูแล ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและสามารถอยู่ ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียน กลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ให้กลับมามี พฤติกรรมที่ดีขึ้น

นิชากรณห์ เหล่าเขตกิจ (2560 : 24) ได้นำเสนอการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียนไว้ว่า เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครู ประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภูมิใจในตนเองด้านต่าง ๆ

จันทร์ฉาย ไทยรัตน์ (2561 : 12) ได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียนไว้ว่า สถานศึกษามีโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนที่ครอบคลุมทั้งนักเรียนกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง จัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนทุกชั้นอย่าง สม่าเสมอ มีการจัดทำรายงานการประชุมผู้ปกครอง เพื่อเป็นหลักฐานและนำเสนอผู้ปกครอง ส่งเสริม ให้นักเรียน มีการวางแผนชีวิตในการเลือกอาชีพ หรือการศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสมกับความสามารถ นักเรียน และมีการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) ตามความต้องการของนักเรียน จึงสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน คือ กระบวนการจัด กิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เพื่อส่งเสริมจุดเด่นและพัฒนาจุดด้อย เป็นรายบุคคลตามระดับ ความสามารถปัจจุบันของนักเรียน ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความ ภาคภูมิใจในตนเอง สามารถปรับตัวเผชิญกับปัญหา ดำรงตนได้เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข เพื่อวางแผนการดำเนินการร่วมกัน โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมรับผิดชอบในการจัด กิจกรรมร่วมกัน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนที่อยู่ในความดูแลไม่ว่าจะเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง

และกลุ่มที่มีปัญหา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ให้กลับมามีพฤติกรรมที่ดีขึ้น โดยใช้วิธีการในการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถปรับตัวเผชิญกับปัญหา ดำรงตนได้เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ร่วมรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามีความสำคัญและมีขั้นตอนชัดเจน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐานเพื่อพัฒนานักเรียน ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยมีผู้เสนอแนะแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 32 - 33) ได้นำเสนอการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาวาดังนี้

1. ความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วยครูที่ปรึกษา ควรเอาใจใส่ให้นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและปัญหานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากนี้ทุกครั้งที่ของการช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนานักเรียน ให้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคมต่อไป

2. วิธีการและเครื่องมือป้องกันและแก้ไขปัญหา ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนนั้น มีหลายเทคนิควิธีการแต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมี 2 ประการ คือ

2.1 การให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียน โดยมีความมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ เป็นการช่วยเหลือผ่อนคลายปัญหาให้น้อยลง ทั้งความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนเองของนักเรียน ปัจจัยที่ช่วยให้การปรึกษามีประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีพื้นฐานและทักษะพื้นฐาน ดังนี้

2.1.1 จิตวิทยาวัยรุ่น

2.1.2 ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ

2.1.3 กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ คือ การสร้างสัมพันธภาพ การใช้คำถาม การรับฟังทั้งเนื้อหาและความรู้สึกการช่วยเหลือแก้ไข

2.1.4 แนวทางการแก้ไขปัญหานักเรียนในแต่ละลักษณะของปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น

2.2 การจัดกิจกรรม คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคน รวมทั้งผู้ปกครองอีกด้วย

3. ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน มีดังนี้

3.1 การรักษาความลับ เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ให้การช่วยเหลือแก้ไข ต้องไม่นำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ - สกุลจริงของนักเรียน บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสม และสะดวก ในการเรียกใช้การรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่ควรเปิดเผย ควรให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

3.2 การแก้ไขปัญหาการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน จะต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วน และหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจาก สาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ปัญหาของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุเหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จจากนักเรียนคนหนึ่งก็อาจจะไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล มีเพียงแต่แนวทางการบวกรหรือทักษะช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ฝึกฝน เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

กรมสุขภาพจิต (2555 : 26 - 27) ได้เสนอวิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ดังแสดงตามตารางที่ 11 และตารางที่ 12 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 แสดงแนวทางการดำเนินการให้คำปรึกษาเบื้องต้น เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา

| สาระความรู้ | แนวทางการดำเนินการ |
|--|--|
| <p>การให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือผ่อนคลาย ปัญหาให้ลดน้อยลงทั้งด้านความรู้สึก ความคิดและการปฏิบัติตนของนักเรียน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้น มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จิตวิทยาวัยรุ่น 2. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งร่างกายและจิตใจ | <p>ผู้ให้คำปรึกษาควรมีความรู้และมีความพร้อมในการ ให้คำปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่ต้นตนจบการให้คำปรึกษาจะต้องมีกระบวนการในการให้คำปรึกษา ดังนี้กระบวนการให้คำปรึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างสัมพันธภาพ 2. พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา 3. กำหนดวิธีการดำเนินการป้องกันการให้ <p>ความช่วยเหลือนักเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. ยุติการเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดีมีคุณภาพนั้น <p>ผู้ให้คำปรึกษาควรจะปฏิบัติ ดังนี้</p> |

ตารางที่ 11 (ต่อ)

| สาระความรู้ | แนวทางการดำเนินการ |
|---|--|
| <p>3. กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ ๆ คือ การสร้างสัมพันธภาพ การใช้คำถาม และการรับฟังเนื้อหาและความรู้สึก</p> <p>4. แนวทางการแก้ไขปัญหาของนักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น</p> | <p>4.1 รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกหรือโรงเรียนจัดอบรมให้</p> <p>4.2 หมั่นฝึกฝนทักษะการให้คำปรึกษาและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>4.3 ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการ หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> |

ตารางที่ 12 แสดงแนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน

| สาระความรู้ | แนวทางการดำเนินการ |
|--|--|
| <p>ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนนอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้วการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การป้องกัน และแก้ปัญหานักเรียนมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครอง</p> | <p>ครูที่ปรึกษา สามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนได้หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้ สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็น คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน 3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน 4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม 5. การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง |

ณัฐรัตน์ รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559 : 70) ได้อธิบายว่า การป้องกันและแก้ปัญหาคงต้องดูแลช่วยเหลือเอาใจใส่นักเรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม โดยเฉพาะนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหา ซึ่งถือว่าเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม

อัจฉรา สอนโว (2560 : 13) ได้นำเสนอวิธีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือให้นักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาวีว่า เป็นการที่ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนวและโรงเรียน

กำหนดแนวทางและหาวิธีป้องกันและแก้ไขนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาโรงเรียนต้องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนให้เป็นปัญหาของสังคมต่อไป

นิชาภรณ์ เหล่าเขตกิจ (2560 : 25) ได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาวัวว่า เป็นการดูแลเอาใจใส่นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกันและหาวิธีการช่วยเหลือป้องกัน โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนให้เป็นปัญหาของสังคม

จันทร์ฉาย ไทยรัตน์ (2561 : 15) ได้เสนอวิธีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาวัวว่า สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มเสี่ยง มีการสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน มีการรายงานผลการป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหานักเรียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ครูทุกคนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน ครูมีการให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และใช้หลักจิตวิทยาวัยรุ่นในการให้คำปรึกษา

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน คือ กระบวนการที่ครูที่ปรึกษาให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหา ต้องใช้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษและหาวิธีการช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไขที่หลากหลาย ไม่ปล่อยปละละเลยให้เป็นปัญหา โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้คำปรึกษา กิจกรรมในชั้นเรียน การสื่อสารกับผู้ปกครอง กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการเยี่ยมบ้านนักเรียน และรายงานผลความก้าวหน้าแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาวัวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

5. ด้านการส่งต่อ การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อมีความสำคัญและมีขั้นตอนชัดเจน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยมีผู้ให้แนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 34 - 36) ได้นำเสนอการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งต่อ ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาวัวของนักเรียน โดยครูที่ปรึกษา หรือครูประจำชั้น ตามกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนนั้น อาจมีบางกรณีที่มีปัญหามีความยุ่งยากต่อการให้ความช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วแต่นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป การส่งต่อ สามารถแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1.1 การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น ส่งต่อไปยังครูที่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้

1.2 การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือครูฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยัง ผู้เชี่ยวชาญภายนอก สำหรับการส่งต่อภายในหากส่งต่อไปยังครูแนะแนว หรือครูฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น แต่หากเกิดจากกรณีที่ยากต่อการช่วยเหลืออีกก็ต้องส่งไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน

2. แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษาการส่งต่อนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้

2.1 นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ

2.2 นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น

2.3 ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่มีความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งผลต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทาง เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

3. แนวทางการดำเนินการส่งต่อนักเรียน

3.1 ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อไปเพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน

3.2 สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและวิธีการรวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือที่ผ่านมา นั้น ให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ เพื่อขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อ หรือประสานงาน

3.3 ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้เข้าใจตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณา ตามความเหมาะสมถึงความจำเป็นในการส่งต่อ โดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิดความกังวล โกรธ หรือรู้สึกผิด เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อ ยินดีไปพบครูเพื่อรับการช่วยเหลือ

3.4 ครูที่ปรึกษานัดวันเวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับการช่วยเหลือนักเรียนและส่งต่อให้เรียบร้อย

3.5 ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาของนักเรียนนั้น ในกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น

นิษากรณ์ เหล่าเขตกิจ (2560 : 26) ได้เสนอถึงการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อ ไว้ว่า เป็นการส่งนักเรียนที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้ว

นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ให้กับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ การส่งต่อภายใน และการส่งต่อภายนอก

จันทร์ฉาย ไทยรัตน์ (2561 : 16) ได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งต่อ ไว้ว่า สถานศึกษามีการแยกกลุ่มนักเรียนที่จะส่งต่อได้อย่างรวดเร็ว มีการประสานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนภายใน เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครองมีการประสานงานกับบุคลากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกในการส่งต่อนักเรียน มีการบันทึกการส่งต่อนักเรียน ทั้งภายในและภายนอก และมีการติดตามผลการส่งต่อนักเรียนของผู้เชี่ยวชาญภายนอกอย่างสม่ำเสมอ

สุภัทสร สุริยะ (2562 : 25) ได้สรุปไว้ว่า การส่งต่อเป็นการช่วยเหลือนักเรียนในกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือจึงดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไปโดยแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การส่งต่อภายในและการส่งต่อภายนอกเพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทาง และรวดเร็วขึ้น

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อนักเรียน คือ กระบวนการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ แล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ต้องดำเนินการส่งต่อ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การส่งต่อภายใน และการส่งต่อภายนอกเพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทาง และรวดเร็วขึ้น เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้อง ถูกวิธีถูกทางและเกิดผลดีที่สุดต่อนักเรียน

3.9 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 35 - 40) ได้สรุปไว้ว่าในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ตามขั้นตอนและกระบวนการที่ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจะช่วยให้ นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือ ตามเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ รองผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าระดับ หัวหน้างานแผนงาน หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และหัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนและผดุงรักษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.2 สร้างขวัญกำลังใจ และพัฒนาบุคลากร
- 1.3 เป็นผู้นำในการฝึกฝน บูรณาการภารกิจโดยรวมของสถานศึกษา
- 1.4 ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้ทีมประสานทีมทำ และเครือข่าย

การดำเนินงานจากทุกภาคส่วน

1.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)

คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการที่ผู้บริหารมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการ ตามตำแหน่งและหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ หัวหน้าระดับทุกระดับ หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างานอนามัย ครูพยาบาล และหัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) มีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 ปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมหน้า) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 จัดทำเครื่องมือ สื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาดำเนินงาน และรับผิดชอบในการชี้แจง สร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่ผู้ปฏิบัติงาน

2.4 จัดการประชุมคณะกรรมการทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอเพื่อแสวงหาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.5 สรุปรายงานผลการดำเนินงานและดำเนินการอื่นใด เพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) ประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้นเป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ รองหัวหน้าระดับ ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน และครูแนะแนว เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

3.1 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องและดำเนินการประชุมชี้แจง

3.2 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น

3.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียน เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.4 ประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

3.5 ดำเนินการดูแลให้ความช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนและกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) มีดังนี้

1. หัวหน้าระดับ/รองหัวหน้าระดับ

1.1 ติดตาม กำกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

1.2 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 จัดประชุมครูในระดับเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.4 จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายกรณี (Case Conference)

1.5 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานประเมินผลส่งระดับ ผู้บริหาร
โดยผ่านทีมประสาน

2. ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น

2.1 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด ดังนี้

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

การคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูล จำแนกจัดกลุ่มนักเรียน เช่น กลุ่มเด็ก
มีความสามารถพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน โดยจัดกิจกรรม โครงการ โครงการ ส่งเสริม
พัฒนานักเรียนให้รู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองมีทักษะในการดำเนินชีวิต

การป้องกันและแก้ไขปัญหา ดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษา กรณีปัญหาที่ไม่
ยุ่งยาก ซับซ้อน ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

การส่งต่อ กรณีปัญหาของนักเรียนซับซ้อน ให้ส่งต่อไปยังครูแนะแนว
ฝ่ายปกครอง หรือมีทักษะความสามารถตรงกับลักษณะปัญหา

2.2 พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนว และการให้คำปรึกษา

2.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

2.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผล รายงานส่งหัวหน้าระดับ

โดยใช้เอกสารในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ 1) ระเบียบสะสม 2) แบบประเมิน
พฤติกรรมเด็ก (SDQ) ทั้ง 3 ส่วน นักเรียนประเมินตนเอง ผู้ปกครองประเมินนักเรียน และครูที่ปรึกษา
ประเมินนักเรียน 3) แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล 4) แบบสรุปการรายงานผลการคัดกรอง
นักเรียนในชั้นเรียน 5) บันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Home Room) 6) บันทึกการจัดกิจกรรมคาบ
ส่งเสริมวินัย คุณธรรม 7) บันทึกการจัดกิจกรรมพบผู้ปกครองในชั้นเรียน (Classroom Meeting)
8) บันทึกการวางแผนการช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหาของนักเรียน 9) บันทึกการให้คำปรึกษาเบื้องต้นของครู
ที่ปรึกษา 10) บันทึกการส่งต่อนักเรียน 11) บันทึกการแจ้งผลการส่งต่อ 12) บันทึกการติดตามผล
การช่วยเหลือนักเรียน 13) บันทึกการประชุมระดับชั้น และ 14) อื่น ๆ

3. ครูแนะแนว

3.1 นิเทศ (Supervising) สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและ
ผู้เกี่ยวข้องทุกคนในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการและกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนว

3.2 ให้คำปรึกษา (Counseling) แก่นักเรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถ
แก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือ) ผู้ปกครอง และผู้ขอรับบริการทั่วไป

3.3 ประสาน (Co-ordinating) กับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา เป็นระบบ “เครือข่าย” ในการดำเนินงานแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.4 จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนในคาบแนะแนว

3.5 ให้บริการต่าง ๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นการสนับสนุนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.6 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหากรณี

3.7 ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนว ให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น

3.8 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ

4. ครูผู้สอนประจำวิชาและครูที่เกี่ยวข้อง

4.1 ศึกษาข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อรู้จักและเข้าใจนักเรียนอย่างแท้จริง

4.2 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา และให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3 ให้ข้อมูลการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและบริการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

4.4 ให้คำปรึกษาเบื้องต้นในรายวิชาที่สอน ด้านการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต และบุคลิกภาพที่พึงประสงค์

4.5 พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยา การแนะแนวและนำมาบูรณาการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

4.6 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหากรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.7 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผล และรายงานส่งหัวหน้าระดับ

5. ผู้แทนนักเรียน

5.1 เรียนรู้ ทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

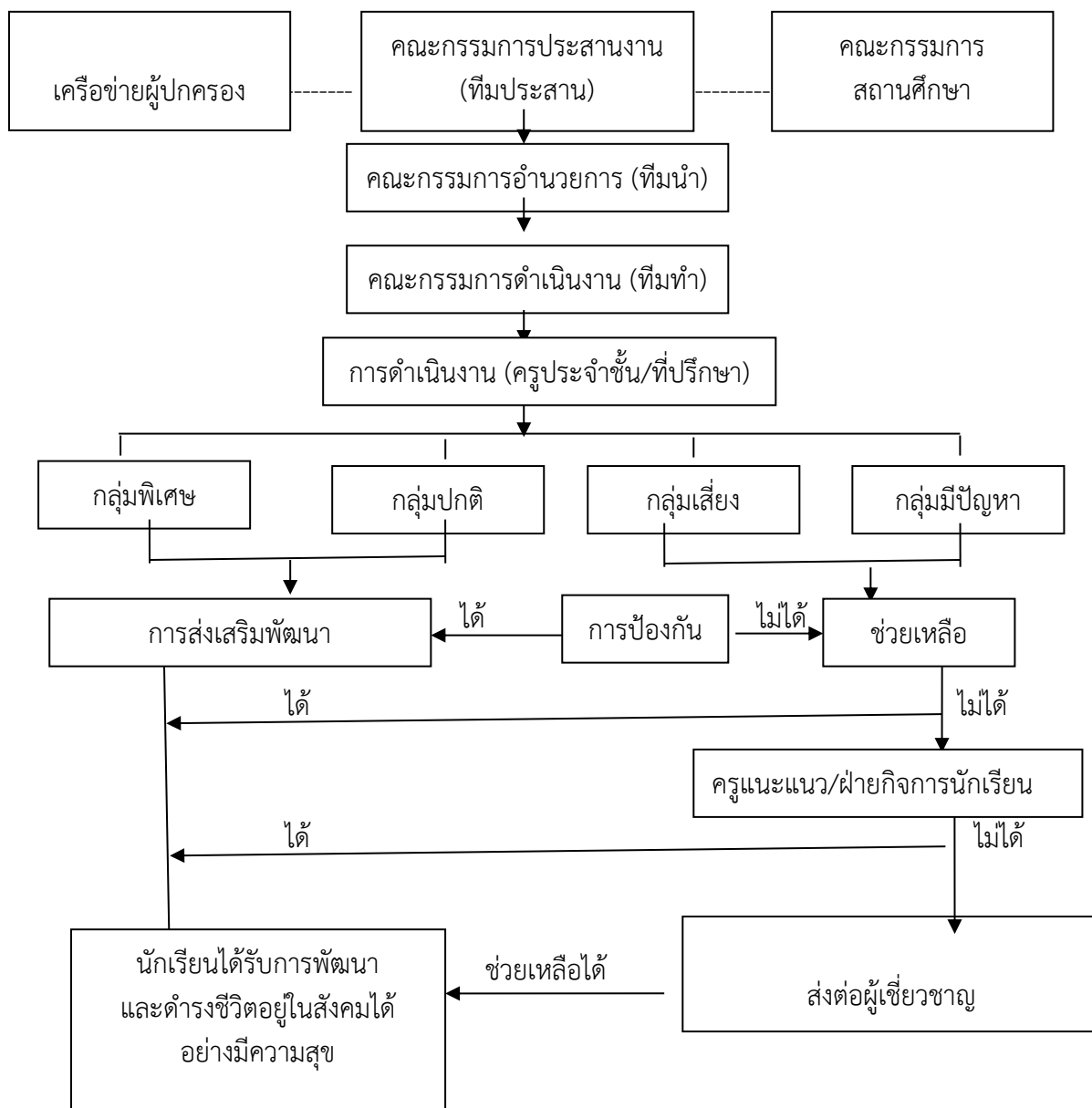
5.2 ประสานงานในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของเพื่อนนักเรียน

5.3 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

5.4 เป็นแกนนำในการดูแลช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้และการเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตอย่างเต็มตามศักยภาพ

3.10 โครงสร้างของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 41) ได้สรุปโครงสร้างของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามโครงสร้างการดำเนินงาน ดังภาพที่ 2 ดังนี้



ภาพที่ 2 โครงสร้างของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 42)

3.11 แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 43) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังแสดงตามตารางที่ 13 ดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงแนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

| การพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน | แนวทางการดำเนินงาน |
|---|---|
| 1. ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน | <ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษา และทำความเข้าใจนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. ศึกษาสภาพและวิเคราะห์ปัญหา และศักยภาพของสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. ศึกษาและวิเคราะห์บริบทของชุมชน |
| 2. วางแผนการดำเนินงาน จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน | <ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างทีมงานและเจตคติที่ดีแก่ทีมงาน 2. กำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. กำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4. จัดทำแผนงาน/แผนปฏิบัติการให้ครอบคลุมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตลอดปีการศึกษา 5. สร้างกระบวนการ 5 ขั้นตอนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 6. จัดทำสื่อ นวัตกรรมสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน |
| 3. ดำเนินการตามแผนที่กำหนด | <ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน |

ตารางที่ 13 (ต่อ)

| การพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน | แนวทางการดำเนินงาน |
|---|---|
| | 2. สนับสนุนให้ครูและบุคลากรดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน 3. ผลิต จัดทำสื่อ นวัตกรรมสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นและผู้เกี่ยวข้อง |
| 4. นิเทศ กำกับ ติดตาม | 1. นิเทศ กำกับ ติดตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระยะเวลาที่เหมาะสม 2. จัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และประสานความร่วมมือตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. นำเสนอข้อมูล วิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4. ติดตามผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน |
| 5. ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อทบทวนผลการดำเนินงาน | 1. ประเมินผลการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นและผู้เกี่ยวข้อง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2. จัดระบบการประเมินเพื่อการพัฒนาและประเมินแบบกัลยาณมิตร 3. นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา |
| 6. สรุปรายงานและประชาสัมพันธ์ผลงาน | 1. จัดทำเอกสารสรุปรายงานและประชาสัมพันธ์ผลงาน ได้แก่ จุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน เป้าหมาย ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา 2. ผลงานดีเด่น 3. ครู บุคลากร นักเรียนดีเด่น ผู้สนับสนุนดีเด่น 4. อื่น ๆ |

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนจะต้องศึกษาสภาพและทิศทางการทำงาน วางแผนการทำงาน จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดำเนินการตามแผนที่กำหนด นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อทบทวนผลการดำเนินงาน สรุปรายงานและประชาสัมพันธ์ผลงาน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมาแล้ว ผู้ประเมิน จึงได้นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน “โครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563” ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ได้แก่ การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินงาน การวางแผนการดำเนินงาน การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรอง 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา 4) ด้านการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ดำเนินการตามแผน นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน การสรุปรายงาน และประชาสัมพันธ์ผลงาน โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือเต็มตามศักยภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขต่อไป

4. เอกสารเกี่ยวกับโครงการและการประเมินโครงการ

4.1 ความหมายของโครงการ

นักวิชาการได้อธิบายความหมายของโครงการไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2555 :19) ได้ให้ความหมายโครงการว่า หมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์บางประการทั้งนี้ ผู้จัดทำโครงการมุ่งหวังว่า เมื่อจัดทำกิจกรรมต่างๆตามหลักเกณฑ์ หรือตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้แล้วจะบรรลุวัตถุประสงค์

พิสนุ พงศ์ศรี (2556 : 38) ได้ให้ความหมายของโครงการว่า เป็นกลุ่มของกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นทางเลือกในการยกระดับคุณภาพงานที่ได้รับการคัดสรรแล้วว่าเหมาะสม และน่าจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการยกระดับคุณภาพงานปกติโดยมีจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กิจกรรมการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีช่วงระยะเวลาในการดำเนินงานที่แน่นอน

ปกรณ์ ปรียากร (2557 : 31) ได้ให้ความหมายของโครงการ คือ กลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มุ่งตอบสนองเป้าหมายเดียวกันในแผนงานเดียวกันโดยมีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่ชัดเจน และเป็นงานพิเศษหรือต่างไปจากงานประจำ (Routine) โครงการจะประกอบด้วยงาน (Task) และกิจกรรม (Activity)

สมคิด พรหมจ้อย (2560 : 34) ได้ให้ความหมายโครงการ คือ กลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมีความเป็นเอกเทศและแต่ละกิจกรรมจะมีเป้าหมายอันเดียวกันมีลักษณะที่เด่นชัดมีการกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดโครงการและมักจะเป็นงานพิเศษที่ต่างไปจากงานประจำ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง กิจกรรมหรืองานที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร เพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ งบประมาณ โดยมีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่นอน และมีผู้รับผิดชอบดำเนินการต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของแผนงานที่ระบุไว้ และส่วนใหญ่จะเป็นงานพิเศษที่ต่างไปจากงานปกติ การดำเนินกิจกรรมอันประกอบไปด้วยแผนงาน โดยระบุรายละเอียดต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ต้องผ่านกระบวนการคิดมาก่อนแล้ว ยกตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ของโครงการ ขอบเขตในการดำเนินโครงการ การกำหนดระยะเวลา งบประมาณในการดำเนินงาน รวมทั้งการประเมินผลลัพธ์ โครงการ เป็นกิจกรรมหรือแผนงาน ที่สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อการวางแผนในการดำเนินงาน รวมทั้งมีความสามารถในการนำไปปฏิบัติได้จริง อีกทั้งยังมีลักษณะกระจ่างชัดในเรื่องของจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด และแผนงานในการทำกิจการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการระบุถึงวัตถุประสงค์ตามระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้

4.2 การประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ มีผู้ให้ความหมาย ไว้ดังนี้

บุญมี พันธุ์ไทย (2554 : 16) ได้กล่าวถึง ความหมายของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ สำหรับผู้เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงโครงการ และในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่าได้ผลตามเป้าหมายของโครงการหรือไม่ จะดำเนินการโครงการต่อไปหรือว่าจะยุติโครงการ

ปกรณัม ปรียากร (2557 : 31) ได้สรุปว่า การประเมินโครงการมีลักษณะสำคัญ คือ

1. การจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการในทุกรูปแบบและทุกขั้นตอน
2. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์
3. มีการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ
4. สารสนเทศที่ได้จากข้อมูล สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงาน

ให้มีประสิทธิภาพ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2558 : 20 - 21) ได้ให้ความหมายว่า “การประเมินโครงการ” หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการและสารสนเทศในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์โครงการ”

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ จึงควรเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สามารถใช้พิจารณาการดำเนินงาน ซึ่งทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างทันท่วงที

กรณีที่จะให้ความหมายของการประเมินโครงการละเอียดขึ้น ตามช่วงเวลาของการดำเนินการตั้งแต่ก่อนดำเนินโครงการ ระหว่างการดำเนินโครงการและเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือทุกช่วงเวลา อาจจะทำให้ความหมาย ดังนี้ (พิสนุ พงศ์ศรี, 2556 : 68)

1. การประเมินก่อนดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยการนำเสนอสารสนเทศหรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจว่าจะทำโครงการ ทดลองหรือนำร่อง ปรับ เปลี่ยน หรือระงับโครงการ

2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยการนำเสนอสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อปรับปรุงโครงการให้ประสบความสำเร็จ

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยการนำเสนอสารสนเทศหรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อขยายผล ปรับเปลี่ยน ก่อนจะดำเนินการต่อไป หรือยกเลิกโครงการ

จากความหมายของการประเมินโครงการดังกล่าว สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล ทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการตัดสินใจว่า จะดำเนินต่อหรือยุบเลิกโครงการ ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงของโครงการ

4.3 ประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการที่ถูกต้องอย่างมีระบบ นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้นทุกที ทั้งนี้ เพราะโครงการในระดับต่าง ๆ ผู้บริหารต่างก็ให้ความสนใจกับปัญหาอุปสรรค และความสำเร็จของโครงการ ซึ่งจะต้องอาศัยการประเมินโครงการที่ ถูกต้องมากกว่าความคิดเห็นส่วนบุคคล การประเมินโครงการเป็นหนึ่งในวิธีการต่าง ๆ แก่ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการ มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความมุ่งหมายและความสำคัญของโครงการ สรุปได้ ดังนี้

ประชุม รอดประเสริฐ (2553 : 75 - 76) ได้สรุปความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินผลโครงการไว้ ดังนี้

1. การประเมินจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงาน มีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำเข้าไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมินส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานในการดำเนินงาน หากขาดความแน่นอน แจ่มชัด จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า การประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการมีความชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมินผล

2. การประเมินโครงการ ช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่ ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการ จะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อสามารถปฏิบัติงานหรือใช้ในการปฏิบัติงาน อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า ทรัพยากรทุกชนิดจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงานทรัพยากรที่มีมากเกินไปก็จะได้รับการตัดทอนและทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้มีการจัดหาเพิ่มเติม ฉะนั้น การประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการ ช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่กล่าวแล้วว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้น เมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบ วิเคราะห์ปรับปรุง แก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินต่อไปด้วยดีและบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือน ต่อแผนงานทั้งหมด โดยส่วนรวม ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์และดำเนินไปด้วยดีเช่นกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่จะทำให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่ง ซึ่งการดำเนินการอย่างมีระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมากทุกส่วนของโครงการและปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงาน จะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด กล่าวคือ ข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Output) จะได้รับการตรวจสอบประเมินทุกขั้นตอน ส่วนใดที่ไม่มีปัญหาหรือไม่มีคุณภาพ จะได้รับการพิจารณาย้อนหลัง (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นมาตรฐานหรือตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น จึงถือว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพโครงการ

6. การประเมินโครงการ มีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการแต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการ อันย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งปวงโดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติ มีกำลังใจ มีความพึงพอใจและมีความตั้งใจกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปและมากขึ้น ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนสำคัญในการสร้างขวัญกำลังใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการ ช่วยในการตัดสินใจ ในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการ จะทำให้ผู้บริหารได้ทราบอุปสรรค ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวแล้วจะช่วยทำให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะ

ดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนั้นผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญ ในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

พิสนุ พงศ์ศรี (2556 : 68) ได้สรุปประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ช่วยให้แผนมีความชัดเจน โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและรับรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

2. ช่วยให้การปฏิบัติตามแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ช่วยให้การจัดการและการใช้ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม ในการปฏิบัติงานรวมทั้งมีรายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ ในการใช้ได้ชัดเจน

4. ช่วยลดความซ้ำซ้อนตามภารกิจของหน่วยงานย่อยในองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้ช่วยลดหรือขจัดความขัดแย้ง ทำให้บุคคลมีความสามัคคี เพราะได้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับภารกิจตามความรู้ความสามารถ

5. สร้างความมั่นใจให้ทั้งฝ่ายจัดทำแผน และฝ่ายปฏิบัติตามแผน

6. สามารถควบคุมแผนได้ง่าย เพราะมีการจัดแยกงานออกเป็น ส่วน ๆ ตามลักษณะเฉพาะ

สมคิด พรหมจ้อย (2560 : 35) ได้สรุปประโยชน์ของการประเมิน ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับวางแผนและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรม

2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน (กรณีประเมินก่อนดำเนินโครงการ)

3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานโครงการ

4. ช่วยให้อุปกรณ์เกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป

5. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร คำนวณค่ากับการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงาน โครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเอง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อยและนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นว่าการดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่วางไว้หรือไม่

รอสซี และฟรีแมน (Rossi and Freeman, 1982 : 15) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการ มีความมุ่งหมายตามเหตุผล ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคาดคะเนถึงคุณประโยชน์ของโครงการ
2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของโครงการ เพื่อเป็นการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ
5. เพื่อการตรวจสอบว่า การดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้มากน้อยเพียงใด

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ทำให้สรุปประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ ได้ว่า การประเมินโครงการ สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น กำหนดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด มีส่วนสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน สามารถช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการและคงไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานในการดำเนินงาน ตลอดจนความรับผิดชอบของหน่วยงาน

4.4 ประเภทของการประเมินโครงการ

เนื่องจากการประเมินโครงการ มีอยู่หลายประเภท นักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการ ไว้ดังนี้

สตัฟเฟิลบีม และเวสเตอร์ (1997 ; อ้างถึงในขวัญภา อุณหกานต์, 2553 : 31- 34) ได้จำแนกการประเมินทางการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การประเมินที่เทียม (Pseudo Evaluation) ได้แก่ การประเมินที่ผลการประเมินให้ คุณค่าบวกหรือลบต่อวัตถุประสงค์หรือเรื่องที่ศึกษา โดยไม่คล้องจองกับคุณค่าที่แท้จริงของเรื่องนั้น แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ๆ คือ แบบที่ถูกการเมืองควบคุม (ประเมิน เพื่อรับเพิ่มหรือรักษาอิทธิพล อำนาจหรือ เงินตรา) และแบบที่เกี่ยวข้องกับการเมือง (ประเมินเพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อเรื่องนั้น)
2. การประเมินกึ่งจริง (Quasi Evaluation) เป็นการประเมินที่อาศัยคำถามที่เฉพาะเจาะจง วิธีการมีระบบพอสมควร แต่อาจจะไม่ได้วัดคุณค่าของเรื่องนั้นก็ได้ แบ่งเป็น 5 ประเภทย่อย ๆ คือแบบที่เป็นปรนัย แบบที่อิงหลักการคุ้มค่า (การลงทุนกับผลที่ได้รับ) แบบวิจัย เชิงทดลอง แบบที่มีโปรแกรม การตรวจสอบ และแบบที่มีระบบข้อมูลการจัดการ
3. การประเมินที่แท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินที่มุ่งศึกษาคุณค่าของเรื่อง หรือสิ่งนั้น ๆ ที่แบ่งออกเป็น 6 ประเภทย่อย ๆ คือ การให้เครดิตหรือประกาศนียบัตร การศึกษาเพื่อนโยบายการศึกษาเพื่อการตัดสินใจ การศึกษาในด้านผู้บริโภค (เพื่อบริการ) การศึกษาโดยใช้ลูกค้า เป็นศูนย์กลาง (คุณค่าของกิจกรรม) และการศึกษาโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ

พิชิต ฤทธิจรูญ (2555 : 180 -181) ได้แบ่งการประเมินโครงการ ตามวัตถุประสงค์ของการประเมินว่าสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ โดยมุ่งตรวจสอบ ควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงาน ตลอดจน การศึกษา ความก้าวหน้า ปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ ในขณะที่ดำเนินโครงการ เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ

2. การประเมินผลรวมสรุปหรือประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ (Summative Evaluation) เป็นการประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว เพื่อมุ่งตรวจสอบว่าโครงการประสบผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจว่าควร จะยุติโครงการหรือดำเนินโครงการต่อไปโดยไม่ต้องปรับขยายหรือปรับขยาย โครงการในช่วงต่อไป

เยาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 23) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการนั้นเป็น กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยสามารถจำแนกประเภทของการ ประเมินโดยทั่วไปได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นการศึกษาระเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มโครงการใด ๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยป้อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่า จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์ หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ ในขณะเดียวกันก็อาจจะ ศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ

2. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญซึ่งมัก จะใช้ประเมินผลระหว่างแผน หรือระหว่างพัฒนาโครงการ ผลที่ได้จาก Formative evaluation นั้นจะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง นอกจากนี้ Formative evaluation อาจใช้ในระหว่างดำเนินโครงการ จะช่วยตรวจสอบได้ว่า โครงการได้ดำเนินไปตามแผน ของโครงการอย่างไร ซึ่งอาจจะเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation evaluation หรือ Formative evaluation อาจตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่า ดำเนินการได้ผลเพียงไร เรียกว่า Progress evaluation

3. การประเมินผลผลิตเป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุด โครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินระยะยาวก็อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อ ความระยะยาวต่าง ๆ ข้อมูลที่ได้จากระยะต่าง ๆ จะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะ รวบรวมจากผลของ Formative evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่ การรายงาน ว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพ ของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไข

ปรับปรุงข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่า โครงการนั้นควรจะดำเนินการต่อหรือยกเลิกโครงการ

4. การประเมินประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่ ผลผลิตของโครงการเกิดจากปัจจัยที่ลงทุนไปใช้หรือไม่ โครงการนี้มีผลผลิตสูงกว่าโครงการอื่น ๆ เมื่อลงทุนเท่ากันหรือไม่ และเพราะเหตุใด

นอกจากการแบ่งประเภทของการประเมินโครงการ ดังที่กล่าวมาแล้ว การประเมินยังอาจจะแบ่งออกได้อีก 3 ประเภท ตามระยะเวลาที่ทำการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินระหว่างการทำงาน เป็นการประเมินเพื่อติดตามดูผลผลิตของโครงการนั้น ๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ การประเมินประเภทนี้ให้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่จำเป็นแก่ผู้จัดการโครงการและผู้ตัดสินใจเพื่อปรับนโยบาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนการจัดการทรัพยากรของโครงการ ผลจากการประเมินระหว่างดำเนินงานนี้ อาจจะทำให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนโครงการใหม่ได้ด้วย

2. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินเพื่อวิเคราะห์ผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้น เมื่อสิ้นสุดโครงการ การประเมินประเภทนี้จะให้สารสนเทศที่จำเป็นทั้งหมดแก่ผู้ตัดสินใจ และผู้วางแผนสำหรับใช้เพื่อการวางแผนโครงการใหม่ และเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลในอนาคตต่อไป

3. การประเมินย้อนหลัง เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบย้อนหลังเมื่อโครงการสิ้นสุดไปแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่งว่าจะมีผลกระทบจากโครงการหรือไม่ อย่างไร

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2558 : 35 - 36) ได้แบ่งการประเมินโครงการ ไว้หลายประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งการประเมินออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนา เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินขณะโครงการหรือกิจกรรมนั้นกำลังดำเนินอยู่ ซึ่งสามารถนำผลประเมินไปปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้นอย่างทันที่ และการประเมินเพื่อตัดสินผล (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อบ่งชี้ระดับสัมฤทธิ์ผลของงานหรือโครงการ เป็นการประเมินหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

2. แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินยึดเป้าหมายของโครงการหรืองานที่เป็นเกณฑ์ เรียกว่า Goal-Bases Evaluation การประเมินตามแนวนี้คือ นำผลการวัดมาเทียบกับเป้าหมายเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของโครงการ ส่วนอีกประเภทหนึ่งเป็นการประเมินที่เป็นอิสระจากเป้าหมายของโครงการ (Goal-Free Evaluation) การประเมินตามแนวทางนี้ ผู้ประเมิน ไม่จำเป็นต้องทราบเป้าหมายของโครงการ เป็นการประเมินผลทั้งหมดที่เกิดขึ้น ทั้งผลโดยตรงและผลโดยอ้อมของโครงการ ตลอดจนการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งในทางบวกและทางลบของโครงการ

3. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระยะ การประเมินก่อนนำโครงการไปปฏิบัติ (Intrinsic Evaluation) โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนงานโครงการก่อนเสนอเพื่อขออนุมัติให้ดำเนินการ กระบวนการดังกล่าว เรียกว่า การวิเคราะห์โครงการ (Project Appraisal or Analysis) ระยะที่ 2 คือ การประเมินขณะดำเนินงานหรือโครงการ (On Going Evaluation) เพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของโครงการ การประเมินเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ (Pay-Off Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดเมื่อสิ้นสุดโครงการและหลักจากสิ้นสุดโครงการไประยะหนึ่ง กระบวนการประเมินหลังจากโครงการสิ้นสุดไประยะหนึ่งเรียกว่า กระบวนการติดตามผล (Follow-Up Study)

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของการประเมินโครงการสามารถแบ่งได้หลายประเภท ตามแต่ใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่ง ซึ่งแต่ละประเภทมีเกณฑ์ในการแบ่งแตกต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้ คือ ถ้าแบ่งตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย จะแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) และการประเมินการตัดสินผล (Summative Evaluation) ถ้าแบ่งตามลำดับเวลา ก็จะแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ประเภท คือ การประเมินผลโครงการก่อนดำเนินงาน การประเมินผลโครงการขณะดำเนินงาน และการประเมินผลโครงการภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน เป็นต้น

4.5 รูปแบบของการประเมินโครงการ

รูปแบบของการประเมินโครงการ มีความแตกต่างกันไป มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินไว้ หลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบจะมีแนวความคิด ทฤษฎีเหตุผลและวิธีการประเมินที่ต่างแตกต่างกัน ผู้ประเมินก็ขอนำเสนอรูปแบบ ดังนี้

พิชิต ฤทธิจรรยา (2555 : 183) ได้เสนอแนะรูปแบบการประเมินโครงการไทเลอร์ (Tylerian Model) ราฟ ดับบลิว.ไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) ของโพรวัส (Provus : Discrepancy Model) แมลคอล์มเอ็ม โพรวัส (Malcolm M. Provus) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam : CIPP Model) ดาเนียลแอล. สตัฟเฟิลบีม (Danial L. Stufflebeam) โดยสรุปได้ ดังนี้

1. รูปแบบของการประเมินโครงการของไทเลอร์ (Tylerian Model) ราฟ ดับบลิว.ไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) ว่าเป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย หรือความสำเร็จของเป้าหมายเป็นหลัก (Goal Attainment or Objective-Based Model) ดังนี้

1.1 เพื่อตรวจสอบว่าจุดมุ่งหมายของโครงการ ซึ่งกำหนดในลักษณะจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

1.2 เพื่อการหาข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินโครงการโดยมีขั้นตอนการประเมินโครงการสรุปได้ ดังนี้

1.2.1 กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนว่าเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

แล้วผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องเกิดพฤติกรรมอะไรบ้าง อาจจะเป็นพฤติกรรมรายบุคคลก็ได้

1.2.2 กำหนดและเลือกเนื้อหาสำคัญที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในข้อ 1.2.1

1.2.3 กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนสถานการณ์และวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการ ได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และได้ดำเนินกิจกรรมดังกล่าว

1.2.4 เลือกและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดพฤติกรรมตามที่ได้ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ระบุว่าได้มีการบรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใด

1.2.5 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เพื่อการพิจารณาจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการ ตามรูปแบบการประเมินของไทเลอร์

2. รูปแบบการประเมินของโพรวัส (Provus : Discrepancy Model) แมลคอล์ม เอ็ม. โพรวัส (Malcolm M.Provus) ได้พัฒนารูปแบบการประเมิน เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ ซึ่งเรียกว่า รูปแบบการประเมินความไม่สอดคล้อง (The Discrepancy Model) โดยจะมีขั้นตอนของการประเมินโครงการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การบรรยายโครงการ (Program Definition) เป็นขั้นตอนที่ระบุ หรือบรรยายรายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการ ซึ่งโดยทั่วไป ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ
2. ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุ สำหรับดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

ของโครงการ

3. กิจกรรมของการดำเนินงานซึ่งจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

ขั้นที่ 2 การดำเนินโครงการ (Program Installation) เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการประเมินกิจกรรมการดำเนินงานว่า ทั้งปัจจัยและกระบวนการสอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด ขั้นนี้จะทำให้ทราบความแตกต่างระหว่างสิ่งที่วางแผนหรือสิ่งที่คาดหวังไว้ในขั้นที่ 1 กับสิ่งที่เป็นจริง ข้อควรระวังในการเปรียบเทียบก็คือการพิจารณาถึงความเชื่อถือได้และความเที่ยงตรงของการเปรียบเทียบ

ขั้นที่ 3 กระบวนการของโครงการ (Program Process) เป็นการตรวจสอบผลผลิตย่อย ๆ ของโครงการ ซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นบางส่วนจากการดำเนินโครงการเพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานในขั้นนี้ ผู้ประเมินมุ่งจะหาคำตอบว่า โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ย่อย (Interim Product) ที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์หลักหรือวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้าย (Terminal Objective) มากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 4 ผลผลิตของโครงการ (Program Product) เป็นการประเมินผลขั้นสุดท้ายที่เกิดขึ้นมาจากโครงการ ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่าโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์สุดท้ายหรือไม่

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลที่ได้ (Cost-Benefit Analysis) ในขั้นนี้เป็นทางเลือก (Option) ที่จะทำการประเมินหรือไม่ก็ได้ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลที่ได้จะเป็นเครื่องชี้ประสิทธิภาพของโครงการ ซึ่งจะได้ภายใต้เงื่อนไขบางประการ สรุปได้ดังภาพที่ 3 ดังนี้



ภาพที่ 3 ขั้นตอนการประเมินโครงการตามแนวคิดของแมลคอล์ม เอ็ม. โพรวีส (Malcolm M. Provos)
ที่มา : พิเชิต ฤทธิจรูญ (2555 : 188)

การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบของโพรวัส จะต้องมีการวางแผนตั้งแต่การเริ่มโครงการ และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบความไม่สอดคล้องระหว่างมาตรฐานที่กำหนดกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงก็จะต้องปรับปรุง หรือตัดสินใจยกเลิกการทำงานโครงการทันที

ศูนย์ทดสอบและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษาและวิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2558 : 27 - 28) ได้สรุปไว้ว่า รูปแบบการประเมิน (Evaluation Model) เกิดขึ้นเนื่องจากความพยายามของนักประเมินที่มุ่งนำเสนอแนวทางในการประเมินโครงการ รูปแบบการประเมิน คือ กรอบความคิดหรือแบบแผนในการประเมินที่แสดงให้เห็นถึงรายการที่ควรประเมินหรือกระบวนการของการประเมิน ซึ่งแต่ละรูปแบบจะบอกให้ทราบว่าในการประเมินโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น เราควรพิจารณาในเรื่องอะไรบ้าง (What) ในขณะเดียวกันบางรูปแบบอาจมีการเสนอแนะด้วยว่าในการประเมินแต่ละรายการ/แต่ละเรื่องควรพิจารณาหรือ ตรวจสอบอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะของการเสนอแนะวิธีการ (How) รูปแบบการประเมินส่วนใหญ่เริ่มต้นหรือเกิดขึ้นในชั้นเรียน กล่าวคือเสนอรูปแบบการประเมิน เพื่อการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นสำคัญ และต่อมามีการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเหล่านั้นเพื่อการประเมินงาน/โครงการในวงกว้างมากขึ้นโดยมีประเภทของรูปแบบการประเมิน เป็นกรอบหรือแนวความคิดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือรายการประเมินซึ่งมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อตกลงเบื้องต้น โดยนักวิชาการทางด้านการศึกษาได้เสนอกรอบความคิดให้นักประเมินได้เลือกใช้มีอยู่หลายรูปแบบ รูปแบบการประเมิน โดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายกับผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานโครงการว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler : 1943) ครอนบาค (Cronbach : 1973) และเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgmental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าของโครงการนั้น ๆ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ สเตค (Stake : 1967) สคริฟเวน (Scriven : 1967) โพรวัส (Provus : 1971)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision - Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch : 1967) สต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam : CIPP : 1968) อัลคิน (Alkin : 1967)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2558 : 91-92) ได้แบ่งรูปแบบการประเมิน ตามแนวปรัชญา ประโยชน์นิยมกับปรัชญาสหัชญาณและพหุนิยม ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. การประเมินตามวัตถุประสงค์ เป็นการประเมินที่เน้นการดำเนินงาน ปรับปรุง วัตถุประสงค์เพียงใด ระบบสารสนเทศที่ได้จากการประเมินนี้ สามารถช่วยในการปรับปรุงวัตถุประสงค์ ปรับปรุงกิจกรรม หรือปรับปรุงกระบวนการประเมินผล นักประเมินผลที่ประเมินตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) เมทเฟสเซลและมิเชล (Metfessel and Michael) แฮมมอนด์ (Hammond) โพรวัส (Provus) เคิร์กแพททริค (Kirkpatrick)

2. การประเมินเพื่อการจัดการ เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดโครงการหรือโปรแกรม ต่าง ๆ จำเป็นจะต้องอาศัยสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจ และเพื่อการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินรูปแบบนี้เป็นการมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริหาร นักประเมินที่ยึดการประเมินเพื่อการจัดการได้แก่ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่เรียกว่า ชิปปี้โมเดล (CIPP Model) ประกอบด้วย การประเมิน 4 ประเภท คือ การประเมินสถานะแวดล้อมหรือการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการและการประเมินผลลัพธ์ ส่วนโมเดล UCLA ที่นำเสนอโดยอัลคิน (Alkin) ประกอบด้วยการประเมิน 5 ประเภท คือ การประเมินระบบ การประเมินเพื่อจัดเตรียมโปรแกรม การประเมินการนำโปรแกรมไปใช้ การประเมินเพื่อปรับปรุงโปรแกรม และการประเมินเพื่อรับรองโปรแกรม สำหรับเวลช์ (Welch) ได้เน้นในการประเมินในฐานะกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ ในการประเมินมุ่งตอบคำถามพื้นฐาน 3 ข้อ คือ ทำไมต้องประเมิน ประเมินอะไรและประเมินอย่างไร โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดการทำข้อมูลและการรายงานผลการประเมิน

3. การประเมินโดยการเน้นทฤษฎีโปรแกรม ประกอบด้วยแบบพื้นฐาน 6 รูปแบบ คือ การประเมินการจัดกระทำตามปทัสถาน การประเมินบริบทแวดล้อมตามปทัสถานการประเมินผลลัพธ์ตามปทัสถาน การประเมินผลกระทบ การประเมินกลไกสอดแทรก และการประเมินสรุปนัยทั่วไป ซึ่งเป็นการรวบรวมรูปแบบการประเมินพื้นฐานเข้าด้วยกัน อีกลักษณะหนึ่ง คือ การประเมินโดยทฤษฎีเน้นวิจัย ซึ่งใช้การสังเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณและการสร้างโมเดลโครงสร้าง

4. การประเมินตนเอง เป็นการประเมินที่เชื่อว่า ผู้ประเมินที่สามารถฝึกฝนมีความเป็นกลางที่จะสามารถใช้ปัญญาพิจารณาการตรวจสอบ เพื่อค้นหาการปรับปรุงแก้ไข โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ การมีจิตสำนึกในการศึกษาต้องการพัฒนาตนเอง มีความมุ่งหมายเพื่อค้นหาความจริงความถูกต้อง ความดีงามและเห็นว่าเป็นประสบการณ์ทุกอย่างเป็นการเรียนรู้

5. การประเมินผลผลิตภัณฑ์ (The Consumer-Oriented Paradigm) เป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร ตำรา

หลักสูตรและอื่น ๆ ธรรมชาติของการประเมินผลผลิตภัณฑ์ เป็นการประเมินแบบรวมสรุป (Summative Evaluation) ประเด็นสำคัญคือ เกณฑ์ที่ใช้ประเมินตรงที่ผู้บริโภครอคาดหวังหรือไม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาเกณฑ์การประเมินตามที่ผู้บริโภครอคาดหวัง เพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์ที่คาดหวังของผู้บริโภค

6. การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นการตัดสินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ การประเมินแบบนี้แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ ระบบประเมินเป็นทางการ ระบบประเมินไม่เป็นทางการ คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจ นอกจากนี้ยังมีแนวประเมินตามแบบศิลปวิจารณ์

7. การประเมินแบบสืบสวนสอบสวน เป็นการประเมินเชิงกฎหมาย หรือกึ่งกฎหมาย โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบเชิงวิธีการทางกฎหมาย รูปแบบปรับวิธีการกึ่งกฎหมายและรูปแบบการอภิปรายที่มีการสืบพยาน

8. การประเมินเชิงธรรมชาติและการทำงานมีส่วนร่วม เป็นการนำวิธีการวิจัยคุณภาพมาใช้ในบริบทของการประเมิน เป็นรูปแบบการประเมินที่ยืดหยุ่นสูง มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม การประเมินแบบนี้ให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ตามความคิดเชิงมนุษยวิทยา ตัวอย่างการประเมินแบบนี้ คือ โมเดลการประเมินเชิงการตอบสนองของสเตก (Stak)

สมคิด พรหมจ้อย (2560 : 42) ได้แบ่งรูปแบบการประเมินออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลัก โดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทร์เลอร์ (Alph W.Tyler) ครอนบัค (Cronbach) และเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgmental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าโครงการนั้น ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ สเตก (Stak) สคิฟเว่น (Scriven) และโพรวัส (Provus)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องได้แก่ รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch) สตัพเฟิลบีม (Stuffebeam) และอัลคิน (Alkin)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินโครงการตามแนวคิดของนักวิชาการย่อมแตกต่างกันออกไป ตามแนวคิด ทฤษฎีและวิธีการประเมินของแต่ละบุคคล แต่ก็มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน คือ การให้ได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินงานและเกิดผลดีต่อการบริหารงานขององค์กร ที่จะให้เกิดประโยชน์สูงสุดของผู้รับบริการ

3. รูปแบบการประเมินโครงการ โดยใช้ชิปปี้ โมเดล (CIPP Model)

การประเมินตามแบบจำลองชิปปี้ หรือ CIPP Model ได้แบ่งเป็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภท ดังที่ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2558 : 96 – 97) ได้กล่าวไว้ คือ

1. C = Context Evaluation การประเมินเนื้อความ เป็นการประเมินผลพื้นฐานที่ต้องเกี่ยวกับการค้นหาข่าวสาร อันจะนำไปสู่การพัฒนาตามเป้าหมายโครงการ วางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ตามสภาพแวดล้อม ความต้องการ เงื่อนไข ขอบเขตการประเมิน งานวิจัย และวรรณกรรม เอกสารการวิจัยและคำนิยาม

2. I = Input Evaluation เป็นการประเมินผล เพื่อค้นหาตัวประกอบหรือแนวทางที่เหมาะสม หรือมีประสิทธิภาพที่จะอำนวยให้โครงการดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ คือ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ คำนึงถึงความสามารถของหน่วยงาน หรือตัวแทนในการจัดโครงการ กลยุทธ์ที่ใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ความช่วยเหลือ งบประมาณ เวลา อาคารสถานที่และอุปกรณ์

3. P = Process Evaluation เป็นการประเมินเพื่อค้นหาข่าวสารที่จะเป็นแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติ การควบคุมการดำเนินการ เน้นที่กระบวนการนำโครงการสู่การปฏิบัติ ศึกษาความก้าวหน้าของโครงการ จุดอ่อน จุดแข็งของโครงการ ปรับปรุงวิธีการดำเนินงานโครงการ เร่งรัดโครงการ

4. P = Product Evaluation เป็นการตรวจสอบหาความสัมพันธ์ ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากโครงการกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างไร การตัดสินใจจะดูผลสำเร็จของโครงการ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ ว่าควรจะปรับขยายโครงการ หรือยุติลี้เลิกโครงการ หรือยกฐานะเป็นงานประจำ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นมาว่าใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ที่ใช้วัดสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และกิจกรรมอย่างไร ผลที่ได้เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานเป็นอย่างไร

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2558 : 207– 217) ได้อธิบายถึง รายละเอียดของการประเมินตามรูปแบบ CIPP ไว้ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่วไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมความต้องการและเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อมนี้ จะมีลักษณะเด่นที่สำคัญมากมาย และจัดเป็นการวิเคราะห์ที่มีขนาดใหญ่ (Macro Analytic) ที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมินการบรรยาย และการวิเคราะห์บริบท นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสภาวะแวดล้อม ทำให้ได้มาจากการเปลี่ยนแปลงของ

วัตถุประสงค์ โดยอาศัยการวินิจฉัยและการจัดเรียงลำดับปัญหา ให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจ ความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยจะดูว่า ข้อมูลนั้น จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ

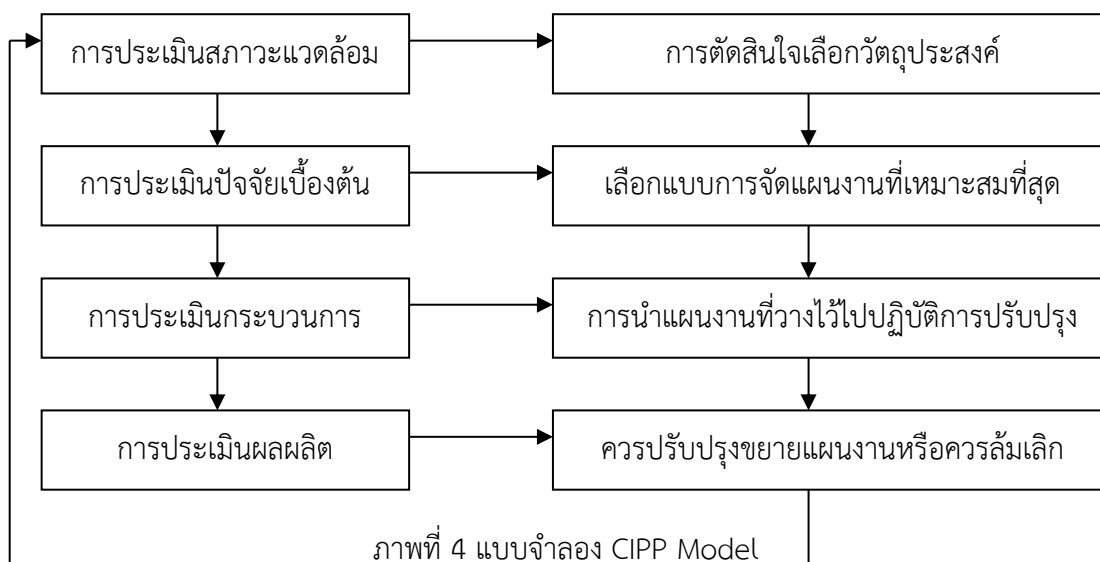
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับอนุมัติ และลงมือทำการประเมินกระบวนการ จำเป็นจะต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ

3.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อวัดและหาข้อสรุปของความสำเร็จ ซึ่งต้องพิจารณาตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ว่า ใช้ได้หรือไม่ มาตรฐานในการวัด คือ อะไร ผลการวัดเป็นอย่างไร โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยและกระบวนการร่วมด้วยทั้งระหว่างปฏิบัติการโครงการ และหรือเมื่อสิ้นสุดโครงการพร้อมกันไป การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model โดยสามารถสรุปได้ในลักษณะแผนภาพที่ 4 ได้ดังนี้



ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2558 : 207- 217)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินโครงการ มีความแตกต่างกันและมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมิน สำหรับการประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ในครั้งนี้ ผู้ประเมินได้ยึดรูปแบบการประเมินของแดเนียล แอล.สตัฟเฟิลบีม (Danial L.Stufflebeam) หรือที่เรียกว่า แบบจำลองซีบีพี (CIPP Model) ซึ่งเป็นการประเมินที่กำหนดรายละเอียด คือ 1) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ของโครงการ 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ของโครงการ 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ของโครงการและ 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการ ซึ่งจะสะท้อนผลได้มากที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ และพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพต่อไป

5. เอกสารเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

5.1 หลักและทฤษฎีการบริหาร

เกื้อกูล ขวัญทอง (2558 : 6 – 8) ได้สรุปไว้ว่า หลักและทฤษฎีการบริหารที่นำมาจากชาติตะวันตกนั้น มีมากมายหลายวิธีการตามยุคสมัย เนื่องจากมีนักการศึกษาไทยได้ไปเรียนรู้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย ซึ่งสำเร็จบ้าง ไม่สำเร็จบ้าง การนำทฤษฎีใดที่ไม่เข้ากับคนไทยก็สูญหายไปตามกาลเวลา สิ่งใดปรับเข้ากับวิถีไทยได้ ก็คงอยู่ต่อไป อย่างไรก็ตามถ้าหากไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก็จะไม่สามารถแข่งขันหรือพัฒนาได้เท่ากับประเทศอื่นการบริหารสถานศึกษา แนวใหม่นั้น ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหาร การบริหารการศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหาร ภาพรวมของการบริหาร ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการบริหารสถานศึกษามีความเหมาะสมผู้เขียนจะได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองในการบริหารสถานศึกษายิ่งขึ้นต่อไป

คำจำกัดความของคำว่า “การบริหาร” (Administration) ใช้ในความหมายกว้าง ๆ เช่น การบริหารราชการ อีกคำหนึ่ง คือ “การจัดการ” (Management) ใช้แทนกันได้กับคำว่า การบริหาร ส่วนมาก หมายถึง การจัดการทางธุรกิจมากกว่า โดยมีหลายท่านได้ระบุไว้ ดังนี้ (ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, 2553 : 12 - 14)

ปีเตอร์ เอฟ. ดรักเคอร์ (Peter F. Drucker) ได้สรุปว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงาน ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

เฮอ์เบิร์ต เอ. ซิมอน (Herbert A. Simon) ได้กล่าวว่า การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน การบริหารจึงเป็นศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็น ผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

ธีระ รุญเจริญ (2554 : 64 - 65) ได้สรุปไว้ ดังนี้

การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่รวมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลาย ๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหารจะต้องใช้ศิลปะในการบริหาร และตัดสินใจดำเนินการอย่างเป็นระบบ จากการใช้ทรัพยากรและวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2555 : 14) ได้สรุปว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้านการศึกษา นับแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อม ให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสมในสถานศึกษานั้น ๆ เพื่อให้นักเรียน บุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้อง พัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ ส่วนคำว่า “สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์ศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบันหรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และตามประกาศกระทรวง ดังนั้น การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน

เกื้อกูล ขวัญทอง (2558 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษา ร่วมมือกับครู บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่ความรู้ ทักษะ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีความเหมาะสมตรงกับหลักสูตรและความต้องการของสังคม โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อม ให้มีต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ โดยผู้บริหารสถานศึกษา สถาบันการศึกษา หน่วยงานการศึกษา บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ การบริหารการศึกษาจึงเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความคิด ความสามารถ และการเป็นคนดี

ดังนั้น จากสรุปความหมายของ “การบริหารการศึกษา” ที่กล่าวมาแล้ว อธิบายขยายความได้ว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของผู้บริหาร ร่วมกับครู ในโรงเรียน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง หรืออธิการบดีร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับอธิบดีกรมต่าง ๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมี การดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และพัสดุ ทรัพย์สิน การสรรหาบุคคล มาดำเนินการ หรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียน

เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัยและอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้รวมกันเรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” นั่นเอง

บทบาทของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา มีภารกิจขอบข่ายและการจัดการศึกษาตามโครงสร้างสายงานที่เปลี่ยนแปลงใหม่ และเป็นบทบาทที่ผู้บริหารต้องนำไปใช้หรือนำไปปฏิบัติในภารกิจหลัก 4 ด้าน ดังนี้ (ธีระ รุญเจริญ, 2554 : 66)

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจงานในการบริหารงานวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสานความร่วมมือกับครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ จัดภารกิจงานให้ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัย การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา แหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ เป็นภารกิจงานในการบริหารงบประมาณ มุ่งเน้นความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน จัดภารกิจให้ครอบคลุมการเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ บริหารงานการเงิน บัญชี พัสดุและสินทรัพย์ การตรวจสอบติดตามและประเมินผล

3. การบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจงานในการบริหารงานบุคคล มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ให้ขวัญ กำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติ ความก้าวหน้างานในอาชีพ จัดภารกิจให้ครอบคลุม การวางแผนอัตราากำลัง การบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติ ราชการ ตลอดจนวินัยและการรักษาวินัย

4. การบริหารทั่วไป เป็นภารกิจงานในการบริหารงานทั่วไป เกี่ยวข้องกับการจัด ระบบการบริหารองค์กร ให้บรรลุผลตามมาตรฐาน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล จัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จัดภารกิจงานให้ครอบคลุม งานสำนักงาน การพัฒนาระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ เครือข่ายการศึกษา งานอาคารสถานที่ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การจัดระบบควบคุมภายใน และประสานงานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรับผิดชอบ และดำเนินการ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เพื่อให้เด็กเรียนมีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ต่อไป

5.2 การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ธีระ รุญเจริญ (2554 : 67) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือ มีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์

เพื่อประโยชน์ในการบริหารโดยลักษณะนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะ ของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่ทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม การบริหาร ก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts) ปัจจัยสำคัญของการบริหารมี 4 อย่างที่เรียกว่า 4Ms ได้แก่

1. คน (Man)
2. เงิน (Money)
3. วัสดุสิ่งของ (Materials)
4. การจัดการ (Management)

พริคคัต์ วิลยัรตัน (2558 : 14) ได้สรุปไว้ว่า การบริหาร เป็นกระบวนการที่เป็นทั้งศาสตร์ และ ศิลป์ในการให้คณะบุคคลร่วมกันทำงาน โดยอาศัยทรัพยากร และกระบวนการวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพ ในองค์กรหรือหน่วยงาน กล่าวคือ ศาสตร์ หมายถึง หลักเกณฑ์ทฤษฎีที่ศึกษาค้นคว้ามา องค์ความรู้ ทฤษฎี หลักการ แนวคิด แนวทาง การบริหารที่เป็น กฎเกณฑ์ตรวจสอบได้ มีสาระเป็นหลักวิชา กฎเกณฑ์ ความจริง เป็นเหตุเป็นผล ไม่ยึดติดทางอารมณ์ ความรู้สึก ส่วนที่เป็นศิลป์ หมายถึง เทคนิคที่ผู้บริหารต้องรู้จักใช้ประกอบกับการบริหารที่เป็นทฤษฎี การประยุกต์ใช้ที่มีการคำนึงถึงอารมณ์ จิตใจ ความรัก ความชื่นชม ความเชื่อมั่น ไม่สนใจความเป็นจริง เช่น ต้องรู้จักใช้หลักการของ แรงจูงใจ มนุษย์สัมพันธ์ สร้างขวัญและกำลังใจ ภาวะผู้นำ การตัดสินใจ การสื่อสาร การสร้างทีมงาน การคิดนอกกรอบ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้บริหารที่มีความสามารถ จึงต้องใช้การบริหารที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการ บริหารจัดการเกี่ยวกับคน เงิน วัสดุสิ่งของและการจัดการ เพื่องานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และคน ในองค์กรให้ความร่วมมือ มีความเชื่อมั่นร่วมกันในการดำเนินการ มีขวัญและกำลังใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

5.3 กระบวนการบริหารการศึกษา

สมคัคคั คงเท็ยง (2555:16 - 18) ได้กล่าวไว้ว่า อองรี ฟาโยล (Henry Fayol) นักอุตสาหกรรม ชาวฝรั่งเศส มีประสบการณ์ด้านการบริหารองค์การของรัฐขนาดใหญ่ ได้นำเสนอ หลักการที่เรียกว่า หลักการจัดการ 14 ประการ (Fayol's Fourteen Principles of Management) ซึ่งมีดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดแบ่งงาน (division of work) หลักการ คือ การทำให้คนจำนวนมากที่ต้องมาทำงานร่วมกัน ได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ตามความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญพิเศษของแต่ละคน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. การมีอำนาจหน้าที่ (authority) ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้สอดคล้อง

กับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้นมีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็ต้องติดตามไปด้วย

3. ความมีวินัย (discipline) ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือพนักงานต้องเชื่อฟัง และเคารพกฎเกณฑ์ขององค์การ การที่คนจะมีวินัยที่ดีนั้น เกิดจากผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายจัดการและคนทำงาน ทั้งนี้ เมื่อมีการทำผิดกฎระเบียบขององค์การ ก็จะมีผลทำให้ได้รับโทษ

4. เอกภาพของสายบังคับบัญชา (unity of command) พนักงานหรือลูกจ้างทุกคน จะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว สายบังคับบัญชา จะมีลักษณะเป็นทอด ๆ ไป แต่ละคนจะรู้ว่าใคร คือ เจ้านายของตน

5. เอกภาพในทิศทาง (unity of direction) แต่ละคนในกลุ่มกิจกรรมขององค์การจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รับแผนเดียว และจากหัวหน้าเดียว

6. ผลประโยชน์ของหมู่คณะจะต้องเหนือผลประโยชน์ส่วนตน (Subordination of Individual Interests to the General Interests) คนที่เข้ามาทำงานในองค์การนั้น จะต้องยอมรับว่าผลประโยชน์ขององค์การ จะต้องมาเหนือผลประโยชน์ส่วนตน

7. มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม (remuneration) คนทำงานแม้จะต้องเห็นผลประโยชน์ขององค์การเหนือผลประโยชน์ส่วนตน แต่องค์การ ก็จะต้องทำหน้าที่ จัดระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมแก่ความสามารถ และเป็นไปอย่างยุติธรรม

8. ระบบการรวมศูนย์ (centralization) การรวมศูนย์ในที่นี้ หมายถึง ระดับของการที่ผู้ใต้บังคับบัญชา จะมีส่วนในการตัดสินใจอย่างไร การจะกระจายอำนาจ หรือรวมอำนาจเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเด็นจะอยู่ที่ว่า ทำอย่างไร จึงจะรวมศูนย์ได้ในแต่ละกรณี แนวคิดนี้มองเห็นความจำเป็นขององค์การที่ต้องมีศูนย์รวมอำนาจ

9. สายบังคับบัญชา (scalar chain) หมายถึง สายบังคับบัญชา จากระดับสูงลงมาสู่ระดับต่ำสุด สายการสื่อสารติดต่อก็จะเป็นไปตามนี้ คือ จะเป็นไปตามระดับชั้น อยากรู้ก็ตาม ถ้าสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดการเสียเวลาล่าช้า ก็ให้มีการข้ามชั้นตอนได้ และทั้งนี้ต้องเป็นข้อตกลงระหว่างส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

10. ความเป็นระบบระเบียบ (order) หมายความว่า คน หรือวัสดุ อุปกรณ์ทั้งหลายที่ดี จะอยู่ในที่อันเหมาะสมในเวลาอันเหมาะสม ความเป็นระบบระเบียบนี้ ในส่วนหนึ่งหมายความว่าถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น คนป่วยงาน ลางาน ก็สามารถมีคนทดแทนได้ เพราะมีความเป็นระบบทำให้รู้งานกัน

11. ความเท่าเทียมกัน (equity) ในที่นี้ ผู้เป็นหัวหน้า จะต้องมีการตอบสนองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเมตตาและยุติธรรม การใช้อำนาจของผู้บริหารจะเป็นไปด้วยหลักการมิใช่จะทำ

อะไรได้ตามใจก็ได้ โดยไม่คำนึงถึงความเท่าเทียมของคนในหน่วยงาน

12. ความมั่นคง และสามัญฐานะของบุคลากร (stability of tenure of personnel) ทั้งนี้โดยมองว่า การที่มีคนเปลี่ยนงานบ่อย ๆ นั้น จะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพฝ่ายบริหารควรวางแผนงานให้สามารถมีการทดแทนกำลังคนกันได้ เมื่อมีตำแหน่งว่างลง

13. การริเริ่มสร้างสรรค์ (initiative) ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะทำงานออกมาได้ในระดับที่สูง

14. วิญญาณแห่งหมู่คณะ (esprit de corps) การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความราบรื่น และความเป็นปึกแผ่นในองค์กร

จากหลักการบริหารทั่วไป 14 ข้อขององรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) ทำให้ต่อมา ลูเธอร์ กูลิค (Luther Gulick) ได้นำมาปรับปรุง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในตัวย่อที่ว่า “POSDCoRB” กลายเป็น คัมภีร์ของการจัดองค์การในต้นยุคของศาสตร์การบริหาร ซึ่งตัวย่อแต่ละตัว มีความหมาย ดังนี้

| | | |
|-------------------|---------|-------------------|
| P – Planning | หมายถึง | การวางแผน |
| O – Organizing | หมายถึง | การจัดองค์การ |
| S – Staffing | หมายถึง | การจัดคนเข้าทำงาน |
| D – Directing | หมายถึง | การสั่งการ |
| Co – Coordinating | หมายถึง | ความร่วมมือ |
| R – Reporting | หมายถึง | การรายงาน |
| B – Budgeting | หมายถึง | งบประมาณ |

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ได้นำเสนอแนวคิดการจัดองค์การ ที่เรียกว่า bureaucracy หรือระบบราชการ โดยเขาเห็นว่า เป็นลักษณะองค์การที่เป็นอุดมคติ ที่องค์การทั้งหลายควรจะเป็น หากได้รับการพัฒนาในระดับที่เหมาะสม โดยสรุปแล้วแนวคิดการจัดองค์การของเวเบอร์มี 6 ประการ มีดังนี้ คือ

1. องค์การต้องมีการจัดแบ่งงานออกเป็น ส่วน ๆ เพื่อให้แต่ละส่วนงานได้มีโอกาสทำงานในส่วนที่ง่ายพอ และมีการกำหนดงานนั้น ๆ ให้ชัดเจนและไม่สับสน (Division of labor)

2. องค์การนั้นต้องมีสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้น (Authority Hierarchy) โดยสำนักงานหรือตำแหน่งต่าง ๆ ถูกจัดให้เป็นลำดับชั้นโดยสำนักงานและตำแหน่งงานที่อยู่ใต้หน่วยงานหรือตำแหน่งงานนั้นจะอยู่ภายใต้การดูแลในระดับสูงขึ้นไป

3. ระบบการคัดเลือกคนนั้นต้องกระทำอย่างเป็นทางการ (Formal Selection) ทุกคนที่เข้าร่วมในหน่วยงานนั้นจะถูกคัดเลือกมาตามความสามารถ และคุณสมบัติ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาที่ได้รับและการจัดให้มีระบบการคัดเลือก หรือสอบคัดเลือกอย่างเป็นทางการ

4. องค์การต้องมีระเบียบและกฎเกณฑ์ (Formal Rules and Regulations) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถประกันความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ และการกำกับการทำงานของพนักงาน ผู้ทำหน้าที่ด้านการจัดการ จึงต้องมีกฎเกณฑ์เอาไว้ เพื่อเป็นการกำกับพฤติกรรมของทั้งสองฝ่าย

5. ความไม่เลือกที่รักมักที่ชัง (Impersonality) ความจริงแล้วคำว่า impersonality หมายถึงการไม่มีอะไรเป็นพิเศษเป็นการส่วนตัว ไม่มีการถือเอาสายสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นใหญ่ไม่มีการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถ้าจะทำอะไรก็ต้องให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้มีการกำหนดเอาไว้

6. การแยกระบบการทำงานออกเป็นสายอาชีพ (Career Orientation) โดยฝ่ายบริหารเอง ก็ไม่ใช่เจ้าขององค์การ แต่เป็นนักบริหาร หรือนักจัดการที่เข้าสู่ตำแหน่งตามความสามารถของตน โดยแยกความผูกพันและความเป็นเจ้าของออกจากกัน คนทำงานแต่ละระดับก็ได้รับอัตราค่าตอบแทนอย่างเป็นระบบ มีเลื่อนขั้นและการเติบโตภายในหน่วยงานได้ตามลำดับ

พริศศักดิ์ วิลัยรัตน์ (2558 : 14) ได้อธิบายหลักและกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ว่า ปัจจุบันระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน เอกสารทางวิชาการ หลักสูตรกลวิธีในการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลได้เปลี่ยนแปลงไป ครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยนำแนวทางการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรหลายอย่างมาจากวิธีการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้การดำเนินงานขององค์กรล่าช้า หรือไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร เกิดความขัดแย้ง ไม่สามัคคีภายในองค์กร ดังกล่าว หลักการบริหารที่ดี คือทำให้เกิดความขัดแย้งน้อยที่สุด เพื่อที่จะให้ปกครองง่าย จึงต้องใช้หลักการครองตน การครองคน และการครองงาน หรือการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน กล่าวคือ การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ระบุว่า ธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่เลือกปฏิบัติ และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจ หรือตามอำนาจของตัวบุคคล

2. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกัน โดยมีการให้และการรับข้อมูลที่สะดวกรเป็นจริง ทันท่วงที ตรงไปตรงมา มีที่มาที่ไปที่ชัดเจนและเท่าเทียม มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

3. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็น ในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การแจ้งความเห็นการได้สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น

4. หลักความรับผิดชอบตรวจสอบได้ ได้แก่ ความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ เป็นการสร้างกลไกให้มีผู้รับผิดชอบ ตระหนักในหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมการใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

5. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

6. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม สำนึกในหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

ดังนั้น หากผู้บริหารสถานศึกษา ใช้กระบวนการบริหารการศึกษาที่ยึดมั่นในหลัก แนวคิด ทฤษฎีอย่างถูกต้อง มีการสร้างธรรมาภิบาลและปฏิบัติร่วมกันในสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และได้รับความเชื่อถือร่วมกัน อีกด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในหน่วยงานของรัฐ ก็เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือศรัทธาว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทุจริต คอร์รัปชันของหน่วยงานภาครัฐจะลดลง ซึ่งสิ่งที่เป็นในการบริหารงานของหน่วยงานในภาครัฐได้แก่ ภาระรับผิดชอบตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส มีการป้องกัน ปรามปราม การทุจริตและการประพฤติมิชอบ การสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างกรอบทางกฎหมายและกระบวนการ ยุติธรรม การตอบสนองที่ทันการ มีความเห็นชอบร่วมกัน งานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล และดำเนินการด้วยความเสมอภาคและความเกี่ยวข้อง

4.4 การนำหลักทฤษฎีมาใช้

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2555: 17 -18) ได้สรุปว่า การนำหลักทฤษฎีใดมาใช้ใน ผู้บริหาร วิเคราะห์ สภาพปัญหาของโรงเรียนของตนเองว่า ควรนำทฤษฎีใดมาใช้ในการแก้ปัญหาทำให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนของตนเอง การใช้ SWOT วิเคราะห์สภาพภายนอกและภายใน โรงเรียนหากู้เขาและรู้เรา ให้บรรยายครั้งก็ขณะร้อยครั้ง เป็นหนึ่งประเด็นกลยุทธ์ด้านการศึกษองจีน ในสมัยโบราณกล่าวไว้ เพื่อแสดงถึงการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้รู้จุดอ่อน จุดแข็งของตนเองและคู่แข่ง ที่จะนำมาซึ่งการกำหนดกลยุทธ์ หรือแนวทางการสร้างความสำเร็จในการบริหารดำเนินงาน ไต ๆ ได้ตามประสงค์ การศึกษาวิเคราะห์องค์กร หน่วยงานหรือของตัวบุคคล เพื่อทบทวนจุดอ่อน (Weakness) จุดแข็ง (Strengths) โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) ในการทำงานหรือเรียกสั้น ๆ ว่า SWOT Analysis เป็นหนึ่งในเครื่องมือของการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปัญหาขององค์กร หน่วยงาน หรือระดับบุคคล สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารองค์กรได้ หลากหลาย เช่น การกำหนดกลยุทธ์ในการวางแผนธุรกิจ การวางแผนการตลาด แผนการดำเนินงาน เป็นเครื่องมือขั้นต้นในการทำการสำหรับการปรับปรุงองค์กร ใช้การบริหารทรัพยากรบุคคล หรือกระทั่ง การศึกษาวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เพื่อการพัฒนาปรับปรุง

ประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น เป็นการศึกษาเพื่อทำให้รู้ว่า อะไรเป็นปัญหา หรือโอกาสที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง ทั้งนี้ SWOT Analysis เป็นการระดมความคิดของคนที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันในหลาย ๆ ด้านที่จะช่วยในการกำหนดปัญหา กำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นกลยุทธ์ และวางแผนทางแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง การนำทฤษฎีการบริหารมาใช้ สำหรับผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องพัฒนาอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง คือ วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่มีทฤษฎีใดที่ดีที่สุด แต่ละทฤษฎีเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์นั้น ๆ

สถาพร พุทธิพิบูล (2560 : 47) ได้สรุปแนวความคิดการนำหลักการบริหารการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญในอาชีพ และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และนำไปสู่การพัฒนาองค์กรและสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การทางการศึกษาทุกระดับให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมที่สำคัญ 2 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) เน้นใช้การประเมินเชิงระบบแบบ ป้อนไปข้างหน้า (Feed forward) หรือเน้นการใช้ภาพอนาคต มากำหนดเป็นประเด็นปัญหาและสมมติฐานในการแก้ปัญหาการศึกษาในอนาคต มากกว่าการใช้วิธีการประเมินเชิงระบบแบบป้อนกลับ (Feedback) ซึ่งเป็นการนำผลที่เกิดจากการดำเนินการในอดีตมากำหนดเป็นประเด็นเพื่อแก้ปัญหาการศึกษาในอนาคต จึงทำให้สมมติฐานในการแก้ปัญหาในระบบการศึกษา ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงของสังคม และ 2) การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาและสถานศึกษาในทุกระดับให้มีภาวะผู้นำแบบทวีปัญญา (Multipliers Leadership) เพื่อสร้างคนเก่งให้กับองค์กรและใช้คนเก่งขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลที่ยั่งยืนและยับยั้งการใช้ภาวะผู้นำแบบบั่นทอนปัญญา (Diminishers Leadership) ของผู้บริหารองค์การ ทั้งนี้ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ปัจจุบันและอนาคตแล้วจึงไม่สามารถสร้างประสิทธิผล ให้กับองค์กรอย่างยั่งยืนแต่กลับเป็นการสร้างปัญหาต่อ องค์กรในอนาคตอีกด้วย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารที่จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาสถานศึกษา จะต้องเรียนรู้และรู้จักใช้กระบวนการบริหารการศึกษาที่เหมาะสม เข้าใจหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ศาสตร์ และศิลป์ของการบริหารการศึกษา โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ให้เป็นที่ยอมรับ มีความศรัทธาเชื่อมั่นของผู้รับบริการอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพต่อไป

5.5 กระบวนการบริหารคุณภาพ

รัฐวิชัย พัฒนจิระจุน (2557 : 12 -15) ได้สรุปแนวคิดและนำเสนอการบริหารคุณภาพไว้ คือ ทฤษฎีระบบ ที่ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณ ปี 1920 – 1940 นักวิทยาศาสตร์ สังเกตเห็นเหตุการณ์ หรือ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนโลกนี้เกิดขึ้นอย่างมีความซับซ้อน เป็นไปในลักษณะเดียวกัน

คล้ายกัน เรียกว่า ความเป็นระบบ เมื่อประมาณปี ค.ศ.1930 Ludvin Von Bertalanffy ค้นพบทฤษฎีระบบทั่วไป (General Systems Theory) และนำเสนอมุมมองระบบแบบองค์รวมในปี ค.ศ. 1956 ดังนี้

ทฤษฎีระบบ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ บนโลกนี้ มีลักษณะเป็นระบบ ต้องมีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ได้กำหนดไว้ได้ โดยระบบจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ระบบปิด (Closed System) เป็นระบบที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่สัมพันธ์กับระบบอื่นใด และแยกตนเองออกจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทางสังคม สามารถควบคุมได้ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ จะต้องอยู่ในกระบวนการที่ถูกควบคุม และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนได้ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สมบูรณ์ถูกต้อง

2. ระบบเปิด (Open System) เป็นระบบที่ต้องปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งต่าง ๆ ทั้งบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง มีการเอื้อประโยชน์ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยสิ่งแวดล้อมภายนอก มีผลหรือมีอิทธิพลต่อการทำงานขององค์กรด้วย ไม่สามารถควบคุมได้ องค์ประกอบของระบบ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 7 ประการ ได้แก่

1. วัตถุประสงค์ (goals)
2. ปัจจัยนำเข้า (inputs)
3. กระบวนการ (processes)
4. ผลลัพธ์ (outputs)
5. การส่งข้อมูลป้อนกลับ (feedback)
6. การควบคุม (control)
7. สิ่งแวดล้อม (environments)

ผู้ที่ศึกษาทฤษฎีระบบ มีหลักการจดจำ ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบหลักได้ 3 ส่วนใหญ่ คือ

1. สิ่งที่ป้อนเข้าไปหรือปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ หรือองค์ประกอบแรกนำไปสู่การดำเนินงานของระบบ โดยรวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ต้องการของระบบนั้น ๆ ในระบบการศึกษาตัวป้อนเข้าไป ได้แก่ นักเรียน สภาพแวดล้อมของนักเรียน โรงเรียน สมุด ดินสอ และอื่น ๆ เป็นต้น

2. กระบวนการ (Process) คือ องค์ประกอบต่อมาของระบบ หมายถึง วิธีการที่จะนำไปสู่ผลงาน หรือผลผลิตของระบบ โดยในระบบการศึกษา ได้แก่ วิธีการสอนต่าง ๆ เป็นต้น

3. ผลงาน (Output) หรือผลผลิต (Product) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบ หมายถึง ความสำเร็จในลักษณะต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผลในระบบการศึกษา

ได้แก่ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในลักษณะต่าง ๆ หรือนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้ตามอัตภาพ เป็นต้น

ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้ง 3 จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้มีการผสมผสานอย่างมีเอกภาพเพื่อบรรลุตามเป้าหมายขององค์การ

สมยศ นาวิการ (2554 : 49) ได้อธิบายทฤษฎีและแนวความคิดทางการบริหาร ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้ผู้บริหาร สามารถที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมด ตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาองค์การในลักษณะระบบนั้น จะก่อให้เกิดการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาขององค์การทั้งระบบ คำว่าระบบ (System) อาจจัดได้ว่า เป็นกลุ่มของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน และมีความสัมพันธ์กันในเชิงที่จะต้องบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ดังนี้ คือ ระบบปิด (Closed System) คือ ระบบที่มีความสมบูรณ์ภายในตัวเอง ไม่พยายามผูกพันกับระบบอื่นใด และแยกตนเองออกจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคมและระบบเปิด (Open System) คือ ระบบที่ต้องอาศัยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคล องค์การหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีความสมดุล รวมทั้งสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปก็มีผลหรืออิทธิพลต่อการทำงานต่อการทำงานขององค์การเช่นกัน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ส่วนต่าง ๆ ของระบบ อยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้ การเคลื่อนไหวหรือแสดงออกของส่วนต่าง ๆ จะมีปฏิปักษ์กระทบต่อกันเสมอ โดยที่ในระบบหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) และภายในระบบย่อย ก็จะมีประกอบไปด้วยระบบย่อยเล็กลงไปอีก ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ ส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบ จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (Chain of Effects)

2. ระบบประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

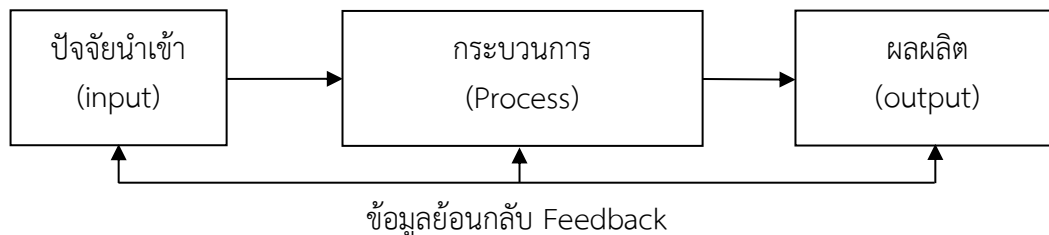
2.1 ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในกระบวนการบริหาร นั่นคือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางการเงิน และข้อมูลที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

2.2 กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่าง ๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

2.3 ปัจจัยนำออกหรือผลผลิต (Output) ได้แก่ สินค้า บริการ กำไร ขาดทุน และผลที่คาดหวังอื่น ๆ เช่น ศักยภาพของพนักงานที่พัฒนาขึ้น เป็นต้น

3. ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมขององค์การ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณา เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้

ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น จึงสามารถเขียนเป็นรูปแบบของทฤษฎีระบบ ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 5 ดังนี้



ภาพที่ 5 แผนภาพทฤษฎีระบบ
ที่มา : สมยศ นาวิการ (2554 : 50)

จากทฤษฎีระบบนั้น องค์กรจะใช้กระบวนการแปรสภาพ เพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าไปเป็นผลผลิต และในขณะเดียวกัน กลไกในระบบก็จะขึ้นกับการนำข้อมูลย้อนกลับ ไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ และปรับปรุงปัจจัยนำเข้าระบบการปฏิบัติงานขององค์กรนั้น จะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Output) โดยแต่ละส่วน จะต้องมีความสัมพันธ์และผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร

การนำไปประยุกต์ใช้ การดำเนินงานใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ จะเห็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม องค์กรแห่งหนึ่ง จัดกิจกรรมการแถลงข่าว เริ่มต้นด้วยการวางแผนงานในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การจัดทำแผนงาน รูปแบบการดำเนินงาน งบประมาณ ทีมงาน พันธมิตร ฯลฯ ในกรอบเวลาที่กำหนด เมื่อเข้าสู่การดำเนินงานปฏิบัติ งานสำเร็จสิ้นกระบวนการต้องประเมินผลการจัดกิจกรรมดังกล่าว มีผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งในรูปของผลงานการสนับสนุนจากผู้ให้การช่วยเหลือหรือพันธมิตร เช่น สินค้า อาหาร เครื่องดื่ม ของใช้ต่าง ๆ คน หรือองค์กรที่มีส่วนร่วม สื่อแขนงต่าง ๆ ที่เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรม มีการประเมินผลจากข้อมูลย้อนกลับในการปฏิบัติงานในลักษณะรอบด้าน ปัญหา และอุปสรรค รวมถึงสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินงาน เพื่อนำไปปรับปรุงการวางแผน การปฏิบัติในครั้งต่อไป

วีระพล บดีรัฐ (2558 : 7 – 8) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารแบบวงจรคุณภาพ PDCA ของ E.W. Deming ในเรื่องของ PDCA วงจรสู่ความสำเร็จว่า PDCA เป็นวงจรที่พัฒนามาจากวงจรที่คิดค้นโดย Walter Shewhart ผู้บุกเบิกการใช้สถิติสำหรับวงการอุตสาหกรรม และต่อมาเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นเมื่อ E.W. Deming ปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพ เผยแพร่ให้เป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานภายในโรงงานให้ดียิ่งขึ้น และช่วยค้นหาอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนการผลิตโดยพนักงานเอง วงจรนี้เป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อว่า “วงจรเดมมิง” (Deming Cycle)

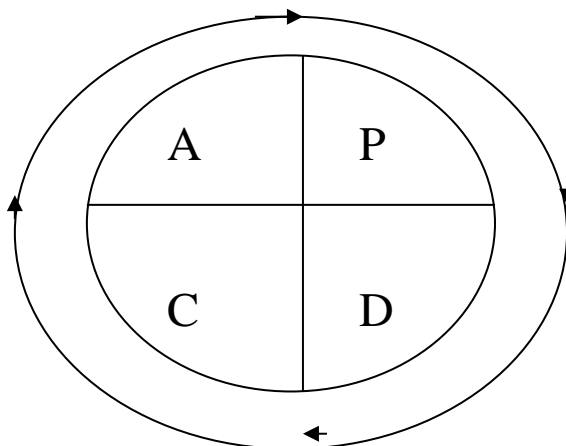
ต่อมาพบว่า วงจรนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุกกิจกรรม จึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก โดยที่วงจร PDCA เป็นอักษรนำของคำศัพท์ภาษาอังกฤษ 4 คำ คือ

1. P : Plan หมายถึง การวางแผน
2. D : Do หมายถึง การปฏิบัติ
3. C : Check หมายถึง การตรวจสอบ
4. A : Action หมายถึง การปรับปรุงแก้ไข

โดยปกติทั่วไปแล้ว หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ สามารถใช้วงจร PDCA ได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. ใช้ในการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจากการตั้งเป้าหมายด้วยการวางแผน (P) และนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (D) หลังจากนั้น จึงต่อดำเนินการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (C) ว่าผลที่ได้นั้นเป็นไปตามที่คิดไว้เพียงใด แล้วนำผลที่ได้จากการประเมินไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม (A) หากผลที่ได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ก็ให้จัดทำมาตรฐานวิธีการดำเนินการนั้น เพื่อกิจกรรมในลักษณะเดียวกันต่อไป

2. ใช้เมื่อต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากการระบุปัญหาและค้นหาวิธีการในการแก้ปัญหาด้วยการกำหนดแผน (P) และลงมือแก้ปัญหาตามแนวทางนั้น ๆ (D) จากนั้น ตรวจสอบหรือประเมินวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีนั้น ๆ (C) และเมื่อตรวจสอบแล้ว เป็นวิธีการที่เหมาะสม ก็สามารถใช้ในการแก้ปัญหาในลักษณะเดียวกันในอนาคตต่อไปได้ แต่หากวิธีการนั้นไม่สามารถแก้ปัญหาได้ผล ก็สามารถหาวิธีการใหม่เพื่อเริ่มต้นในการระบุปัญหาใหม่(A) อีกครั้ง ดังภาพที่ 6 ดังนี้



ภาพที่ 6 แสดงวงจรคุณภาพของเดมिंग

ที่มา : วีระพล บดีรัฐ (2558 : 8)

กระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 104 – 106) ได้สรุปว่าวงจร PDCA เป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นกลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพ หรือหลักการสร้างคุณภาพงาน ตามวงจรคุณภาพของเดมिंग โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวางแผนแก้ปัญหา (Plan - P) การวางแผนแก้ปัญหา คือ ขั้นตอนที่ต้องร่วมกันวางแผนในการสำรวจปัญหาแล้วนำมาวิเคราะห์ พิจารณาเลือกหัวเรื่องที่สามารถแก้ปัญหาในกลุ่มด้วยกลุ่มเองและไม่ขัดนโยบาย หลังจากนั้นสมาชิกในกลุ่มจะต้องช่วยกันระดมพลังสมอง เพื่อกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา

2. การลงมือปฏิบัติ (Do - D) การลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการแก้ไขตามบทบาทหน้าที่ วิธีการแก้ไข และระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนโดยพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 ให้ความรู้กับทุกคนที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 ประชุมชี้แจงให้ทุกคนได้รับรู้ตามแผน และให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน
- 2.3 พิจารณาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง
- 2.4 มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักสถิติ

3. การตรวจสอบผล (Check - C) การตรวจสอบผล เป็นขั้นตอนหนึ่งที่ต้องดำเนินการสำรวจและประเมินผล การแก้ปัญหาแต่ละสาเหตุและวิธีการที่ได้ลงมือปฏิบัติ มีการแสดงความก้าวหน้าของการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการแก้ปัญหา ตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นตามเป้าหมาย นำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุงคุณภาพ โดยพิจารณาดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- 3.1 เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือไม่
- 3.2 การตรวจสอบผลกระทบ ผลข้างเคียง ผลย้อนกลับ
- 3.3 ผลสรุปนำไปอ้างอิงได้หรือไม่
- 3.4 ผลสรุปมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

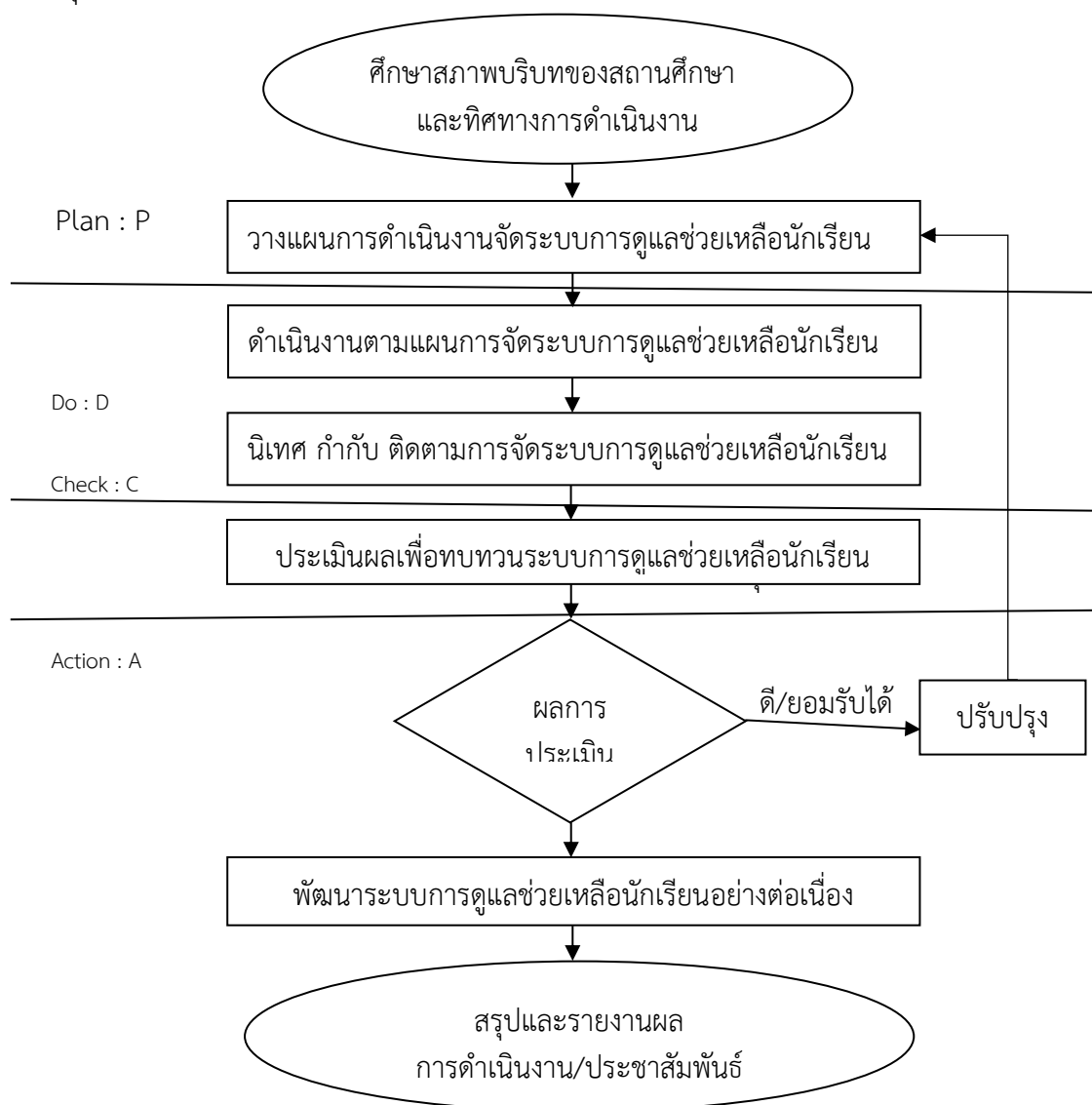
4. การปรับปรุงแก้ไข วางมาตรฐานและถือปฏิบัติ (Action - A) การปรับปรุงแก้ไขวางมาตรฐาน และถือปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่ง ที่นำวิธีการแก้ปัญหาที่ได้ผลมากำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อถือปฏิบัติต่อไป และเพื่อขจัดปัญหาไม่ให้เกิดซ้ำซาก สำหรับกรณีที่ต้องการปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ถ้าผลการสำรวจไม่ได้ผลตามเป้าหมาย ให้เริ่มต้นที่ Plan → Do → Check ใหม่ โดยมีข้อสังเกต ดังนี้

- 4.1 ควรดำเนินการตามกระบวนการนี้ ต่อไปหรือไม่
- 4.2 ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมหรือไม่
- 4.3 ต้องการข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหรือไม่
- 4.4 กรณีลงมือปฏิบัติและเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี สามารถนำไปเป็นมาตรฐาน

ในการดำเนินงานและใช้งานได้หรือไม่

4.5 นำไปพัฒนาและปรับปรุงงานได้หรือไม่

สำหรับการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนนครศรีธรรมราช ปัญญากุล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ในครั้งนี้ ผู้ประเมินได้ใช้วงจรคุณภาพของเดมิ่ง เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงาน ซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนการดำเนินงาน (Plan : P) โครงการ 2) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนา (Do : D) 3) การตรวจสอบผลการดำเนินงานโครงการ (Check : C) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Action : A) วางมาตรฐานและถือปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานโครงการเป็นแบบอย่างที่ดี มีการพัฒนาสู่ความยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน สามารถสรุปเป็นขั้นตอนตาม วงจรคุณภาพ PDCA ของเดมิ่ง ได้ดังภาพที่ 7 ดังนี้



ภาพที่ 7 การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนนครศรีธรรมราช
ปัญญากุล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563

ดังนั้น การบริหารโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนนครศรีธรรมราช ปัญญาภูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จำเป็นจะต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และใช้กระบวนการบริหารอย่างเหมาะสมและหลากหลาย ซึ่งมีด้วยกันอยู่หลายแนวทาง แต่แนวทางที่นำมาใช้ในการดำเนินการบริหารในครั้งนี้ คือ กระบวนการบริหารแบบวงจรคุณภาพ PDCA ที่เน้นคุณภาพการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ และความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วม ตามกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการดำเนินงานที่กล่าวมาแล้ว

5.6 หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 16) ได้กำหนดแนวทางการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีว่า การบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะต้องดำเนินการตามหลักการและแนวปฏิรูปการศึกษาแล้ว ยังต้องยึดหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งมีหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยคำนึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อนักเรียนและประชาชนเป็นสำคัญ
2. หลักคุณธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และประกอบอาชีพที่สุจริต
3. หลักความโปร่งใส การทำงานทุกขั้นตอนต้องยึดหลักโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันให้สามารถตรวจสอบ มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก
4. หลักการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาเสนอความเห็นในการตัดสินใจแก้ปัญหาสำคัญการบริหารและจัดการศึกษา
5. หลักความรับผิดชอบ มีความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น สำนึกและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ใส่ใจและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อง เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเองตามบทบาท และหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน
6. หลักความคุ้มค่า มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชน และประชาชนที่สถานศึกษารับผิดชอบ

ธีรเดช สนองทวีพร และเกสิณี ชิวปรีชา (2559 : 4 - 6) ได้สรุปหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) ถือเป็นหลักของการบริหารสาธารณะที่ให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับประชาชนเพื่อมุ่งให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี โดยมีกรอบแนวคิด 7 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน
2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
4. ไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น
5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
6. ประชาชนได้รับความอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองต่อความต้องการ
7. มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เป็นหลักในการนำมาปกครองประเทศให้เกิดความสงบสุขโดยยึดหลักพื้นฐาน 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้อง เป็นธรรม การดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักกฎหมาย การกำหนดกฎ กติกา และมีการปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรมของประชาชน
2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัย
3. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กร ให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้
4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ การทำประชาพิจารณ์ การร่วมลงประชามติ หรืออื่น ๆ ที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
5. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตนเอง

6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยการรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และมีการรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ จะต้องใช้กลยุทธ์ในการสร้างการบริหารจัดการที่ดี เป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคม จำเป็นต้องร่วมดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระยะเฉพาะหน้า ระยะกลาง และระยะยาว โดยต้องมีการปฏิรูปใน 3 ส่วน ดังนี้

1. ภาครัฐ ต้องปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการทำงานของหน่วยงาน ภาครัฐให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ซื่อตรง มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ถือประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับภาคธุรกิจ เอกชน และภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น

2. ภาคธุรกิจ เอกชนต้องปฏิรูปการทำงานโดยยึดกติกาที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น เป็นธรรมต่อลูกค้า รับผิดชอบต่อสังคม มีมาตรฐานการบริการมีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพ สามารถทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น

3. ภาคประชาชน ต้องสร้างเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีความรู้ความเข้าใจหลักการของการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

โดยอาศัยแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ดังนี้

1. สร้างความตระหนักร่วมกันในสังคมไทย เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์กลไกการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

2. ออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ ที่จำเป็น

3. เร่งรัดให้เกิดการปฏิรูปการบริหารภาครัฐและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

4. เร่งแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักของธรรมาภิบาล มุ่งเน้นให้ทราบถึงปัจจุบันที่มีการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล แล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความต้องการของประชาชนสูงที่สุด และเป็นการเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้านเมือง ซึ่งการที่จะทำให้หลักธรรมาภิบาล หรือหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองเกิดผลสำเร็จได้นั้นผู้บริหารหรือผู้นำ มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะนำมายึดปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และเพื่อให้ประชาชน เกิดความเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น จะต้องเร่งดำเนินการให้การศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชน

จากแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี จึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ให้ประสบความสำเร็จมีคุณภาพ บรรลุตามวิสัยทัศน์และพันธกิจที่คาดหวังไว้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยหลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งผู้บริหาร จะต้องใช้ความรู้ความสามารถ ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินงาน ยึดหลักกฎหมายและระเบียบการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อสังคม ที่มุ่งความสำเร็จบนพื้นฐานของความเป็นประโยชน์ โปร่งใส ประหยัดและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การพัฒนานักเรียนมีคุณภาพ ตามที่ได้กำหนดไว้ร่วมกันต่อไป

6. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึง ความหมายของพึงพอใจไว้ ดังนี้

จรัส โพธิ์จันทร์ (2553 : 17) ได้อธิบายความหมายของความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลต่อหน่วยงาน การปฏิบัติงาน หรือสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกทางบวกทางเป็นกลางหรือทางลบ ความรู้สึกเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางบวก การปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพสูง แต่หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางลบการปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพต่ำ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2555 : 6) ได้อธิบายไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเชิงการประเมินค่า ซึ่งจะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธกับทัศนคติของคนอย่างแยกกันไม่ออก สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคตินั้น มีผู้ที่ได้ทำการศึกษากันอย่างกว้างขวางในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นลักษณะทางความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคล องค์ประกอบทางความรู้สึกนี้มี 2 ลักษณะ คือ ความรู้สึกทางบวก ได้แก่ ชอบ พอใจ เห็นใจ และความรู้สึกทางลบ ได้แก่ ไม่ชอบ ไม่พอใจ เป็นต้น 2) องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive Component) คือ การที่สมองของบุคคล สามารถรับรู้และวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับเกิดความรู้ความคิดเกี่ยวกับวัตถุ บุคคล หรือสภาพที่เกิดขึ้น องค์ประกอบทางความคิดเกี่ยวข้องกับการพิจารณาที่มาของทัศนคติออกมาว่า ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี และ 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component) เป็นความพร้อมที่จะกระทำ หรือพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่มาของทัศนคติ

ปັນณวัชร พัชราวลัย (2559 : 17) ได้อธิบายไว้ว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ค่านิยม และประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับและจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้น สามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้ซึ่งระดับความพึงพอใจของ แต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561 : 10) ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับความสุขสามารถทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีกดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความสุข เป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและมีความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกในทางบวกอื่น ๆ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ กล่าวคือ ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง ซึ่งมนุษย์ไม่ว่าอยู่ในที่ใดย่อมมีความต้องการขั้นพื้นฐานไม่ต่างกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบหรือเกี่ยวข้อง เป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก ความปลื้มปิติยินดี หากสิ่งเข้ามากระทบตรงกับความต้องการ ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จะเกิดความชอบ ความรัก ความพึงพอใจ ถ้าสิ่งเข้ามาไม่ตรงกับความต้องการ จะเกิดความรู้สึกไม่พอใจและจะไม่ใช้หรือรับบริการอีก ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันตามความคาดหวังที่ตั้งไว้ ประกอบด้วยทัศนคติทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำของบุคคลที่มีต่องานในทางบวก ความสุขของบุคคลอันเกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความสุข ความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและมีกำลังใจ มีความผูกพันกับหน่วยงาน มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำ และสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ส่งผลต่อถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์กรอีกด้วย และทัศนคติทางลบที่แสดงออกมาในทางตรงกันข้ามกับทัศนคติทางบวก ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นอยู่เสมอ

6.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ทศนา แคมมณี (2554 : 147) ได้สรุปไว้ว่า อับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1968:69-80) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ เป็นผู้วางรากฐานจิตวิทยามนุษย์นิยม เขาได้พัฒนาทฤษฎีแรงจูงใจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาเป็นอันมาก ทฤษฎีของเขามีพื้นฐานอยู่บนความคิดที่ว่า การตอบสนองแรงขับเป็นหลักการเพียงอันเดียวที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ เขาได้สร้างทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นตอน ซึ่งมีอยู่ 5 ประการ คือ

1. มนุษย์มีความต้องการตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด ตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะไม่เป็นแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมนั้น
3. ความต้องการของคนที่ซับซ้อนกัน บางทีความต้องการหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วยังไม่สิ้นสุดก็เกิดความต้องการด้านอื่นขึ้นอีก
4. ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ
5. ความต้องการเป็นตัวตนที่แท้จริงของตนเอง

สำหรับลำดับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า Hierarchy of Needs นั้นมี 5 ลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัยและการพักผ่อน เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Security or Safety Needs) เป็นความต้องการที่จะป้องกันตนเองให้พ้นจากอันตรายหรือถูกแย่งชิงสิ่งของที่เป็นเจ้าของ

ขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม (Social or Belongingness Needs) เป็นความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นและมีสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น

ขั้นที่ 4 ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem or Status Needs) เป็นความต้องการมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะเข้าใจและรู้จักตนเอง หรือความต้องการประจักษ์ในตนเอง (Self-Realities) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ที่อยากจะทำอะไรให้สำเร็จตามความ นึกคิดของตนเอง

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2554 : 149) ยังได้สรุปว่า เฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1959 : 113-115) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล เขาได้ศึกษาถึงความต้องการของคนในองค์กรหรือการจูงใจจากการทำงาน โดยเฉพาะเจาะจง โดยศึกษาว่าคนเราต้องการอะไรจากงาน คำตอบก็คือ บุคคลต้องการความสุขจากการทำงาน ซึ่งสรุปได้ว่า ความสุขจากการทำงานนั้นเกิดมาจากความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในงานที่ทำโดยความพึงพอใจหรือความไม่พึงพอใจในงานที่ทำนั้น ไม่ได้มาจากกลุ่มเดียวกัน แต่มีสาเหตุมาจากปัจจัย 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) และปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขศาสตร์ (Maintenance or Hygiene Factors)

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factor) เป็นปัจจัยเกี่ยวกับการงาน เพื่อจูงใจให้คนชอบและรักงานที่ปฏิบัติเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความพึงพอใจให้แก่บุคคลในองค์กร ให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการภายในของบุคคลได้ด้วย ได้แก่

1.1 ความสำเร็จในงานที่ทำของบุคคล (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้น และประสบความสำเร็จอย่างดี เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

1.2 การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา จากเพื่อน จากผู้มาขอรับคำปรึกษาหรือ จากบุคคลในหน่วยงานการยอมรับนี้อาจจะอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ

1.3 ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The Work Itself) หมายถึง งานที่น่าสนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำทลายให้ลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะสามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพังแต่ผู้เดียว

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) เป็นปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และมีหน้าที่ให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน

ทั้งนี้ ทิศนา แคมมณี (2554 : 151) ได้สรุปแนวคิดของธอร์นไดค์ (Thorndike) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ของบุคคล เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ บุคคลจะมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่า จะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด โดยธอร์นไดค์ (Thorndike) ได้กำหนดกฎแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจ จะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นก็ไม่นคงทนถาวรและในที่สุดอาจลืมได้

3. กฎแห่งการใช้ (Law of Use and Disuse) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ความมั่นคงของการเรียนรู้จะเกิดขึ้น หากได้มีการนำไปใช้บ่อย หากไม่นำไปใช้อาจมีการลืมเกิดขึ้นได้

4. กฎแห่งผลที่พึงพอใจ (Law of Effect) เมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ จะไม่อยากจะเรียนรู้ ดังนั้น การได้รับผลที่พึงพอใจ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

ฮิลการ์ด และคนอื่นๆ (Hillgard, et al, 1971, pp. 304-305; อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561 : 11) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งจูงใจ (incentive) ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เป็นสิ่งจูงใจทางบวก (positive incentive) ซึ่งได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางวัตถุที่จะสร้างความพึงพอใจตามเงื่อนไขของความต้องการ เช่น อาหาร เป็นสิ่งจูงใจที่สร้างความพึงพอใจต่อแรงขับ (drives) เกี่ยวกับความหิวน้ำเป็นสิ่งจูงใจทางบวก ก็ไม่ได้สร้างความพอใจต่อความต้องการทางกายภาพ แต่อาจเกิดจากสาเหตุเฉพาะตัวของบุคคล เช่น รสอาหาร อาจเป็นความพึงพอใจของแต่ละบุคคล แม้ว่าจะไม่ได้ให้คุณค่าทางอาหาร รวมถึงแนวคิดของเชลลีย์ (Shelley, 1975, pp. 252-268; อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2561 : 11) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ

เป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้น และจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ กล่าวคือเป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับความสุขความสามารถทำให้เกิดความสุขหรือความรู้สึกทางบวกที่เพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้น จะเป็นได้ว่า ความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อน และความสุขนี้มีผลต่อบุคคลมากกว่า ความรู้สึกนี้จะผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกในทางบวกอื่น ๆ สรุปได้ ดังนี้

1. ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกและความสุข มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน และระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่า ระบบความพึงพอใจโดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อระดับความพึงพอใจ มีความรู้สึกทางบวกมากกว่าความรู้สึกทางลบ

2. สิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของมนุษย์ มักได้แก่ ทรัพยากร (resources) หรือสิ่งเร้า (stimulus) การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจและความสุขแก่มนุษย์ ความพึงพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีทรัพยากรทุกอย่างที่เป็นที่ต้องการครบถ้วน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีของมาสโลว์ ชี้ให้เห็นถึงความต้องการของมนุษย์ในการต้องการสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการในด้านทางกาย ความปลอดภัย ความต้องการทางสังคม ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความต้องการที่จะเข้าใจและรู้จักตนเอง จะเกิดความพึงพอใจก็ต่อเมื่อความต้องการ ถูกตอบสนอง ส่วนแนวคิดของเฮิร์ชเบิร์ก เป็นปัจจัยกระตุ้น แรงจูงใจให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานจนประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธอร์นไคค์ ที่ได้สรุปไว้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อผู้เรียนเกิดความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ นอกจากนั้น ความพึงพอใจ เกิดขึ้นจากความรู้สึก 2 ประการ คือ ความรู้สึกทางบวก คือ ชอบ พึงพอใจ มีความสุข และความรู้สึกทางลบ คือ ไม่เป็นที่พึงพอใจ ไม่ชอบ ไม่ต้องการ นอกจากนี้ สิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากร (resources) หรือสิ่งเร้า (stimulus) เมื่อมนุษย์ได้รับทรัพยากรอย่างเพียงพอ หรือมีสิ่งเร้าอย่างเหมาะสม ก็จะแสดงความพึงพอใจออกมา

6.3 ประโยชน์ของความพึงพอใจ

เนื่องจากความพึงพอใจ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของคนในสังคม จึงมีผู้ที่ได้อธิบายประโยชน์ของความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

ริงส์จันท์ สุวรรณสทิตศกร (2557 : 17) ได้กล่าวว่าประโยชน์ของความพึงพอใจ มีดังนี้

1. ทำให้คนมีความรู้สึกมีความสุข เมื่อได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ
2. ทำให้เกิดทัศนคติที่ดี เมื่อได้รับการตอบสนองตามความต้องการในสิ่งที่ขาดหายไป
3. ทำให้คนแสดงพฤติกรรมในทางบวก และเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและทำงานร่วมกัน

4. ทำให้คนมีสภาวะทางสังคมและจิตใจที่ดี ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการเกิดความพึงพอใจในสิ่งที่คาดหวังไว้

5. ทำให้คนมีความรักและสามัคคีในองค์กร มีความภาคภูมิใจกับความสำเร็จของงานที่ปฏิบัติร่วมกัน

ปณณวัชร พัชราวลัย (2559 : 120) ได้กล่าวว่า ประโยชน์ของความพึงพอใจ มีดังนี้

1. ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร
2. สร้างความซื่อสัตย์ภักดีให้มีต่อองค์กร
3. เสริมสร้างวินัยที่ดี อันจะทำให้เกิดการปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับและคำสั่ง
4. ทำให้องค์กรเป็นองค์กรที่แข็งแกร่ง สามารถฟันฝ่าอุปสรรคในยามคับขันได้
5. ทำให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความเข้าใจที่ดีต่อการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น
6. ทำให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความคิดริเริ่มในกิจกรรมต่าง ๆ

7. ทำให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรของตนเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561 : 11) ได้สรุปประโยชน์ของความพึงพอใจและการเกิด ความพึงพอใจ ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

1. สภาวะทางสังคมและจิตใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดความพึงพอใจ
2. ความต้องการและจำเป็นของบุคคล
3. ความคาดหวังจากตัวผู้เรียน ที่จะศึกษาข้อมูล ข่าวสารแล้วนำไปสู่ความพึงพอใจ
4. การเปิดรับข้อมูล ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ กันอันก่อให้เกิดผลคือ ความพึงพอใจ
5. การได้รับความพึงพอใจที่ต้องการจากการเรียนรู้
6. ผลอื่น ๆ ที่ตามมาจากการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้

ปณณวัชร พุชราวลัย (2559 : 121) ได้กล่าวว่า ลักษณะความพึงพอใจ มีดังนี้

1. ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกทางบวก ของบุคคลหรือ สิ่งหนึ่งสิ่งใด บุคคลจะรับรู้ความพึงพอใจ จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบตัว การตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ส่วนบุคคลด้วยการโต้ตอบกับบุคคลอื่นและสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ทำให้แต่ละคนมีประสบการณ์รับรู้ เรียนรู้ สิ่งที่ได้รับการตอบสนองแตกต่างกันไป และหากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามความต้องการ ก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ

2. ความพึงพอใจเกิดจากการประเมินความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับ จริงในสถานการณ์ ซึ่งมีแหล่งอ้างอิงมาจากคุณค่าหรือเจตคติที่ยึดถือต่อบริการประสบการณ์ดั้งเดิมที่เคยใช้บริการ การบอกเล่าของผู้อื่น การรับทราบข้อมูล การรับประกันบริการจากโฆษณา การให้คำมั่นสัญญาของผู้ให้บริการเหล่านี้ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้ใช้บริการเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ ผู้รับบริการใช้เปรียบเทียบกับบริการที่ได้รับ ในวงจรของการให้บริการตลอดช่วงเวลาของความจริง สิ่งที่ผู้บริการได้รับความรู้เกี่ยวกับการบริการที่ได้รับการบริการ คือ ความคาดหวังในสิ่งที่คิดว่าได้รับ (Expectations) นี้มีอิทธิพลต่อช่วงเวลาของการเผชิญความจริง หรือการพบปะระหว่างผู้ให้บริการ และผู้รับบริการเป็นอย่างมาก เพราะผู้รับบริการจะประเมินเปรียบเทียบสิ่งที่ได้รับจริงในกระบวนการ บริการที่เกิดขึ้น (Performance) กับความหวังเอาไว้ หากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามความคาดหวัง ถือว่าเป็นการยืนยันที่ถูกต้อง (Confirmation) กับความคาดหวังที่มีผู้บริการ ย่อมเกิดความพึงพอใจต่อการบริการดังกล่าว แต่ถ้าไม่เป็นไปตามคาดหวังอาจจะสูงหรือต่ำกว่า นับว่าเป็นการยืนยันที่คลาดเคลื่อน(Disconfirmation) ความคาดหวังดังกล่าว ทั้งนี้ช่วงความแตกต่าง (Discrimination) ที่เกิดขึ้นนั้นจะชี้ให้เห็นระดับของความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจมากหรือน้อยได้ ถ้ายืนยันเบี่ยงเบนไปในทางบวก แสดงถึงความพึงพอใจ ถ้าไปในทางลบแสดงถึงความไม่พอใจ

ดังนั้น จากที่กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่า ประโยชน์ของความพึงพอใจ เป็นการตอบสนอง ในด้านความพอใจและไม่พอใจต่อสื่อที่นำมาใช้ในการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิด ความต้องการและความพึงพอใจของบุคคล ทำให้เกิดทัศนคติที่ดี เมื่อได้รับการตอบสนองตาม ความต้องการในสิ่งที่ขาดหายไป และแสดงพฤติกรรมในทางบวก เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและทำงาน ร่วมกัน มีสภาวะทางสังคมและจิตใจที่ดี ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการเกิดความพึงพอใจในสิ่งที่คาดหวังไว้ ก่อให้เกิดความรักและสามัคคีในองค์กร มีความภาคภูมิใจกับความสำเร็จของงานที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งใน การดำเนินโครงการ ผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบโครงการ จะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของ บุคคลในการปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างเหมาะสม รวมถึงการใช้วิธีการที่เหมาะสม ในการสร้างความร่วมมือ ในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ นอกจากนี้จะมีส่วนสำคัญใน การพัฒนางานต่าง ๆ ให้สำเร็จได้อย่างมีคุณภาพแล้ว ยังจะช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เกี่ยวข้องได้ เป็นอย่างดีอีกด้วย

6.4 วิธีการวัดความพึงพอใจ

เนื่องจากความพึงพอใจ เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของบุคคลที่แสดงออกมาจากการได้รับแรงกระตุ้นทั้งทางบวกและทางลบ ดังนั้น วิธีการวัดความพึงพอใจ จึงสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

คชาภักข เหลี่ยมโรส (2554 : 77) ได้เสนอแนะแนวทาง หรือมาตรวัดความพึงพอใจไว้ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้สอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระคำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดี จึงจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3. การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นกลุ่ม เป้าหมายไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

ปณณวัชร พชรวาลัย (2559 : 121) ได้สรุปไว้ว่า การวัดความพึงพอใจของบุคคลนั้น สามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยผู้ที่ต้องการคำตอบ ให้ผู้ตอบ ตอบคำถามในแบบสอบถาม แล้วแปลผลของข้อมูล

2. การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญเป็นพิเศษของผู้สัมภาษณ์ที่จะจูงใจ ให้ผู้ตอบคำถามตามข้อเท็จจริง มีข้อดี คือ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลและสถานที่ได้อย่างแท้จริง แต่ก็มีข้อจำกัด คือ ผู้ตอบหรือผู้ให้สัมภาษณ์ อาจจะไม่ยอมให้ข้อเท็จจริงทั้งหมด เนื่องจากอาจเกรงว่าจะเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ และผู้ที่สัมภาษณ์ สามารถระบุได้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์คนใด ตอบข้อมูลอย่างไร

3. การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรม ทั้งก่อนการปฏิบัติกิจกรรม ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมและหลังการปฏิบัติกิจกรรม มีข้อดี คือ ไม่สิ้นเปลืองวัสดุหรือเครื่องมือมากนัก แต่ก็อาจจะมีข้อด้อยเกี่ยวกับทักษะและความสามารถของผู้สังเกต ทั้งนี้ ผู้สังเกตจะต้องไม่เอนเอียงหรือมีอคติกับการสังเกต และมีทักษะในการแปลผลได้อย่างถูกต้องและเที่ยงตรงด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561 : 13) ได้สรุปวิธีการวัดความพึงพอใจ ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม ปกติจะประกอบด้วยข้อคำถามหรือข้อความที่เป็นคำถาม เพื่อให้เลือกตอบ หรือให้คะแนนตามที่กำหนดไว้เป็นวิธีที่นิยมใช้มากอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง

2. การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เป็นวิธีการที่จะทำให้เก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อดีคือ ผู้สำรวจหรือวัดความพึงพอใจ จะได้รับรู้ความรู้สึกจริง ๆ ของผู้ถูกสัมภาษณ์ แนวคำตอบที่อธิบายเพิ่มเติม ความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้ตอบ และอาจใช้คำถามแบบปลายปิดก็ได้

3. การสัมภาษณ์รายบุคคล เป็นวิธีสัมภาษณ์แบบรายตัว หรือนัดหมายอย่างเป็นทางการก็สามารถบันทึกหรือถามตอบแบบปากเปล่าก็ได้ การสัมภาษณ์ที่เป็นระบบ จะต้องใช้ข้อคำถามเฉพาะเจาะจงและเรียงไปตามลำดับ จึงจะเกิดประสิทธิผล

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การจะใช้วิธีการวัดความพึงพอใจแบบใดนั้น ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความสะดวก และสภาพของผู้เรียน ตลอดจนศักยภาพของครูผู้สอน ว่ามีความพร้อมที่จะใช้วิธีการแบบใดในการวัด เพราะวิธีการทุกรูปแบบ มีทั้งข้อดี ข้อด้อยและข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป สำหรับการประเมินในครั้งนี้ ผู้ประเมิน ได้เลือกใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับของลิเคิร์ท คือ คะแนน 5 หมายถึงระดับ มากที่สุด คะแนน 4 หมายถึง ระดับมาก คะแนน 3 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 2 หมายถึงระดับน้อย และคะแนน 1 หมายถึงระดับน้อยที่สุดแล้ว แปลผลเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ต่อไป

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

จตุติกรณ์ นิสสัย (2558 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองปรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองปรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองปรือ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ต้องการทางปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ ดังนี้ ด้านการป้องกันนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการแก้ไขปัญหานักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการพัฒนาเด็กนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า อยู่ในระดับดีมาก ดังนี้ ครูประจำชั้นใช้ระเบียบเหมาะสมในการจัดเก็บข้อมูลด้านสุขภาพของนักเรียน ครูประจำชั้นใช้ระเบียบเหมาะสมในการจัดเก็บข้อมูลด้านความสามารถในการเรียนของนักเรียนครูประจำชั้นใช้แบบสัมภาษณ์ในการจัดเก็บข้อมูลด้านครอบครัวของนักเรียน ครูประจำชั้นใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็กในการจัดเก็บข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ ดังนี้ ครูประจำชั้นพิจารณาข้อมูลด้านความสามารถในการเรียนของนักเรียน เพื่อจัดนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาครูประจำชั้นพิจารณาข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อจัดนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ครูประจำชั้นพิจารณาข้อมูลด้านครอบครัวของนักเรียน เพื่อจัดนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา และครูประจำชั้นพิจารณาข้อมูลด้านสุขภาพของนักเรียนเพื่อจัดนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา

ชยาภรณ์ ศฤงคารทวีกุล (2558 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ยุทธศาสตร์โครงสร้างการบริหารและบทบาทหน้าที่ การดำเนินงานการกำกับติดตามผลการดำเนินงาน การประเมินผลและรายงานผลการสร้างรูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยในสภาพจริงของสถานศึกษาที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหานักเรียนกลุ่มเสี่ยงและเป็นผู้ปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขและพัฒนาเด็กนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จึงทำให้รูปแบบนี้สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริงและสภาพปฏิบัติงานจริง ดังนั้น รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงนั้นสามารถนำไปสู่การใช้ได้จริง

ปราณี เตยอ่อน (2558 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว (สาครกิจโกศล) พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว (สาครกิจโกศล) โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหา นักเรียน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียนและการส่งต่อ และแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว (สาครกิจโกศล) มีแนวทาง อาทิเช่น ด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียน ควรจัดอบรมให้ครูและบุคลากร ภายในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อการส่งต่อนักเรียน และชี้แจงให้กับนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนได้ทราบถึงเหตุผลที่แท้จริงของการส่งต่อนักเรียน การส่งต่อนักเรียน ครูประจำชั้นควรศึกษาค้นคว้าแบบคัดกรองนักเรียน และโรงเรียนต้องพัฒนาโปรแกรมการประเมินพฤติกรรมนักเรียนให้มีความสมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรติดตามการย้ายเข้าย้ายออกของนักเรียนสม่ำเสมอ และทำสำเนาหลักฐานข้อมูลนักเรียนไว้ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และนักเรียนกลุ่มมีปัญหา และควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองและนักเรียนให้มากขึ้น

นิตยา คະเนนิล (2559 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบกระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ พบว่า 1) รูปแบบกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ การขับเคลื่อนนโยบายการดำเนินงานของบุคลากรหลัก และการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคลการคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน การป้องกันช่วยเหลือแก้ไข และการส่งต่อโดยกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4 ชั้น ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงานตามแผนการ นิเทศกำกับติดตามและการประเมินผล 2) รูปแบบกระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ปิยะ ศรีชนะ (2559 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนโพนงามพิทยาคาร จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ตามรูปแบบซีปป์ (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context) 2) ประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3) ประเมินด้านกระบวนการ (Process) และ 4) ประเมินด้านผลผลิต (Product) และประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินโครงการ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซีปป์ (CIPP Model) ประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นข้าราชการครู โรงเรียนโพนงามพิทยาคาร ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 24 คน

ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนโรงเรียนโพนงามพิทยาคาร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 60 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้ง 4 ด้าน จำนวน 40 ข้อ ที่มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ ที่มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน พบว่า 1) ผลการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนโพนงามพิทยาคาร ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 เมื่อพิจารณาผลการประเมินจำแนกรายด้าน 4 ด้าน พบว่า (1) การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 (2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 (3) การประเมินด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.76 และ (4) การประเมินด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 รวมถึงผลประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินโครงการ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78

วรารุณี เหล่าจินดา (2559 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ผู้ปกครอง ยังขาดความเข้าใจในการส่งต่อ และครูยังก็มีภาระงานสอนมาก จึงปฏิบัติงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีปัญหาระดับหนึ่งที่ไม่มาก และยังขาดการให้ความร่วมมือในด้านการส่งต่อกับหน่วยงาน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน และรวมทั้งระบบการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหา จึงควรได้รับความร่วมมือในการส่งต่อจากหน่วยงานอื่นให้มากขึ้น พร้อมทั้งให้ความรู้ต่อผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น

วชิระ อัจเอี่ยม (2559 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินสภาวะแวดล้อมโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ 3) เพื่อประเมินกระบวนการโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ และ 4) เพื่อประเมินผลผลิตโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสกลวิสุทธิ

อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย นักเรียน จำนวน 63 คน ครู จำนวน 12 คน ผู้ปกครอง จำนวน 63 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูล คือ 1) แบบสอบถามการประเมินสภาวะแวดล้อมโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปี การศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ 2) แบบสอบถามการประเมินปัจจัยนำเข้าโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ 3) แบบสอบถามการประเมินกระบวนการโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ 4) แบบสอบถามประเมินผลผลิต คุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสกลวิสุทธิ 5) แบบบันทึกรายงานการประเมินมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2559 มาตรฐานที่ 1 คุณภาพนักเรียน ประเด็นผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โรงเรียน สกลวิสุทธิ 6) แบบบันทึกรายงานผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2559 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสกลวิสุทธิ 7) แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ ที่ผู้ประเมินสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .88 - .94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินพบว่า 1) ผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ ความต้องการและความจำเป็น ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์โครงการ ความสอดคล้องกับนโยบาย และความเป็นได้ของโครงการในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์และสถานที่ และหน่วยงานที่สนับสนุน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน (3) ผลการประเมินด้านกระบวนการของโครงการ การวางแผน (P) การดำเนินการ (D) การติดตามและประเมินผล (C) และการนำผลการประเมินมาปรับปรุง/พัฒนา (A) ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน 4) ผลการประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสกลวิสุทธิ ด้านผลผลิต ปรากฏผล ดังนี้ (4.1) ผลการประเมินด้านผลผลิตคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน (4.2) ผลการประเมินมาตรฐานที่ 1 คุณภาพนักเรียน ประเด็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน อยู่ในระดับดี ผ่านเกณฑ์การประเมิน (4.3) ผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2559 ค่าเฉลี่ยระดับโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ย ในปีการศึกษา 2558 ทุกรายวิชาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน (4.4) ผลการประเมินด้านผลผลิตความพึงพอใจของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน ข้อเสนอแนะจากการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสกลวิสุทธิ ประจำปีการศึกษา 2559 ผู้ประเมินมีประเด็นที่จะเป็น

ข้อเสนอแนะดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะทั่วไป 1.1 ให้มีการนำผลประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไปใช้ในการดำเนินงานด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและพัฒนานักเรียนด้านต่างๆ 1.2 ควรนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูล เพื่อวางแผนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาต่อไป 1.3 ผู้บริหารมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนควรสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่และให้ขวัญกำลังใจครู ด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสม 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรมีการนำผลการประเมินไปจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักเรียน 2.2 ควรมีการประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นอกจากรูปแบบชิปปี้โมเดล (CIPP Model) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการและประสิทธิผลที่เกิดกับนักเรียน

สมิตพงษ์ ไหมน้อย (2560 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวังโป่งศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 40 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model พบว่า ด้านสภาวะแวดล้อม ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการจำเป็นของโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ของโครงการ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความเป็นไปได้ของโครงการ ด้านปัจจัยเบื้องต้น ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านบุคลากร และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านงบประมาณ ด้านกระบวนการ ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยการส่งเสริมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การส่งต่อและค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การคัดกรองนักเรียน ด้านกระบวนการ ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการจัดกิจกรรมโฮมรูมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมา คือ การจัดกิจกรรมแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหา และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษามีเวลาให้กับนักเรียน ด้านผลผลิต ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ นักเรียนมีทักษะในการหลีกเลี่ยงป้องกันอันตราย และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และผลการประเมินความพึงพอใจในการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจที่นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ให้มีความสมบูรณ์ทั้งอารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมไทยได้อย่างมีความสุขและค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนส่งเสริมให้ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นันทน์ภัส ชาญจิตร (2560 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินด้านสภาวะแวดล้อมโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา 2) เพื่อประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา 3) เพื่อประเมินด้านกระบวนการโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา 4) เพื่อประเมินด้านผลผลิตโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา และ 5) เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินได้มาโดยการกำหนดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างด้วยการเทียบกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970 : 607 – 610, อ้างถึงใน สิทธิ ธีรสรณ์ 2550 : 281) จำนวน 696 คน ประกอบด้วยครูผู้สอน จำนวน 62 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 14 คน นักเรียนจำนวน 310 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และผู้ปกครองจำนวน 310 คน ซึ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่สุ่มได้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและแบบประเมินความพึงพอใจ ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบประเมินความพึงพอใจ ตอนที่ 2 การประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามฉบับที่ 1 เรื่อง การประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา สำหรับครูผู้สอน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .512 – .789 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .990 ส่วนที่ 2 แบบสอบถามฉบับที่ 2 เรื่อง การประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา สำหรับนักเรียน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .914 – .951 มีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ .992 ส่วนที่ 3 แบบสอบถามฉบับที่ 3 เรื่องการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .917 – .956 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .996 และส่วนที่ 4 แบบประเมินฉบับที่ 1 ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง .896 – .963 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .992 แบบประเมินฉบับที่ 2 ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .780 – .927 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .981 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจของนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนมหกุลเกล้าวิทยา โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก รายละเอียด ดังนี้ 1) ด้านสภาวะแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านเป้าหมายของโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสอดคล้องกับนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความเหมาะสมด้านระยะเวลา มีการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามระยะเวลาที่กำหนด ด้านความพอเพียงด้านทรัพยากร คณะกรรมการสถานศึกษาให้การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานโครงการ ผู้บริหาร มีความสนใจและให้การสนับสนุนการดำเนินงานโครงการด้านความพร้อมของบุคลากร มีการส่งเสริมและแต่งตั้งให้นักเรียนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของที่ดำเนินงานโครงการ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ อย่างเหมาะสมและชัดเจน 3) ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการดำเนินงาน โครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การบันทึกข้อมูลนักเรียน ทุกคนที่รับผิดชอบในระเบียบสะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนจากผู้ปกครองนักเรียน จากเพื่อน สนิทภายในห้องจากการเยี่ยมบ้านของครูที่ปรึกษา นำมาจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นปัจจุบัน สามารถอ้างอิงได้ ด้านกิจกรรมการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาครู บุคลากร ให้มีความรู้ มีทักษะ และประสบการณ์ เพื่อพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนกิจกรรมการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 4) ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะนักเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ และมีความสุข ในการเรียน นักเรียนไม่เสเพลสิ่งเสพลิต รวมทั้งไม่แสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเสพลิต นักเรียนสามารถ หลีกเลียงและป้องกันตนเองให้ห่างจากสิ่งเสพลิต ผู้ปกครองเสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้ บุตรหลาน บุตรหลานของท่านมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้น สามารถให้ คำแนะนำผู้อื่นได้ และ 5) ความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูที่ปรึกษา การจัดกิจกรรมเสริมในเรื่องการพัฒนา บุคลิกภาพนักเรียน นักเรียนในความปกครองของท่านได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านการเรียน นักเรียนมี บุคลิกภาพดี สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของครูตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ปรมาภรณ์ สนิธิ (2560 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า 1) การดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการส่งต่อนักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดรองลงมา ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการคัดกรองนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และ 2) แนวทางการพัฒนา

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูลด้านความสามารถพิเศษของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า สถานศึกษามีการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน พบว่า มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องต่อนโยบายสถานศึกษา ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา พบว่า สถานศึกษามีการช่วยเหลือดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาอย่างใกล้ชิด และด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ส่งต่อได้รับการช่วยเหลือที่ถูกต้องและรวดเร็ว ผลการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มีดังต่อไปนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูประจำชั้นศึกษา สังเกตความสามารถพิเศษของนักเรียนขณะเรียนหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ บันทึกในแบบบันทึกข้อมูลนักเรียน หรือระเบียบสะสม มีการดำเนินการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน บันทึกผลการเยี่ยมบ้าน สัมภาษณ์จากผู้ปกครอง ทดสอบจากการเรียนการสอนโดยใช้แบบทดสอบตามกลุ่มสาระแบบวัดพหุปัญญาด้านต่าง ๆ ของนักเรียน รวมถึงแบบทดสอบการวัดความถนัดและความสามารถของนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ต้องการ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน การสอบถามบุคคลรอบข้าง คัดแยก การคัดกรองนักเรียนเป็นรายชั้นเรียน จำแนกนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ด้านการเรียน แบ่งเป็น 3 กลุ่มเช่นเดียวกัน คือ นักเรียนกลุ่มเก่ง นักเรียนกลุ่มปานกลางและนักเรียนกลุ่มอ่อน สรุปผลการคัดกรองและบันทึกข้อมูล ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ส่งเสริมความสามารถสำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม กลุ่มนักเรียนเก่งจัดให้เป็นผู้ช่วยครู จัดเวทีให้นักเรียนได้แสดงออก เช่น โครงการคิดเป็นระบบ โครงการเปิดบ้านวิชาการ โครงการวันสำคัญต่าง ๆ หรือจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น การจัดประกวดการ แต่งกายเลียนแบบตัวละครในวรรณคดีไทย การจัดประกวดชุดรีไซเคิล เพื่อฝึกให้นักเรียน มีความคิดสร้างสรรค์เกิดแรงบันดาลใจ และสามารถค้นพบความชอบของตนเองได้ นักเรียนกลุ่มนี้ จัดเป็นนักเรียนที่ควรได้รับการส่งเสริม นักเรียนกลุ่มที่ควรได้รับการพัฒนา คือ นักเรียนกลุ่มอ่อน คณะครูจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล เพื่อพัฒนาทั้งความรู้ทางวิชาการและการสร้างแรงบันดาลใจ อย่างไรก็ตาม ควรเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยความเต็มใจ และมีความสุข โดยการจัดกิจกรรมโฮมรูม ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาพบปะนักเรียนในกิจกรรมโฮมรูม มีการเยี่ยมบ้านเพื่อพบและสอบถามข้อมูลของนักเรียนจากผู้ปกครอง ขอความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองในการแก้ปัญหา ป้องกันดูแลนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา ตลอดจนร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลจัดกิจกรรมต่อต้านและป้องกันยาเสพติด กิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังประสานของความร่วมมือกับตำรวจในชุมชน ครู D.A.R.E. (Drug Abuse Resistance Education)

เข้ามาให้ความรู้เรื่องยาเสพติดและภัยอันตรายในสังคม ขณะเดียวกันโรงเรียนยังมีการจัดกิจกรรมโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้ให้นักเรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้น สามารถช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้ด้านการส่งต่อนักเรียน ในกรณีของการส่งต่อภายนอกครูประจำชั้น นำส่งนักเรียนที่มีปัญหาให้กับครูผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากนั้น มีการบันทึกการส่งต่อนักเรียนไปยังองค์กรภายนอก ซึ่งมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาตามสภาพปัญหาของนักเรียนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากนักเรียนกลุ่มเสี่ยงคือนักเรียนกลุ่มปกติ

สมถวิลรัตน์ อาชาติ (2560 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน:กรณีศึกษาโรงเรียนพานทองสภาชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกรณีศึกษาโรงเรียนพานทองสภาชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยเรียงลำดับ ตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดเพียงด้านเดียว รองลงมาคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียนตามลำดับ แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย

- 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยการวิเคราะห์จุดอ่อนของนักเรียนเพื่อกำหนดแผนพัฒนานักเรียน
- 2) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนโดยการจัดทำแบบสำรวจความต้องการเพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง
- 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนโดยการจัดประชุมภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมกันจัดแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน และ
- 4) การส่งต่อนักเรียนโดยการพัฒนาการเข้าถึงระบบฐานข้อมูล

ประหยัด แก้วพิลึก (2561 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนกันทรอมวิททยาคม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามรูปแบบซีพีบี (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการ
- 2) ประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ
- 3) ประเมินกระบวนการของโครงการ
- 4) ประเมินผลผลิตของโครงการ และ
- 5) ประเมินผลกระทบของโครงการ

โดยทำการศึกษากับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน จำนวน 1,062 คน ประกอบด้วย ครูจำนวน 33 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง นักเรียนจำนวน 425 คน ได้มาโดยกำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportionate Stratified Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นเรียนเป็นชั้นของการสุ่มนักเรียน หน่วยการสุ่มใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสุ่มกลุ่มตัวอย่างของผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 425 คน ซึ่งเป็นผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและชุมชน ซึ่งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 13 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้

ในการประเมินประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสรุปข้อมูล รวมจำนวน 9 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 แบบสอบถามครูหัวหน้ากิจกรรมย่อยทุกกิจกรรมด้านพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมก่อนการดำเนินงานตามโครงการ ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับความเหมาะสมด้านปัจจัยในการดำเนินการตามโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อกระบวนการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฉบับที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ตามโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฉบับที่ 5 แบบสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ฉบับที่ 6 แบบสรุปผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรฐานที่ 14 ด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ฉบับที่ 7 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมและพัฒนางานของครู ตามโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฉบับที่ 8 แบบสอบถามความพึงพอใจของครูที่มีต่อโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฉบับที่ 9 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา บรรยายสรุปในเชิงพรรณนา และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน พบว่า 1) ผลการประเมินประเด็นสภาพแวดล้อมของโครงการ โดยการประเมิน 4 ตัวชี้วัด พบว่า โดยรวมผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด พบว่าทุกตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์โครงการ และอยู่ในระดับมาก 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเหมาะสมของกิจกรรม และความเหมาะสมของวัตถุประสงค์โครงการ 2) ผลการประเมินประเด็นปัจจัยของโครงการ โดยการประเมิน 5 ตัวชี้วัด พบว่า โดยรวมผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ เอกสารในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมและอยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือมีเพียงพอ ความชัดเจนของงบประมาณ ความเหมาะสมของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ และด้านสถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม 3) ผลการประเมินประเด็นกระบวนการจัดกิจกรรมของโครงการ โดยการประเมิน 1 ตัวชี้วัด พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมาก 4) ผลการประเมินประเด็นผลผลิตของโครงการ โดยการประเมิน 2 ตัวชี้วัด พบว่า โดยรวมผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ คุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา และ 5) ผลการประเมินประเด็นผลกระทบของโครงการ โดยการประเมิน 3 ตัวชี้วัด พบว่า โดยรวมผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด

จำนวน 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ปกครอง และชุมชนที่มีต่อการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการดำเนินโครงการและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมและพัฒนางานของครู

สรุปผลการประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ประเด็น คือ ประเด็นสภาพแวดล้อมของโครงการ ประเด็นปัจจัยของโครงการ ประเด็นกระบวนการดำเนินโครงการ ประเด็นผลผลิตของโครงการ และประเด็นผลกระทบของโครงการ ผ่านเกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัดทั้ง 15 ตัวชี้วัด พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกตัวชี้วัด เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด มีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ คุณภาพนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษา มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 11 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ความชัดเจนของงบประมาณ ด้านกระบวนการการจัดกิจกรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมและพัฒนางานของครู ความพึงพอใจของครูในการดำเนินโครงการ ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเหมาะสมของกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือมีเพียงพอ และสถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ส่วนอีก 3 ตัวชี้วัด มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชนในการดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์ และเอกสารในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม

สุธิดา พงษ์สวัสดิ์ (2561 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ปีการศึกษา 2561 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี และ 2) เพื่อทราบแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรีประชากรในการวิจัย คือ ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระครูผู้ปฏิบัติการสอน รวมจำนวนทั้งสิ้น 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา 1) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งต่อ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี มีแนวทางอาทิเช่น (1) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โรงเรียนควรมีการพัฒนาจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักจุดเด่น จุดด้อยและการพัฒนา

ปรับปรุงตนเอง (2) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาของนักเรียนกลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยงและนักเรียนกลุ่มมีปัญหา (3) ด้านการส่งต่อ โรงเรียนควรมีการชี้แจงให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง นักเรียนทราบถึงเหตุผลที่แท้จริงของการส่งต่อนักเรียน เป็นต้น

อนุชา ยาประเสริฐ (2561 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านป่าจิว ปีการศึกษา 2561 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านป่าจิว ปีการศึกษา 2561 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านป่าจิว ปีการศึกษา 2561 และ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านป่าจิว ปีการศึกษา 2561 ประชากรที่ใช้เป็นครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน รวมจำนวน 171 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า มีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนกระบวนการ และมีผลการดำเนินงานครอบคลุมครบทั้ง 4 ขั้นตอนของกิจกรรม ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ การประเมินผลการดำเนินงาน และการสรุปผลเพื่อการพัฒนาต่อเนื่อง ได้ดำเนินการครบทุกกิจกรรม และการดำเนินการทุกกิจกรรม สอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ การดำเนินการเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ โดยผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือชุมชน มีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่มีระบบ พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบหรือรับการประเมินได้ การดำเนินงานโครงการตามมาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยในการดำเนินงานมากที่สุดของแต่ละด้าน ดังนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน เมื่อพิจารณารายข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ

มีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก มาตรฐานด้านกระบวนการ เมื่อพิจารณารายข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ มีการติดตามพฤติกรรมจากการช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก มาตรฐานด้านปัจจัย เมื่อพิจารณารายข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเอง และพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก การประเมินความพึงพอใจในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนบ้านป่าจิว ปีการศึกษา 2561 โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน พบว่า ในภาพรวมการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจในการที่ทางโรงเรียน

มีกิจกรรมการออกเยี่ยมบ้านของครูที่ปรึกษาอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ความพึงพอใจที่จะให้โรงเรียนดำเนินการตามโครงการนี้ต่อไป และความพึงพอใจในการที่โรงเรียนมีโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นลำดับรองลงมา การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านป่าจิว ปีการศึกษา 2561 สามารถสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะที่มีการให้ข้อมูลมากที่สุด ดังนี้ การดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของมาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียนไม่พบปัญหา มาตรฐานด้านกระบวนการ พบปัญหาคือ การรายงานการนิเทศติดตาม การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ชัดเจน และไม่ครอบคลุมต่อการดำเนินงาน ในแต่ละด้าน ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการนิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ มาตรฐานด้านปัจจัย พบปัญหาคือ ผู้ปกครองขาดความร่วมมือในการร่วมกันแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็กข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดประชุมผู้ปกครองในเรื่องการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะผู้ปกครองของนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

จากรูรณ ควนวิไล (2562 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ โดยใช้รูปแบบซีพี (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นและความเป็นไปได้ของโครงการ 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความเหมาะสมของบุคลากรที่รับผิดชอบและงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน 3) เพื่อกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการและการติดตามโครงการ 4) เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การแก้ไขปัญหานักเรียน การส่งต่อนักเรียน การมีวินัยของนักเรียน และ 5) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูที่มีต่อการดำเนินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านทุ่งสูง ประชากรที่ศึกษารวมทั้งสิ้น 88 คน ประกอบด้วยนักเรียน 44 คน ผู้ปกครอง 38 คน และครู 6 คน ของโรงเรียนบ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ปีการศึกษา 2562 เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามโดยใช้ค่า IOC และการหาความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ผลการประเมินโครงการในภาพรวม พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกประเด็นและทุกตัวชี้วัด ดังนี้ (1) ผลการประเมินด้านบริบท พบว่า ความต้องการจำเป็นของโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ของโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ความเหมาะสมของบุคลากรที่รับผิดชอบผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับมากที่สุด และร้อยละของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน

ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับมากที่สุด (3) ผลการประเมินด้านกระบวนการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับมากที่สุดทั้งตัวชี้วัดร้อยละของกิจกรรมที่ดำเนินการ และร้อยละของการติดตามโครงการ (4) ผลการประเมินด้านผลผลิต พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกตัวชี้วัด ระดับมากที่สุด ได้แก่ ร้อยละของนักเรียนที่ครูรู้จักเป็นรายบุคคล ร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการคัดกรอง ร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อ ระดับมาก ได้แก่ ร้อยละของนักเรียนที่มีวินัยเพิ่มขึ้น และ 5) ระดับความพึงพอใจของ ความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูที่มีต่อการดำเนินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านทุ่งสูง อยู่ในระดับมากที่สุด

เชิดสกุล จันทวน (2562 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนแหลมนกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2562 ตามรูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์ในการประเมิน ดังนี้ 1) เพื่อประเมินด้านสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) 2) เพื่อประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น 3) เพื่อประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) 4) เพื่อประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินโครงการ คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 7 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ผู้ปกครอง จำนวน 55 คน และนักเรียนจำนวน 61 คน รวมทั้งหมด 130 คน ของโรงเรียนแหลมนกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2562 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินพบว่า 1) ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) ของโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยวัตถุประสงค์ของโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ความต้องการจำเป็นของโครงการและค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความเป็นไปได้ของโครงการ 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ของโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านบุคลากรและค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านงบประมาณ 3) ด้านกระบวนการ (Process) ของโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การส่งเสริมนักเรียนและค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งต่อ และด้านกระบวนการ (Process) ของโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเมินโดยนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนมีการประเมินพฤติกรรมตนเองตามแบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ มีการจัดกิจกรรมแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหาและค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษามีเวลาให้กับนักเรียนไม่บ่อยเต็มที่ 4) ด้านผลผลิต (Product) ของโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

โดยนักเรียนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทุกชนิด และ 5) ผลการประเมินความพึงพอใจในการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเมินโดยครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพให้สมบูรณ์ทั้งอารมณ์ สังคมและสติปัญญา และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนส่งเสริมให้ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ณลิษา ผลยะฤทธิ์ (2562 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนรัตนพลวิทยา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2562 โดยใช้รูปแบบชิป (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินด้านสภาพแวดล้อม 2) ประเมินด้านปัจจัยนำเข้า 3) ประเมินด้านกระบวนการ และ 4) ประเมินด้านผลผลิตของโครงการ ประกอบด้วยระดับ 4.1 คุณภาพการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4.2 การมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4.3 ผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และ 4.4 ความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2562 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน จำนวน 120 คน ครู จำนวน 17 คน ผู้ปกครอง จำนวน 120 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประกอบด้วย แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิรท์ จำนวน 6 ฉบับ และแบบบันทึกข้อมูลตามสภาพจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1 ฉบับ รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 ฉบับ ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทุกฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.86 - 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน พบว่า 1) ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนรัตนพลวิทยา ปีการศึกษา 2562 ตามความคิดเห็นของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการประเมินของทั้งสองกลุ่มที่ประเมิน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งภาพรวมและทุกประเด็นตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน 2) ด้านปัจจัยนำเข้าโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนรัตนพลวิทยา ปีการศึกษา 2562 ตามความคิดเห็นของครู โดยรวมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกประเด็นตัวชี้วัด และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัดแต่ละด้าน พบว่า ด้านความพร้อมของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุดได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน รองลงมา คือ ด้านความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ความพอเพียงของงบประมาณ

มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเหมาะสมของการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้สนับสนุนโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน เช่นกัน 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกระบวนการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนรัตนพลวิทยา ปีการศึกษา 2562 ตามความคิดเห็นของครู และผู้ปกครอง พบว่า ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 20 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งภาพรวมและทุกประเด็นตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก 4) ด้านผลผลิตของโครงการ ได้แก่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลผลิตเกี่ยวกับระดับคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนรัตนพลวิทยา ปีการศึกษา 2562 ตามความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง พบว่า ทั้งสามกลุ่มที่ประเมินมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ได้คะแนนเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งภาพรวมและทุกประเด็นตัวชี้วัด และเมื่อพิจารณาแต่ละกลุ่มที่ประเมิน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนครูมีความคิดเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน และผู้ปกครองมีความคิดเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน เช่นกัน 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลผลิตเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2562 ตามความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง พบว่า ทั้งสามกลุ่มที่ประเมินมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 20 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งภาพรวมและทุกประเด็นตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มผู้ประเมิน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.35 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนครูมีความเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน และผู้ปกครองมีความเห็นโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน เช่นกัน 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลผลิตโครงการเกี่ยวกับผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ตามแบบบันทึกผลการประเมินตามสภาพจริง พบว่า ปีการศึกษา 2561 โดยภาพรวมมีจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 24.41 ปีการศึกษา 2562 โดยภาพรวมมีจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 แสดงให้เห็นว่า จำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลงจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 18.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 5 ผ่านเกณฑ์การประเมิน และ 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลผลิตเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนครู และผู้ปกครองต่อการดำเนินโครงการ

พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนรัตนพลวิทยา ปีการศึกษา 2562 พบว่า ทั้งสามกลุ่มที่ประเมินมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งในภาพรวมและทุกประเด็นตัวชี้วัด มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มที่ประเมินพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.72 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนครูมีความเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.72 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน และผู้ปกครองมีความเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69 อยู่ในระดับมาก ได้คะแนนรวมเฉลี่ย 15 ผ่านเกณฑ์การประเมิน เช่นกัน

พิทักษ์ ทวีแสง (2562 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทับโพธิ์พัฒนวิทย์ จังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา 2562 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP Model) ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร 1 คน ครูและบุคลากร จำนวน 19 คน ผู้ปกครองเครือข่าย จำนวน 142 คน และนักเรียนจำนวน 142 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน พบว่า 1) ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ความต้องการของโรงเรียนความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากร มีความคิดเห็นว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูมีเจตคติที่ดี มีความสามารถในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีบุคลากรที่เพียงพอและเหมาะสม มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการมีความเพียงพอและเหมาะสม คู่มือในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน งบประมาณและระยะเวลาในการดำเนินงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากร มีความคิดเห็นว่า ความพร้อมและความเหมาะสมของกระบวนการของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

รายชื่อ พบว่า กิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน กิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียน กิจกรรมป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมส่งต่อนักเรียน การนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของระบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4) ด้านผลผลิต พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ผู้ปกครองเครือข่าย และนักเรียนมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี และมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 5) ด้านผลกระทบ พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรมีความคิดเห็นว่า โครงการมีผลกระทบเชิงบวกในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ผลกระทบเชิงบวกต่อโรงเรียนที่อยู่ในระดับดีมาก ได้แก่ ครูมีความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา ครูมีทักษะต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ครูมีทัศนคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะต่อนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดีต่อครู และโรงเรียนได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนในโรงเรียนมากขึ้น โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากร และแหล่งเรียนรู้ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และโรงเรียนได้รับการยกย่องให้เป็นโรงเรียนที่มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีเด่น

มนตรา พิกมงคล (2562 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนราชานุบาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนราชานุบาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ โมเดล (CIPP Model) ประกอบด้วย การประเมินด้านสถานะแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและนักเรียน ปีการศึกษา 2562 จำนวน 697 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบประเมินซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า 1) ด้านสถานะแวดล้อม โดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ด้านความสอดคล้องกับนโยบาย ของหน่วยงานต้นสังกัด และด้านความต้องการจำเป็นตามลำดับ 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสื่อและเครื่องมือด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านงบประมาณตามลำดับ 3) ด้านกระบวนการ โดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ชั้นนิเทศ ติดตาม (Check) ชั้นประเมินและรายงานผล (Act) ชั้นดำเนินงาน (Do) และชั้นเตรียมการ (Plan) ตามลำดับ และ 4) ด้านผลผลิต โดยรวมมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด โดย 4.1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและได้รับการยอมรับในระดับต่าง ๆ และนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา มีจำนวนลดลง 4.2) นักเรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตโดยรวม

อยู่ในระดับมากที่สุด 4.3) โรงเรียนได้รับโล่รางวัลชนะเลิศระดับดีเด่น และได้รับเกียรติบัตรการประเมินผลการดำเนินงานในระดับเหรียญเงิน และ 4.4) ผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

สถิตย์ วิวาสุ (2562 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน ปีการศึกษา 2562 จำนวน 776 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบประเมิน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ ค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน พบว่า 1) ด้านบริบทโครงการมีความสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น โครงการมีความเหมาะสมด้านภาคีเครือข่าย ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ ในระดับมากที่สุด 3) ด้านกระบวนการ มีการปฏิบัติกิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาในระดับมากที่สุด และปฏิบัติกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขและกิจกรรมการส่งต่อนักเรียน อยู่ในระดับมาก และ 4) ด้านผลผลิต นักเรียนได้รับการ พัฒนาในด้านเสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียน ด้านความสามารถในการเรียนรู้ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขด้านการเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจมากที่สุดที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนและนักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับที่ดีขึ้น

7.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ดัสกลาส (Douglas) ได้ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีความผิดปกติทางอารมณ์หรือพฤติกรรม ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความต้องการบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ให้มีรูปแบบทางเลือกที่จะต้องการได้รับการสนับสนุนเพื่อให้มีความเข้าใจที่ดีขึ้น มีการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาเป็นรายบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีความผิดปกติทางอารมณ์หรือพฤติกรรม มีการประสานงานไปยังผู้เกี่ยวข้อง เมื่อนักเรียนเข้าสู่ช่วงวัยที่เหมาะสม จะต้องได้รับความร่วมมือจากครอบครัว เพื่อให้การสนับสนุนพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางบวก การเตรียมความพร้อมของนักเรียน การวางแผนการศึกษาที่ดี จะทำให้นักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรม มีการปรับปรุงพฤติกรรม

ของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ครอบครัว ชุมชนมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก นักเรียนควรได้รับการศึกษา และการบริการทางสังคมเพื่อให้พวกเขามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

กันเดอร์สัน (Gunderson) ได้ศึกษาการใช้การประชุมสร้างสรรค์ในโรงเรียนซึ่งเรียกชื่อเฉพาะว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวในการศึกษาแก้ปัญหาเด็กนักเรียนหนีเรียน โดยให้ผู้ปกครองที่มีลูกหลานหนีเรียน ได้เข้าร่วมประชุม ปรึกษาหารือวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกลุ่มครอบครัวประกอบด้วย กลุ่มเสียงต่ำ กลุ่มเสียงปานกลางและกลุ่มเสียงสูง โดยกลุ่มเสียงต่ำเป็นกลุ่มนักเรียนที่เคยได้รับการลงโทษจาก ทางโรงเรียนบ้าง และกลุ่มเสียงสูงนักเรียนเคยได้รับการลงโทษจากโรงเรียนอย่างรุนแรงในการประชุม ผู้ปกครองนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม การประชุมมีลักษณะกันเอง ยอมรับฟังซึ่งกันและกัน ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาค่าหนีเรียนของนักเรียน ผู้ปกครองได้รวมพลังที่จะสร้างสรรค์ครอบครัว และได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน โรงเรียนได้ให้โอกาสครอบครัวต่าง ๆ เสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์อันจะนำไปสู่ข้อสรุป เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทางโรงเรียนต่อไป กระบวนการประชุมผู้ปกครอง ซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียบง่าย ผลการดำเนินการเป็น พลวัต มีผลทางบวกต่อนักเรียน ครอบครัวและทางโรงเรียนยังมีผลสำคัญต่อการมาโรงเรียนของนักเรียน ซึ่งวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว มีประสิทธิภาพดีกว่ารูปแบบการแก้ปัญหาหนีเรียนในปัจจุบัน

จอห์นสัน (Johnson) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียน พบว่า แผนการแนะแนวในปัจจุบันควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ การสำรวจประสิทธิผลของแผนงานของโรงเรียนสามารถนำมาใช้ได้กับฝ่ายกิจกรรมนักเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาที่แสวงหาแผนงาน ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพที่มุ่งให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าของนักเรียน

แจ๊คสัน (Jackson) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของการจัดกลุ่มที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมด้านเขาวนปัญญา โดยเน้นเทคนิคการควบคุมตนเอง ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมในชั้นเรียนและประสิทธิภาพในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมนี้มีผลกระทบในด้านบวกที่มีผลต่อพฤติกรรมในชั้นเรียน และประสิทธิภาพในตนเอง โดยมีข้อเสนอแนะควรปฏิบัติงานกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมในชั้นเรียนแบบแปลกแยกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการปฏิบัติอย่างจริงจังกับนักเรียนเหล่านี้ ผู้แนะแนวต้องมีความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาพฤติกรรมมากขึ้น

ดังนั้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะทำให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือ ปกป้อง ค้ำครอง ป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความพร้อมในการพัฒนาทักษะชีวิตและศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน ให้มีความสามารถในการดำเนินชีวิต ซึ่งในการดำเนินการโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล

จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2563 ในครั้งนี้ จึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการดำเนินการป้องกัน และแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน และเกิดจากความร่วมมือของครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ และผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนสนับสนุน ช่วยเหลือให้การดำเนินโครงการสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป